

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС:

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ВИПУСК 7 (8)

**КИЇВ
2018**

Фахове видання

з філософських, педагогічних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
(№326 від 04.04.2018 року)

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія KB № 22989-12889 ПР від 11 грудня 2017 року

Друкується за рішенням

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 14 від 26 червня 2018 року)

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України (Україна, Київ)

Головний редактор:

Кивлюк О. П., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Співредактори:

Топузов О. М., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, (Україна, Київ)

Вашкевич В. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Савельєв В. Л., доктор історичних наук, професор (Україна, Київ)

Відповідальний редактор:

Мордоус І. О., кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

Андрушкевич Ф., доктор педагогічних наук, проф. (Польща, Ополе)

Андрюкайтене Р., доктор PhD соціальних наук (менеджмент) (Литва, Маріямполе)

Базалук О. О., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Бак М., доктор філософських наук (Польща, Ополе)

Бобрицька В. І., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Бондаренко В. Д., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Ван Цзин доктор наук, професор (Китай)

Вернидуб Р. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Воронкова В. Г., доктор філософських наук, професор (Україна, Запоріжжя)

Жалдак М. І., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України (Україна, Київ)

Калініна Л.М. доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Корець М. С., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Макаренко Л. Л., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Свириденко Д.Б., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Сергієнко В. П., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Терепиций С. О., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Чжу Декуан доктор наук, професор (Китай)

Яшанов С. М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної освіти і науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють всі освітні галузі (науки про освіту; філософія освіти; освітні вимірювання; дошкільна, початкова, середня, професійна, вища освіта, менеджмент освітньої діяльності тощо). Розрахований на фахівців гуманітарних наук.

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС : ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ / Голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ :

«Видавництво «Гілея», 2018. – Випуск 7 (8) : гуманітарні науки. – 122 с.

**NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY**

**EDUCATIONAL
DISCOURSE:
COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS**

HUMANITIES SCIENCES

VOLUME 7 (8)

KYIV
2018

Scientific professional publication on pedagogy and philosophy
(order of the Ministry of Education and Science No. 326 dated April 4, 2018)

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Certificate of printed mass media's state registration:
Series KB № 22989-12889 IIP from December 11th, 2017

Printed by decision

Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(protocol № 14 from June 26th, 2018)

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Chief Editor:

Kyvliuk O. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Co-editor:

Topuzov O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Saveliev V. L., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Responsible Editor:

Mordous I. O., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Editorial board:

Andrushkevych F., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, (Poland, Opole)

Andriukaitene R., Doctor of Social Sciences (Management) (Lithuania, Marijampole)

Bak M., Doctor of Philosophical Sciences (Poland, Opole)

Bazaluk O. O., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Bobrytska V. I., Doctor of Pedagogical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Bondarenko V. D., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Wan Jing Doctor of Sciences, Professor (China)

Vernydub R. M., Doctor of Philosophical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Voronkova V. G., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Zaporizhzhia)

Zhaldak M. I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Kalinina L.M., Doctor of Pedagogical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Korets M. S., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Makarenko L. L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Svyrydenko D. B., Doctor of Philosophical Sciences, Docent (Ukraine, Kyiv)

Serhiienko V. P., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Terepyshchyi S. O., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Zhu Dequan Doctor of Sciences, Professor (China)

Yashanov S. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv).

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of modern education and science in terms of multicultural globalisational society. The main headings cover all educational areas (sciences about education; Philosophy of education; Educational measurements; Pre-school, primary, secondary, vocational, higher education, management of educational activities, etc.). It is designed for specialists in the humanities.

EDUCATIONAL DISCOURSE : COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS / Chief Editor O. P. Kyvliuk. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2018. – Volume 7 (8) : humanities science. – 122 p.

©Editorial board , 2018

©Authors of articles, 2018

©National Pedagogical Dragomanov
University , 2018

©PE Publish House Hileya, 2018

ЗМІСТ

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Petanova O.	Sociohumanitarian habitus of homo economicus: economic education in the modern Ukrainian society	7
Кивлюк О.П., Мордоус І.О.	Гра як феномен філософської антропології в контексті віртуалізації суспільства	21

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Титова Н.М.	Модель психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання	31
Яшанов С.М., Яшанов М.С.	Організаційно-методичні засади позааудиторної самостійної роботи студентів в інформаційно-навчальному середовищі закладу вищої педагогічної освіти	40
Гуменюк Т.Б.	Концепція підготовки бакалаврів професійної освіти з технічних спеціалізацій в університетах	51
Чумаченко Д.В.	Аналіз стану підготовки педагогів професійного навчання з документознавства в педагогічних університетах	64
Білан А.М.	Формування методичної готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах інформаційно-освітнього середовища	73

ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ

Ключкович Т.В.	Передумови та чинники трансформації вищої педагогічної освіти в Словачській Республіці	84
Парфьонова О.І.	Філософія освіти: соціально-філософські проблеми та тенденції розвитку сучасної української шкільної освіти	95

РЕЛІГІЄЗНАВЧІ СТУДІЇ

Хромець В.Л.	Форми отримання богословської освіти та їх розвиток в перспективі трансформацій богословської освіти майбутнього	105
---------------------	--	------------

CONTENT

SOCIO-CULTURAL DIMENSION OF INNOVATION PROCESSES

<i>Petanova O.</i>	Sociohumanitarian habitus of homo economicus: economic education in the modern Ukrainian society	7
<i>Kyvliuk O., Mordous I.</i>	The game as a phenomenon of philosophical anthropology in the context of the social relations virtualization	21

PEDAGOGY OF HIGH SCHOOL

<i>Tytova N.</i>	The psychological and pedagogical training model of the professional education training teacher	31
<i>Yashanov S., Yashanov M.</i>	Organizational and methodological foundations of the extracurricular independent students' work in the information and teaching environment of the higher pedagogical education institution	40
<i>Humeniuk T.</i>	The professional education bachelors training concept in technical specializations in universities	51
<i>Chumachenko D.</i>	The status analysis of the professional education teacher training with documentation in pedagogical universities	64
<i>Bilan A.</i>	The formation of the future teacher methodical readiness to work in the conditions of the information and educational environment of the educational institution	73

EDUCATIONAL STRATEGIES

<i>Klyuchkovych T.</i>	Preconditions and factors of the transformation of higher pedagogical education in the Slovak Republic	84
<i>Parfonova O.</i>	Philosophy of education: socio-philosophical problems and trends in the development of modern Ukrainian school education	95

RELIGIOUS INNOVATIVE STUDIES

<i>Khromets V.</i>	Forms of theological education and their development in the perspective of transformation of the theological education of the future	105
---------------------------	--	------------

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК: 1.316.3

SOCIOHUMANITARIAN HABITUS OF HOMO ECONOMICUS:
ECONOMIC EDUCATION IN THE MODERN UKRAINIAN SOCIETYСОЦІОГУМАНІТАРНІ ГАБІТУСИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЮДИНИ:
ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

О. Petinova

Urgency of the research. Overcoming an acute crisis that influences all spheres of social life, the Ukrainians, orienting on European values, are trying to find their new way to the future. To understand this fact is an essential action, especially on current situation in Ukraine, if we want to create an economic person of a new type, he/she should correspond to the challenges of the 21st century. Social institution of education was and still is the determinant of political, scientific, social and economic points of the society, they were the means of creation of world ideals and lifetime aspirations of economic person. Nowadays, economic education is the main agent of socialization of the person, it determines his/her main social function, and its practical usage will help to get economic effects to create a human fund, to create another more European attitude of the Ukrainians to insurance, recreation and their future life, as a whole.

Target setting. Can we consider economic education as social and humanitarian habitus of homo economicus? Can we, nowadays, give it the leading role of strategic source in order to improve people's living conditions, to provide national interests and to strengthen influence of the county on the international level?

Актуальність теми дослідження. Формування економічної людини нового типу має відповідати викликам ХХІ століття. Долаючи гостру політичну кризу, що відобразилась на всіх сферах суспільного життя, українці намагаються знайти свій новий шлях у майбутнє, орієнтуючись на цінності європейської цивілізації. Соціальний інститут освіти є визначальним чинником у формуванні світоглядних ідеалів й життєвих прагнень. Освіта є єдиною спеціалізованою підсистемою суспільства, цільова функція якої співпадає з метою суспільства. Економічна освіта є основним агентом соціалізації особистості. Світовою практикою господарського і культурного розвитку встановлено, що серед можливих інвестицій найнадійнішими є інвестиції в людський капітал, від якості якого залежить майбутнє цивілізації, яка вступила не тільки в нове тисячоліття, але і в нову епоху глобалізації та універсалізації, стрімкого цивілізаційного переходу до нової форми розвитку, коли кількісний ріст змінюється ерою якісного вдосконалення людства.

Постановка проблеми. Чи можна розглядати економічну освіту як соціогуманітарний габітус *homo economicus* та в умовах сьогодення відводити їй провідну роль стратегічного ресурсу у поліпшенні добробуту людей, забезпеченні національних інтересів, зміцненні авторитету і

Actual scientific researches and issues analysis. As a social and humanitarian habitus economic education has not been considered neither by national nor by foreign scientists at all, however the problem of education and particularly economic education are characterized by concentration on different branches and are widely observed in different works of the scientists, among them are A. Kavalero, I. Mysyk, S. Nikolaienko, A. Yermola, O. Sudzhyk, Y. Borinshtein, M. Tsybra, E. Hansova, O. Liseienko and others. In recent 10 years a lot of discussions are concentrated on the finding the solution to the problem of correspondence of our education to the demands of the society, which is influenced by the globalization. A large variety of researches of our Ukrainian scientists among them are V. Andrushchenko, L. Horbunova, I. Dobronravova, V. Kyzyma, N. Kochubei, N. Kiiashchenko, V. Tsykin, V. Shevchenko are dedicated to postneoclassical transformations of education and to the influence of synergistical ideas on modernization of economics and modern education system

The research objective. To consider economic education as social and humanitarian habitus of homo economicus and to open its potential as a strategic resource of creation of a new economic human in modern Ukrainian society.

The statement of basic materials. The article presents a socio-philosophical analysis of economic education as a sociohumanitarian habitus of homo economicus in the transformational processes of modern Ukrainian society. The article argues that in today's conditions economic education is a strategic resource for improving people's well-being, ensuring national interests, strengthening the authority and competitiveness of the state. The author

конкурентоспроможності

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як соціогуманітарний габітус економічна освіта як вітчизняними, такі зарубіжними вченими не розглядалась взагалі, однак питання освіти та економічної освіти зокрема характеризуються значним фокусом аналізу в різних галузях, і широко представлені в працях науковців. Серед них можна назвати такі імена як А. Кавалеров, І. Мисик, С. Ніколаєнко, А. Єрмола, О. Суджик, Є. Борінштейн, М. Цибра, Е. Гансова, О. Лісеєнко та інші. У вітчизняній та зарубіжній соціально-філософській науці останнього десятиріччя широко представлені дискусії щодо розв'язання проблем відповідності освіти вимогам суспільства, яке перебуває під впливом процесів глобалізації, значна кількість праць українських дослідників (В. Андрущенко, Л. Горбунова, І. Добронравова, В. Кизима, Н. Кочубей, Н. Кіященко, В. Цикін, В. Шевченко) присвячена постнеокласичним трансформаціям освіти та впливу синергетичних ідей на модернізацію економіки та сучасної системи освіти.

Постановка завдання. Розглянути економічну освіту як соціогуманітарний габітус homo economicus та розкрити її потенціал стратегічного ресурсу формування нової економічної людини в сучасному українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. В статті представлений соціально-філософський аналіз економічної освіти як соціогуманітарного габітусу економічної людини в контексті трансформаційних процесів сучасного українського суспільства. Обґрунтовано положення про те, що в умовах сьогодення економічна освіта є стратегічним ресурсом у поліпшенні добробуту людей,

concludes that a highly educated new economical person is a challenge of time.

Conclusions. *Economic education is a basic socio-humanitarian habit of an economic person, a set of systems of assimilation, reproduction and implementation in practice of socially meaningful meanings, structures, cultural patterns that determine stable mechanisms of functioning and interaction of society as a whole. The author concludes that a highly educated new economical person is a challenge of time. Innovation in economic education is a socially necessary creative activity, without which social processes in Ukraine in the conditions of globalization can no longer be effective.*

Keywords: *habitus, economic education, homo economicus, social practices, social institutes, economic knowledge, society.*

забезпеченні національних інтересів, зміцненні авторитету і конкурентоспроможності держави. Автор робить висновок, що високоосвічена нова економічна людина – це виклик часу.

Висновки. *Економічна освіта – це ключовий соціогуманітарний габітус економічної людини, що є сукупністю систем засвоєння, відтворення і втілення на практиці суспільно значущих смислів, структур, культурних патернів, які визначають стійкі механізми функціонування і взаємодії суспільства в цілому. Високоосвічена нова економічна людина – це виклик час, інновації в економічній освіті – це та суспільно-необхідна творча діяльність, без якої вже не можуть результативно відбуватися суспільні процеси в Україні в умовах глобалізації.*

Ключові слова: *габітус, економічна освіта, економічна людина, соціальні практики, соціальні інститути, економічні знання, суспільство.*

Urgency of the research. Overcoming an acute crisis that influences all spheres of social life, the Ukrainians, orienting on European values, are trying to find their new way to the future. To understand this fact is an essential action, especially on current situation in Ukraine, if we want to create an economic person of a new type, he/she should correspond to the challenges of the 21st century. Social institution of education was and still is the determinant of political, scientific, social and economic points of the society, they were the means of creation of world ideals and lifetime aspirations of economic person. National educational policy should consider its world's development tendencies; it should consider social, economics, technological, social and cultural changes, that are happening not only in Ukraine, but also worldwide. Education is a united specialized subsystem of society, its main function coincides with the main aim of the society. Different spheres brunches of agriculture produce material and mental products, as well as services for people, but the social institution of education maintains the educating and nurturing points for person. This institution influences the intellectual, moral, social, psychological, esthetic and physical development of the person. Nowadays, economic education

is the main agent of socialization of the person, it determines his/her main social function, and its practical usage will help to get economic effects to create a human fund, to create another more European attitude of the Ukrainians to insurance, recreation and their future life, as a whole.

Target setting. Can we consider economic education as social and humanitarian habitus of homo economicus? Can we, nowadays, give it the leading role of strategic source in order to improve people's living conditions, to provide national interests and to strengthen influence of the county on the international level?

Actual scientific researches and issues analysis. As a social and humanitarian habitus economic education has not been considered neither by national nor by foreign scientists at all, however the problem of education and particularly economic education are characterized by concentration on different branches and are widely observed in different works of the scientists, among them are A. Kavalero, I. Mysyk, S. Nikolaienko, A. Yermola, O. Sudzhyk, Y. Borinshtein, M. Tsybra, E. Hansova, O. Liseienko and others. In recent 10 years a lot of discussions are concentrated on the finding the solution to the problem of correspondence of our education to the demands of the society, which is influenced by the globalization. A large variety of researches of our Ukrainian scientists among them are V. Andrushchenko, L. Horbunova, I. Dobronravova, V. Kyzyma, N. Kochubei, N. Kiiashchenko, V. Tsykin, V. Shevchenko are dedicated to postneoclassical transformations of education and to the influence of synergistical ideas on modernization of economics and modern education system.

The problem of "social knowledge" is also related to the abovementioned problem in the context of IT era (S. Terepyshchyi) [3]; O. Bazaluk and D. Svyrydenko considering war and peace philosophy suggested new ways of forming European safety strategies [5], key subject of their consideration is a human. Among modern foreign authors we have to mention R. Torraco [4], he analyzes new horizons of economic and educational inequality and their connection to each other; the problem of gender in sphere of education and health is described in scientific researches of B. Mandala, R. Batina, V. Chen [2], they use systematical- summarizing methodology to estimate the influence of gender on economic increase in 127 countries worldwide [Mandal, Bidisha; Batina]. The question of economic education and training of the child to its further adult life is described in works of Kim, Hye Jin; Lapierre [1].

The research objective. To consider economic education as social and humanitarian habitus of homo economicus and to open its potential as a strategic resource of creation of a new economic human in modern Ukrainian society.

The statement of basic material. Economic person has come through an eminent evolution. Its models are the evidence, they corresponded historical features of their time. Nowadays, homo economicus is an agent of social practices, he is a subject of actions, he has the right to choose the means for his life on his own. Social practices appear thanks to habitual purposes, that are gained in an objective social environment. Habitus as “strong ability” (Pierre Bourdieu Social space: pole and practices [6]) were formed during the process of socialization, study the culture, education. It is an adaptive mechanism of communicative mechanisms, it helps to orient in complicated situations, it determines the forms, space, conditions, boundaries of subject’s actions. The constancy of the society in dynamic conditions of outer changes is kept thanks to sequent cooperation of social practices, that is the reason of some similarity of different kinds of habitus. Different kinds of habitus are formed in the social field of practices, that are created, mastered and are maintained historically in the very society. Different kinds of habitus determine strategic intersubject of the behavior of social agents, they are also used to influence the social space and simultaneously they are affected by social influence itself. Different kinds of habitus are objective and subjective, but in general they are correlative to the kinds of social practices: material-changing (for instance, models of manufacturing and consuming), communicative (stereotypes of socializing, scenario of behavior), exploring (search and obtaining of information), evaluative-orientating (moral basis, traditions, norms, ideals, values, worldview standards, aesthetic cliché). Social and humanitarian habitus are complex of adoption recreation and practically activating systems of senses, structures, cultural patterns that are relevant for the society, they determine stability of constant mechanisms of functioning and cooperation of the society in general. Economic person interiorizes definite practices that the society had agreed thanks to the social institutions. Among the prominent social and humanitarian habitus of homo economicus there are economic, cultural, economic socialization, economic upbringing and economic education.

Each individual that is a part of social economic sphere, nowadays it is prominent. Economic regularities sometimes resemble some mystic powers, but actually they are forming our life. We are looking not only for “steps” of our economic growth but also for “steps” of growth of mental powers of the society. In Ukraine it should be created such economic system that could provide a constant growth of life conditions for each person. When Ukraine had developed to market relations, it gave Ukraine economic freedom of the individuality, it helped to maintain social, economic and mental interests, it is a constructive basis for national wealth growth. Economic education in 21st century is a constructive basis on conditions of mass individualization of the society; its

modernization has to include past, present and future. Highly educated new economic person is a challenge to the time. Innovations in economic time are socially needed creative activity, without it there could not be maintained any process of globalization in Ukraine. Tendencies and prospective of education development are connected to technologies that help to create economic knowledge, to control this knowledge, to expand it, to give the access to it. To fulfill these tasks we need to change the approach of educating the specialists, we have to use new models of education. Take into consideration that the most relevant approaches are those that are connected with self-realization. One of the most important characteristics of modern educational social institutions is activity on conditions of constant social and economic changes. The factor of their effectiveness increase is development of manager's entrepreneur behavior, that provides not only their ability to adapt quickly to the conditions, but also to execute determined changes and provide their companies with innovations. So, to be ready for innovations is an integrated characteristics, that shows the ability of economic person to generate and incorporate innovations with such a bright feature as "effectiveness". To develop Ukrainian society on the way to Euro integration it is needed to make sure that there is one of the most prominent features of economic person as readiness for innovations.

As a result of empiric researches that were maintained at a laboratory in Institution of Psychology named after G. Kostiuk, we came to such results as: more than a half of managers of educational organizations have low level of innovative development (55,6 %), average level of such development has 42,2 % of managers and only 2,2% have high level of readiness to develop the innovations. Higher level of readiness is observed in female with a working experience of more than 10 years. None of the surveyed with the working experience more than 15 years does not have high rate according to the surveyed characteristics. If we come to a low rate of readiness to innovations, here the majority is showed after male with the working experience of from 15 to 25 years [10, p.140-141]. The received rates show that the older people are the more they are conservative in their views and are not ready to implement of innovations. Economic education is a mean of development of economic intelligence.

Conversion of Ukrainian economic to market forms has caused relevant changes of the sense of social disciplines. During a long period of time economic education was isolated from world's economic science and practice of it teaching. It was not taught in was not researched and it was not implemented. To implement an economic reform the state has to involve the whole society, especially a young generation.

Economic life of the society is a daily activity of people that create material

and mental amenities to satisfy their needs. Economic education in Ukraine is one of the leading forms of people adaptation to changing life conditions on economic principles. Economic education should be considered in relation to other educational components. Among main tasks of economic education we can define such as adoption of systematized knowledge, skills by students; creation of economic conciseness, worldview, prejudice; to obtain knowledge of mastering and implementing economic knowledge of analyses and evaluation of economic phenomenon and processes. In the sphere of self-actualization people should comprehend individual economic potential, form constant skills conscious economic behavior and mind, positive characteristics and creation of active life position. In sphere of motivation people should develop their interest to the problems of economic, to form constant need in economic knowledge, to try to reach the civilized entrepreneurship that has to become the mean of social defense, adaptation of youth to condition of market relations.

The problem of education inseparably connected to science of human, the realization of the role of economic person in social processes. This problem gained new sense, the idea of “economics ” at the end of 20th century is used in such definitions as agriculture of some definite county both generally and particularly; as a definite array of economic relations between people, that is created in the process of economic activity (manufacturing of products and services, exchange of them, sharing the goods, consuming the shared goods); as a scientific discipline, definite system of economic sciences that deals with laws and regularities of economic activities of people, development of definite economic systems [13].

Economic education is considered as an interdisciplinary brunch, that deals with all levels of educating children, youth and adults in correspondence with other brunches as (health, infrastructures, development of private property etc.). Scientists analyze different factors that determine or create the education and influence of education on society and economic systems [9].

Today the main tasks of economic education is:

- In the sphere of education: to adopt the systematizes knowledge, skills concerning economic development by students, to create economic conciseness
- To gain skills of self- actualization and implementing of economic knowledge, to analyze and estimate economic phenomenon and processes
- In sphere of self-actualization: realization of his/her individual economic potential, creation of constant skills of conscious economic behavior and intelligence, positive characteristics, creation of active life position, self-actualization.

In sphere of motivation: people should develop their interest to the problems of economic, to form constant need in economic knowledge, to try to

reach the civilized entrepreneurship that has to become the mean of social defense, adaptation of youth to condition of market relations.

Ukrainian scientists outline 5 phases of economic readiness. Preschool economic education (in a modern preschool educational institution there stated to introduce the material world to each child, these material goods are created by peoples work, they have value, they can by bought, sold, exchanged, presented. That is why they all should be treated well and use rationally; a child gradually is mastering economic nature of things that surround people, the child studies such notions as “my”; a child masters primary forms of economic behavior. It seems that economics and preschooling are polar disciplines, however if it is considered, as a branch of rational running of “house holding” it becomes an inseparable its part. The example is a partial program “Economic education from young ages” that was implemented in preschooling institution “Golden fish” №13 in Energodar. The very preschooling age is the most important and bright to create different qualities of individuals, especially sense of care and economics. Children in the form of a game learn some parts of family budget, for instance, pension, salary, scholarship, they learn about income and outcome [14, p.46].

The preschool education according to economic education includes the creation of skills of rational owner and consumer, development of creative skills of a child, creation of interest to economic knowledge. Economic education starts with family. Students understand the meaning of natural wealth, receive simple understanding about different kind of properties, family incomes and outcomes, pocket money and their rational usage. They learn such definitions as property, manufacturing, trade, good, money, price, market, entrepreneur. The attention is concentrated on teaching children to be provident, careful, hard-working and respective. They are taught to work. That is why we suggest to implement such discipline as “Economic alphabet”, that includes games, excursions. The goals and priorities of preschool education is detailed considered in works of O. Melnik. The scientist emphasizes that the analysis of economic programs for preschool education has showed that today the economic education for students in Ukraine is on the level of developing and that is why it needs different standards to be created, however, the open question is how to provide our students with didactic and methodological materials in primary school? [12].

Education in forms 5 – 7 is characterized by the process of transferring of students from inductively practical to conciseness wordily economic intelligence. Children obtain the discipline “family economic”. The older became children the more active is their participanse in organization of their family’s household (division of family budget, help about the house etc.). It is created valuative

attitude to products of human activity, to time, health, to the profession. Children are taught to save money, to protect them. They think about their needs and the ways of their satisfaction. They deal with such definitions as “price”, “prime cost”, “income”, “privatization”, “salary” and “effectiveness”. They get to know the phases of manufacturing process.

Economic education in forms 8-9 has its own specifics. This age is characterized by increased sense of self-assurance, starts the process of formation of self-esteem. In addition, teenagers start to understand that to maintain their potentials they lack knowledge. As the research show, among so-called “life problems” the majority has economic features. It should be said, that teenagers of 15 or 16 years old has “professional independence”. They become more actively communicate with older generation, with family about the features of work, the level of salary; all these features widen the worldview of teenagers. They began to form their own views about the state, its economics. But this understanding is based on daily bases. The task of economics is that understanding of youth was based upon scientific fundamentals of economic life. Students are taught to work with documents of the official functional style, they are taught to negotiate and to defend their rights.

Studying in senior form is characterized by a great widening of student’s worldview, they gain a need to argumentate different facts theoretically and to unite them according to definite principles. Students have to receive knowledge how to start their own business, to learn main features of entrepreneur business. [15, p. 9 - 10]. The main idea of economic education of senior students is to form such qualities that will help students to work on market conditions: smartness, self-discipline, entrepreneuring. This process has to be regulated by the state [8, p. 9]. In general, we would include such topics as “Money law”, “Finance”, “Financial Fraud” etc., to the general contest of economic education. The essential element of economic education has to be ethic component, in particular, social orthodox doctrine and the topics that are determined to ecologically economic awareness.

In high school, the educational cycle ends and there a specialist is created, one of major competences of modern specialist is economic knowledge that can be combined with skills to use it in different spheres of professional life; flexibility in organization of working process (ability to work both on your own and in groups; ability to learn quick), mobility, self-education, ability to perform creative and scientific activity; ability to adapt to changes in market relations. Ukrainian scientist L. Malimon separated 5 qualities among the most important qualities of manager’s; socially-political awareness, professional skills, managing skills, intellectual characteristics, attitude to people, general working activity [11, p.104]. Higher education in Ukraine needs reforms both in

financin and in management.

In Ternopil there successfully functions a specialized school with advanced study of Economics, in 2003 it received a status of an experimental school of oblast level, there were implemented such tasks as creation of economic intelligence; to curriculum there were included such courses as “Economic Alphabet” that is divided into “Self-actualization”, “Formal Communication”, “Partnership”. This discipline is performed by discussions, formal games, trenings, children projects on “How to Succeed”, “Ternopil is a city of the future” “Taxes: children view” etc. Among awards they have “Educational Institution. Creation of formal modern person with the help of education and upbringing” (2006); “The school of becoming a citizen” (2010); “The leader of modern education” (2016). Among popular children games there are performed “Find Hryvnyu”, “Who invented this thing?”

As we see, the sense of these topics is quite wide, however, as practice shows, the level of economic knowledge of senior students of schools is quite low and it needs to be improved.

When students receive economic knowledge in senior school, it does not mean that the problem of adaptation in market conditions is solved, because their knowledge is not systematized and it has only theoretical basis, so students cannot resist real economic environment. The question of the age is still open, we still analyze what age is the most appropriate for Economics to be studied. The task of economic education is not to “produce” economists, but to teach new economic people. Economics, as a discipline to be learned, has to teach to live together, and it does not mean that the behavior of each separate economic agent, when making a decision is guided by one of the axiom of behavior model of modern economic theory, but it means that multiculturalism is a result; globalization, transcontinental exchange are dominating tendencies of modern economics and any educated person should understand its modern sense. It also does not mean that they will understand these axiom only when they learn the language of economists, L. Grebniov in his article “From person to economics to economics inside the person” he writes “the world has already started to move towards new technologies orienting on competitive approach. Its main idea is to turn into an action nice old words: the student is not a vessel that has to be filled, but a torch that has to be lit” [7].

Globalization, we have already mentioned it, is a complicated multileveled process of consequent qualitative changes in world economics and in all the other spheres of life. It is based on unification of manufacturing, deepen integral process as a result of international transfers of goods, services, invests, development of innovations, global webs. Globalization is not only a specific form of density of social and educational space, but it is a process nonlinear

development of social creativity of individuals. Changing of ideas and knowledge is getting faster than changing of generations. The philosophy of global educating is determined to create a new model of cooperation of a teacher and a student and to develop and implement new pedagogical relations between subjects of educational process. Fast social and political changes of recent years, that are strengthened by globalization are not often rationally estimated. Instead of convergence, understanding and prosperity we observe opposition, pressure economic separation. Social educational institution is on the margin point of oppositions between globalization and national political and economic conflicts. In traditional philosophic fundamentals of social development education is considered as a process of inheriting knowledge, experience, culture from generation to generation. Therefore we concentrate our attention on the past that in the process of educating is inheriting. The differences in approaches to globalization influences are both on the level of national politics and scientifically theoretic researches of scientists. In Ukraine, we admit irreversibility of globalization and integration, so the approach to the estimation of including the country to these processes is more careful. The fundamental is that Ukrainian economics does not correspond the demands of world's concurrence, that is why the major part of theoretical and practical states is criticized.

In the recent years, there is observed significant changes concerning the organization of education. Economic education is necessary in context of the tendencies that spread quickly. A proposal to change the educational system in Finland was a real surprise, as its educational system is considered to be one of the best in the world. But their government made a real revolution in education. The head of educational department of Helsinki Mario Killonen explains these changes as there still exist schools where there study material that was important on 1990s. the demands have changes and we need to create new material that is currently important in 21st century. Instead of different subjects it is suggested to learn in interdisciplinary format. For instance World War II would be considered from the point of view of History, Geography and Maths. Such system is implemented for high school students, starting from 16 years old. According to idea, the student will choose the topics and subjects on his own. The traditional format of communication "Teacher-student" is also changes, there would be groups where there the topic would be discussed. Finnish system is determined to work in groups, so the changes will also be connected to teaching stuff. The governor's plan to renew the system by the year 2020. Nowadays, Ukrainian education on conditions of globalization needs to be reformed both in sense and in form. To form new economic person we need to make changes in sense, starting from kindergarten and primary school. By the

way, in the world there already exist unordinary schools, for example, floating school in Morocco, school-club in Copenhagen, school with individual approach to teaching in Australia, where the educating process is held in small groups, differentiating of children according their individual skills, all students have their individual programs, that is corrected by teachers and parents; school where it is taught what so you want to become (USA), children are taught only the most necessary things for their life. According to this program there already work 55 educational institutions. In such schools give up an ordinary approach to education, teachers develop in students flexibility of mind, concentrating on innovations, they are taught to use 3D modeling to build houses for games, students have their own playlists of their own daily tasks on their iPods. Studying unites participation and creativity, it is determined not to lose the interest for studying. Students work on such problems as waste recycling, they build 3D model of NY etc. by the way, green school in France is allover covered with plants, because it is believed that students have to spend more time outdoors, because sitting in dusty classrooms affects badly not only health, but also mood. When the weather is fine, the lessons are organized outdoors.

In Ukraine there are educational institutions that are determined to educate a child for his/her future profession according to the franchising system, this system gained popularity during the recent years. This way of business organization, where there franchiser is a company-owner, hat suggests independent businessmen or company a right for selling goods and services on condition to sell them under already existing logos. The franchising collection of services is a full business system, that gives a possibility to work on definite business sphere without experience. For example, Helen Doron English school, school of mental arithmetic "Soroban". The only school in Ukraine – business school for children and teenagers from 7 to 17 years old "Mini Boss" offers 24 subjects in their curriculum to develop entrepreneur's skills. This school was established in the year 2000 after receiving high results during scientific experiment from implementing course "Business Class" (Economics + Psychology). There are 22 disciplines that are gradually implemented: technology of developing giftedness, personal growth, family economics, rhetoric, psychology, microeconomics, project management, basis of presentation, philosophy, macroeconomics, formal English, international economy, course of investing, course of design, course of creativity, etc.; Computer academy "SHAG" ("Step") offers unique programs of training for "Programming", "Web-design" etc. Among popular business schools we have to mention Creative Academy IWonder, school of business development of teenagers Start Now, creative international children school, School of young businessmen, Center of development of teenagers «Kidbi», Children School of

business and leadership «Kids». Education is determined to develop economic intelligence, to form economic culture. Such programs are not free, their cost is from 850 to 5000 hryven per month, so because of material status not every family can afford to let their children attend such school.

Less costly option to form finance literacy is school of finance success for children from 6 to 17 years old organized by PrivatBank. The educating program “JuniorBank” was started in 2009 in Ukraine. Today JuniorBank works in Ukraine and Latvia, it unites around 500 000 students. In 2012 JuniorBank was awarded as one of the most efficient educative programs in Ukraine on the basis of international exposition “Education and Career” that is annually held by Ministry of education and National Pedagogical academy of Ukraine. The first gold medal for development of methodic of educating at schools received bank program, today it is one of the most massive programs. When issue a card Juniorcard each client can attend practical lessons in form of a game just for free.

Conclusions. The fact that economic education has to be implemented with economic bringing up is clear, these two items are connected that is why we consider them in complex. Economic educating has to be systematized, determined to form economic intelligence, to form features of economic identity that coincide with market nature. Economic education as an organized pedagogical activity has to be thought through, determined to form economic conciseness. Economic education is integrated, it is fulfilled through all the school subjects as well as in the process of extra-curriculum activities. A vast majority of attention in economic education has to be given to meetings with managers. The sense of economic education in different historical periods was determined by needs of socially-economic development of society. On one hand, economic education is simultaneously a phenomena of subjective self-interpretation of an individual, a release of economic freedom and a phenomena of your own creative and self-actualized development, on the other hand, it is a social and historical necessity. The fight, opposition, cooperation, supplementation and harmony of all these tendencies is a moving force of becoming a new economic person as a result of finding clue to the questions and of solving the problems of Ukrainian society of 21st century.

References

1. Kim, H., Tracey, A., Chapin, R., 2018. ‘Grandparents providing care for grandchildren: implications for economic preparation for later life in South Korea’, *Ageing & Society, Issue:38 (4)*, p. 676-699.
2. Mandal, B., Batina, R., Chen, W., 2018. ‘Do gender gaps in education and health affect economic growth?’, *Health Economics, Issue:27 (5)*, p. 877-886.
3. Terepiszcz, S., 2016. ‘The Concept of «Knowledge Society» in the Context of Information Era’, *Studia Warmińskie, Issue: 53*, p.77-84.

4. Torraco, R., 2018. 'EconomicInequality, EducationalInequity, andReducedCareerOpportunity: A Self-perpetuatingCycle?', *New Horizons in Adult Education and Human Resource Development, Issue:30(1)*, p. 19-29.
5. Bazaluk OO., Svyrydenko DB., 2017. 'Filosofiiaviiny i myru: poshuk novoii evropeiskoi stratehii bezpeky (The philosophy of war and peace: the search for a new European security strategy)', *Antropolohichni vymiry filosofskykh doslidzhen, Vypusk 12*, s.89-99
6. Burde, P., 2005. 'Sotsyalnoe prostranstvo: polia y praktyky (Social space: fields and practices)' Sankt-Peterburh, 576 s.
7. Hrebnev, L., 2006. 'Ot «cheloveka v ekonomyke» k «ekonomyke v cheloveke» (From "man in economics" to "economics in man")', *Voprosy ekonomyky, № 11*, s. 46-58.
8. Dratver, B., 2001. 'Poetapnist ekonomichnoi osvity (Stages of economic education)', *Dyректор shkoly, N 46 – 47*, s. 9 – 10.
9. Klepko S., 2006. 'Ekonomika osvity z tochky zoru filosofii osvity (Economics of education in terms of the philosophy of education)', Available at : <<http://uadocs.exdat.com/docs/index-391387.html>> [Accessed 10 September 2018].
10. Kredentser, OV., 2011. 'Innovatsiynist yak vazhlyva kharakterystyka pidpriemnytskoi povedinky menedzheriv osvitnikh orhanizatsii (Innovation as an important characteristic of entrepreneurial behavior of managers of educational organizations)', *Aktualni problem rozvytku orhanizatsiinoi ta ekonomichnoi psykholohii v Ukraini. Tezy Vseukrainskoho konhresuz orhaniz. ta ekonom. psyk. (Kamianets-Podilskyi, 29 chervnia – 2 lypnia 2011 r.)*, Kyiv, Kamianets-Podilskyi, s. 140 – 141.
11. Malimon, LYa., 2011. 'Proektuvannia protsedury ekspertnoho otsiniuvannia profesiino vazhlyvykh yakoste kerivnyka v systemi derzhavnoho upravlinnia (Designing the procedure for expert assessment of professionally important qualities of a manager in the system of public administration)', *Aktualni problem rozvytku orhaniz. ta ekonom. psykhol. v Ukraini. Tezy Vseukrainskoho konhresu z orhaniz. ta ekonom. psyk. (Kamianets-Podilskyi, 29 chervnia – 2 lypnia 2011 r.)*, Kyiv, Kamianets-Podilskyi, 190 s.
12. Melnykova, OV., 2010. 'Zmist ekonomichnoi osvity v pochatkovii shkoli ta priorytety yii formuvannia v Ukraini (The content of economic education in elementary school and the priorities of its formation i Ukraine)', *Zb. nauk. prats Kharkivskoho nats. pedahohichnoho un-tuim, H. S. Skovorody, Ekonomika, Vyp. 10*, s. 84 – 88.
13. Mochernyi, SV., 2000. 'Ekonomichna entsyklopediia (Economic Encyclopedia)', Kyiv, T. 1, 864 s.
14. Pasichnyk, N., 2007. 'Formuvannia ekonomichnoi kultury shkoliariv, yak umova rozvytku tsyvilizovanykh rynkovykh vidnosyn (Formation of students' economic culture as a condition for the development of civilized market relations)', *Ekonomika v shkolakh Ukrainy, № 4*, s. 45 – 47.
15. Iukhymovych, O., 2007. 'Systema bezperervnoi shkilnoi ekonomichnoi osvity (Continuing School Economic Education System)', *Heohrafiia ta osnovy ekonomiky v shkoli, № 2*, s. 8 – 12.

УДК 141.319.8:004.946.5-029:3

**ГРА ЯК ФЕНОМЕН ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ В
КОНТЕКСТІ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН***THE GAME AS A PHENOMENON OF PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY
IN THE CONTEXT OF THE SOCIAL RELATIONS VIRTUALIZATION***О. П. Кивлюк, І.О. Мордоуц**

Актуальність теми дослідження обумовлена сучасними викликами суспільних відносин щодо рівня віртуалізації комунікаційного простору та формування багатоособистісної форми спілкування у вигляді соціально-мережової гри.

Постановка проблеми. Стаття присвячена проблемі ідентифікації та самосприйняття особистості в умовах віртуального простору. Зокрема, аналізується явище та його наслідки щодо транспонування чи то імплементації потреб, орієнтацій, ролі, місця, образу власного «Я» у віртуальному просторі на реальне соціокультурне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен гри розглядався в роботах як класиків так і сучасників: Е. Берн, Й. Гейзінга, Ж. Дерріда, Р. Кайюа, Х. Ортега-і-Гассета, Ф. де Соссюра, Є. Фінка, А. Фурмана, М. Чулошнікової, С. Шандрука, Н. Яровицької та інших. Проблематика віртуалізації суспільних відносин та кіберпростору висвітлювалась в наукових дослідженнях таких вчених: Ж. Бодріяра, В. Бичкова, В. Грехнева, І. Ейдмана, Д. Іванова, М. Кастельса, О. Козюкової, Я. Любимого, А. Петренко-Лисак.

Постановка завдання. Здійснити філософську рефлексію феномену гри в контексті віртуалізації суспільних відносин, визначити можливі наслідки формування багатовимірної

Urgency of the research is conditioned by modern challenges of social relations in terms of the virtualization level of the communication space and the formation of a multi-personal form of communication as a social-network game.

Target setting. The article is devoted to the problem of identification and self-perception of the individual in the conditions of virtual space. In particular, the phenomenon and its consequences for the transposition or implementation of needs, orientations, role, place the image of one's own «I» in virtual space on a real socio-cultural environment are analyzed.

Actual scientific researches and issues analysis. The phenomenon of the game was considered in the works of both classics and contemporaries as E. Bern, Yo. Heizynh, J. Derrida, J. Ortega y Gasset, R. Caillois, F. de Saussure, E. Fink, A. Furman, M. Chuloshnykova, S. Shandruk, N. Yarovytska and others. The problems of virtualization of social relations and cyberspace were covered in the scientific research of such scientists as Zh. Bodriar, V. Bychkov, V. Hrehnev, I. Eidman, D. Ivanov, M. Kastels, O. Koziukova, Ya. Liubyvyyi, A. Petrenko-Lysak.

The research objectives. We need to realize the philosophical reflection of the game phenomenon in the context of the virtualization of social relations, to determine the possible consequences of a multidimensional

віртуально-мережевої свідомості особистості в умовах її паралельного існування, як у світі реального людського буття так і віртуального.

Виклад основного матеріалу. Завдяки цифровим технологіям та можливостям сучасних засобів комунікації, функціонування віртуального простору, як нового символічного середовища, є специфічною формою людського буття, що формує нові потреби, фобії, культурні маркери, нові грані образу власного «Я» тощо. Відсутність особистісного спілкування в контексті перенесення його у віртуальну площину відкриває для людини необмежені можливості, дозволяє «одягати» на себе будь-які ролі, розмиває соціокультурні межі, формує нові особистісні якості тощо. Людина, «перебуваючи» у віртуальному просторі, сприймає його як паралельну реальність, а себе – як персонажа гри з відповідними правилами.

Висновки. Здійснено філософську рефлексію феномену гри у контексті віртуалізації суспільних відносин. Визначено можливі наслідки стирання меж між реальним і віртуальним буттям людини.

Ключові слова: гра, віртуальна реальність, комунікація, суспільство, особистість.

virtual-network consciousness formation of the individual in the conditions of its parallel existence, both in the world of real human existence and virtual.

The statement of basic materials. Due to the digital technologies and the possibilities of modern means of communication, the functioning of virtual space as a new symbolic environment is a specific form of human being that forms new needs, phobias, cultural markers, new faces of the image of one's own «I» and others. The lack of personal communication, in the context of transfer to the virtual area, opens up unlimited possibilities for a person, allows you to undertake any role, blurs socio-cultural boundaries, forms new personal qualities and the like. A person, while in a virtual space, perceives it as a parallel reality, and himself - as a game character with the corresponding rules.

Conclusions. The philosophical reflection of the game phenomenon in the context of the virtualization of social relations was realized. The possible consequences of erasing the boundaries between the real and virtual being of man were determined.

Keywords: game, virtual reality, communication, society, personality.

Актуальність теми дослідження обумовлена сучасними викликами суспільних відносин щодо рівня віртуалізації комунікаційного простору та формування багатоособистісної форми спілкування у вигляді соціально-мережевої гри. Завдяки можливостям сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та віртуальній реальності гра перестає бути формою неутилітарної діяльності, що не має практичних завдань та спрямована лише на моделювання діяльності з розважальною, навчально-розвиваючою чи то виховною метою. Тобто, залишається актуальним питання на якому ж етапі гра перестає бути грою і перетворюється на

реальне життя з її законами, обов'язками, принципами, наслідками тощо.

Постановка проблеми. Виклики сучасного інформаційного суспільства, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, формування SMART-простору, тотальне проникнення віртуальної реальності в життя кожної людини не змогли не знайти свого відображення у моделюванні та здійсненні процесів життєдіяльності сучасного суспільства взагалі та кожної особистості зокрема. Отже, з'являється відповідне коло питань, яке потребує відповідей у контексті проблем ідентифікації та самосприйняття особистості в умовах віртуального простору. Зокрема, аналізується явище та його наслідки щодо транспонування чи то імплементації потреб, орієнтацій, ролі, місця, образу власного «Я» у віртуальному просторі на реальне соціокультурне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен гри досліджувався у різноманітних галузях (психологія, фізіологія, філософія, культура, педагогіка тощо) і наукових напрямках, під різними кутами зору, та з відмінних релігійних та культурологічних позицій. У відповідні часові періоди розвитку цивілізації, такому масовому явищу як гра надавались всілякі ознаки і якості, які завдяки накопиченню певного рівня кількісного і якісного знання уможливило формування наукового погляду на гру, як на соціокультурний феномен. Феномен гри розглядався в роботах як класиків так і сучасників: Е. Берн, Й. Гейзинга, Ж. Дерріда, Р. Кайюа, Х. Ортсга-і-Гассета, Ф. де Соссюра, Є. Фінка, А. Фурмана, М. Чулошнікової, С. Шандрука, Н. Яровицької та інших. Проблематика віртуалізації суспільних відносин та кіберпростору висвітлювалась в наукових дослідженнях таких вчених: Ж. Бодріяра, В. Бичкова, В. Грехнева, І. Ейдмана, Д. Іванова, М. Кастельса, О. Козюкової, Я. Любивого, А. Петренко-Лисак.

Постановка завдання. Здійснити філософську рефлексію феномену гри в контексті віртуалізації суспільних відносин, визначити можливі наслідки формування багатовимірної віртуально-мережевої свідомості особистості в умовах її паралельного існування, як у світі реального людського буття так і віртуального.

Виклад основного матеріалу.

“Ми перебуваємо у світі, в якому дедалі більше інформації і дедалі менше смислу” [2, с. 117].

Сучасний світ динамічно змінюється, не просто набуваючи нових характеристик, а трансформуючи внутрішні зв'язки у соціумі та їх форму. Сучасні дослідники (А. Моїсєєва, О. Мазуріна, О. Перепелкін) зазначають, що інформаційний соціум маркується новими комп'ютерними

технологіями, новими знаннями, віртуалізацією, розвитком нового етапу комунікаційно-інформаційних процесів, які змінили весь стиль сучасного життя [7, с.141].

Вітчизняний науковець А. Петренко-Лисак вважає, що комп'ютеризація, в свою чергу, будучи обумовленою соціально-економічними потребами, звільнила людину від великих витрат часу, ресурсів та енергії, нетворчої, одноманітної та рутинної діяльності. Хоча з іншого боку, на наш погляд, інформатизація та комп'ютеризація збільшила масиви інформації у рази, яка подекуди збільшує витрати часу, а ніж економить його. Крім того, деякі довідково-пошукові системи та бази даних з часом стали нагадувати "інформаційний смітник", які спотворюють і надають не актуальну, не вірогідну, не повну, не адекватну інформацію. Дане негативне явище може мати серйозні наслідки в контексті викривлення багатьох суспільних процесів.

Комунікативно-інформаційна система кібервіртуального простору (Інтернет) надала можливість розширення та пришвидшення контактів, розміщення та збереження величезної кількості різноманітної інформації (за змістом, видами і формами), що надало більших можливостей індивідам, аби долучитися до світової спільноти та різних культур. На думку А. Петренко-Лисак, модернізація сучасного соціуму шляхом впровадження до життя продуктів комп'ютерної техніки та технологій, несе за собою цілу низку новоутворень в соціальному бутті. Комп'ютерна техніка та технології, виступаючи суспільно ендегенними утвореннями, сприймаються сучасним цивілізованим світом як факт, що відбувся. Комп'ютерна техніка та технології є носіями, що втілюють кібервіртуальність, яку ми розуміємо як електронно-технічний тип віртуальності, що являє собою результат технічної творчості соціальних суб'єктів з використанням комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікативних технологій [8, с.3].

Доведеним є той факт, що всесвітня мережа з її можливостями створює таке умовно-символічне середовище, яке радикально перетворює простір і час, сталі виміри людського буття. І тут найбільш показовою формою означеного середовища є створена на основі сучасних інформаційно-комп'ютерних та електронно-цифрових технологій віртуальна реальність. Існує думка, що людина споконвічно існує паралельно в декількох часових і просторових формах буття, які є реальними лише в уяві людини. Мова йде не про психологічні патології, чи то футурологічні вчення, а реальне існування особистості: особистісне або колективне планування як близького так і далекого майбутнього, поведінкові навички і реакції, форми колективної свідомості, релігійні

мотиви, інтелектуальний, культурний, творчий потенціал тощо. Занурення у віртуальну реальність, перехід з одного віртуального стану в інший завжди був і лишається прерогативою людського розуму. Але з появою технічних можливостей та усвідомлення ролі віртуальної реальності в житті людини почалося повномасштабне панування інформаційних, телекомунікаційних, електронно-цифрових технологій. Саме потреби і темпи розвитку інформаційного суспільства сприяли утвердженню віртуальної реальності і віртуальної культури як суспільно значимого феномену.

Таким чином, підтримуючи думку вчених, однозначно можна констатувати той факт, що в умовах сьогодення комп'ютерна комунікація виступає не лише як нова комунікаційна технологія, характерна для постнекласичного періоду розвитку наукового знання, але й як основа формування майбутньої культури [7, с.142].

Провідні властивості об'єктивної дійсності, реального буття, такі як: рух, простір і час, набувають у віртуальній реальності іншого значення, ніж у матеріальному світі. У віртуальній реальності зникають поняття “рух” і “час”, а лишається тільки простір, в якому особистість вдягає на себе різні маски та ролі, тобто з'являються певна кількість субособистостей, що набувають характеристик живих істот і співіснують у загальному просторі особистості та набувають властивостей паралельної реальності.

На наш погляд, віртуально-мережева реальність та занурення в неї і є там самим проявом ігрової діяльності, яка набуває функціонально-практичного значення хоча б для того хто в неї занурюється. Це, здавалося б, реальний світ з добре вгадуваними, або змодельованими просторово-часовими відносинами, але все ж таки ілюзорними та позбавленими дуже важливої частини атрибутивних ознак особливого роду.

Отже, глибина проникнення віртуальності в соціальне й індивідуальне життя дає можливість говорити про “віртуалізацію” суспільства. Віртуалізація – це не лише технічний процес створення віртуального суспільства як паралельно існуючого поряд із реальним суспільством (як визначав Бюль), але й процес соціальний, що змінює суспільство в цілому. За допомогою технологій віртуальної реальності створюється видимість інституціональності обміну. Обмін здійснюється як симуляція – віртуальний аналог реальної соціальної взаємодії [4].

Ми погоджуємося, що віртуальна реальність, охоплюючи все нові й нові сфери людського буття, стає символом реальності інформаційного суспільства. Створена сучасними телекомунікаційними технологіями, віртуальна реальність є своєрідною відповіддю на розпад старих соціальних зв'язків між людьми [3, с. 58]. Вона задовольняє потребу людей

у спілкуванні, обміні інформацією, у творчій реалізації. Віртуальна реальність – це «паралельний світ» людського буття. Віртуальна реальність – це світ творчої фантазії, створюваний у процесі моделювання потенційних ситуацій розвитку реального світу. Водночас, віртуальна реальність – ідеальний світ, створюваний не відповідно до логічної реальності об'єктивного світу, а відповідно до логіки комп'ютерних технологій, логіки Інтернету. У цьому і криється джерело небезпеки повного відриву віртуального світу від світу реального. Віртуальна реальність дозволяє людині маніпулювати віртуальними образами, занурюючись у світ фантазій, робити неймовірні вчинки, не хвилюючись за наслідки своїх дій, не обтяжуючи себе відповідальністю за них. Це стає можливим через те, що просторово-часові відносини у віртуальній реальності постають як суб'єктивні переживання людини, яка має доступ до інформації, закладеної в комп'ютері, події тут виявляються не пов'язаними з хронологією, з певною послідовністю їх здійснення в часі.

В кінці XX століття значного розвитку набули симуляційні технології, або технології віртуальної реальності. В результаті збільшення оперативної пам'яті і швидкої роботи комп'ютерів, створення нового програмного забезпечення не стільки виникають якісно нові форми передавання і обробки даних, скільки досягається все більше схожості між роботою на комп'ютері та управлінням реальними об'єктами, а також схожість комунікацій у режимі on-line з реальним спілкуванням. Зовнішній ефект цих феноменів полягає в тому, що людина потрапляє в світ, досить схожий на справжній, попередньо задуманий програмістом, або отримує нові можливості в плані мислення і поведінки. Найбільш вражаючими досягненнями нової інформаційної технології є можливість для людини не тільки переживати, але й діяти самостійно.

Відомий в галузі дослідження соціальних мереж науковець М. Кастельс зазначає, що “крім виконання професійних задач, комп'ютерна комунікація охоплює вже всю сферу соціальної активності...Загальним для комп'ютерних засобів комунікації є те, що вони не замінюють інші засоби комунікації..., а зміцнюють існуючі соціальні структури... найважливішим культурним впливом комп'ютерної комунікації потенційно може бути зміцнення культурно домінуючих соціальних мереж і зростання їх космополітизму і глобалізації” [6].

Віртуальні соціальні мережі в нашій країні динамічно розповсюджуються. Одночасно із технічним і соціальним поступом відбувається формування особливої культури, притаманної мережевому простору. Ми не можемо говорити, що вона повністю пориває із попереднім досвідом [9].

“Онлайн мережі, – зазначає М. Кастельс, – стають формами «спеціалізованих спільнот», тобто формами комунікабельності, побудованим навколо специфічних інтересів...” [5, с. 132].

Культура віртуальних соціальних мереж передбачає розкриття творчого потенціалу її учасників. Творчість у мережі — явище помітне, можливість виявити себе не в останню чергу приваблює нових користувачів. Можливість будь-кого публічно виявити себе у певній сфері збільшує сукупний творчий потенціал даного суспільства. Як вказує І. Ейдман, у кожного індивіда існує певний набір здібностей до різних видів діяльності. Максимальну реалізацію творчого потенціалу індивіда здатний забезпечити той вид діяльності, до якого він має найвищі задатки. Сума творчих потенціалів (оцінюваних по таких максимальних можливостях реалізації) всіх членів суспільства становить його сукупний творчий потенціал. В ідеально – раціональному суспільстві кожен індивід отримує можливість повністю реалізувати свій творчий потенціал. А значить, забезпечується повна реалізація закладеного в суспільстві сукупного творчого потенціалу. Природно, що всі показники економічного, соціального, культурного, інтелектуального розвитку цього суспільства будуть набагато вище тих, які існують в реальності [12, с. 117-118]. Таким чином, завдяки механізмам творчої самореалізації, які закладені у віртуальних соціальних мережах, Виграє не тільки окрема людина, але і все суспільство у цілому, яке отримує прискорення розвитку.

Варто зазначити, що переведення соціальних комунікацій у віртуальну площину має багато і недоліків. Саме віртуалізація соціального простору представляє форму радикальної трансформації суспільства. Віртуалізацію варто розуміти як “помітний на всіх рівнях соціального світу комплекс процесів, основою яких є створення поверх або замість матеріальної реальності іншої, ідеально-фантазійної, імажинативної реальності...майже завжди візуалізація як соціальний процес, що виходить за рамки індивідуального усвідомлення, є усвідомлене та інженерно сфокусоване конструювання умовних феноменів, які поступово набувають статусу основних і базових” [11, с. 149]

Ми погоджуємося з таким підходом у зв’язку з чіткою паралеллю між функціоналом віртуальної реальності та феноменом гри як складової людського життя. На думку Є. Фінка, гра посідає одне з провідних місць серед основних його феноменів і протиставляє популярному прийняттю гри як елементу розваг і релаксації. Автор визначає гру як “виключну можливість людського буття” [10].

Проте, будучи особливою формою буття, віртуальна реальність формує нові потреби, гедоністичні орієнтації, ролі, фобії, ігрові образи

власного “Я”. Перебуваючи у такій реальності, людина по-новому відчуває буття, знаходить новий тілесний образ; може змінювати стать, свій фенотип і обирати ім’я-образ; наділені віртуальними тілами люди можуть безпосередньо взаємодіяти в кіберпросторі. Часто люди починають сприймати комп’ютери як продовження своєї особистості в “просторі”, що відображає їхні смаки й інтереси. Цей стан може настільки захопити, що з часом відбувається розчинення власного “Я” і ототожнення, наприклад, з особистістю персонажу гри, що відбувається на екрані. У людини, яка перебуває у віртуальній реальності, складається враження, що вона безпосередньо бере участь у тих чи інших подіях. Так, Є. Фінк вважає, що роль людиною може переживатися з різним ступенем інтенсивності. Є ігри, де людина певною мірою губить себе, ідентифікує себе зі своєю роллю до непомітності, занурюється у свою роль і вислизає сама від себе [10].

Така ситуація може пояснюватися тим, що вибір та виконання ролей в рамках віртуальних ігрових дій відрізняється від ігор, які вимагають безпосередньої присутності, адже дистанційність подій, що відбуваються, віддалена комунікація, необов’язковість відображення справжньої/правдивої картини життя дозволяють обирати такі ролі та сценарії, в умовах гри, за якими людина буде відчувати себе більш комфортно, а, почасти, підвищить своє самосприйняття за рахунок висвітлення “відкоректованого” власного портрету. Як зазначає Е. Берн, “роль зміцнює позицію індивіда, що постає екзистенційною вигодою розваги” [1, с.36]. Особливо такі причини вибору ролей притаманні спілкуванню у соціальних мережах, адже одна з основних функцій, закладена останніми – це розвага та релаксуюча комунікація.

Основна задача віртуальної реальності соціальних мереж обумовлена, але всередині спілкування, що встановлюється кожним індивідом він сам обирає рамки спілкування, його правила та ролі. “Створюючи ігровий світ, гравці не залишаються осторонь.... І грають там певні ролі. Всередині створеного фантазіїю... ігрового світу гравці маскуються як “творці”, певним чином губляться у своїх творіннях, занурюються в свою роль і зустрічаються з партнерами по грі, котрі також виконують певні ролі” [10].

А враховуючи, що “гра належить до елементарного, дорефлекторного буття” [10], і “корінням глибоко заринає у світ індивідуальних фантазій” [1] постає зрозумілим бажання суб’єктивної персоніфікації власного образу в очах знайомих “незнайомців” у колі соціальної мережі. Адже у випадку створення якщо не ідеалізованого портрету, то наближеного до бажаного іміджу, індивід мінімізує негативні відгуки на свої дії, присутні у реальному житті і обумовлені реальними вчинками, збільшити кількість

особистісно значимих позитивних реакції.

Існує велика кількість класифікацій “юзерів”/користувачів соціальних мереж, визначальними факторами для яких є характерні особливості проявів себе як індивіда у віртуальній площині. Такі прояви, в першу чергу, віддзеркалюють ті чи інші потреби в особистісному спілкуванні, що ще раз підтверджує думку про те, що обрані ролі є компенсацією та особистим заохочення людини.

Висновки. Здійснено філософську рефлексію феномену гри у контексті віртуалізації суспільних відносин. Визначено можливі наслідки стирання меж між реальним і віртуальним буттям людини. Завдяки цифровим технологіям та можливостям сучасних засобів комунікації, функціонування віртуального простору, як нового символічного середовища, є специфічною формою людського буття, що формує нові потреби, фобії, культурні маркери, нові грані образу власного “Я” тощо. Відсутність особистісного спілкування в контексті перенесення його у віртуальну площину відкриває для людини необмежені можливості, дозволяє “одягати” на себе будь-які ролі, розмиває соціокультурні межі, формує нові особистісні якості тощо. Людина, “перебуваючи” у віртуальному просторі, сприймає його як паралельну реальність, а себе – як персонажа гри з відповідними правилами. Проте, сама по собі віртуальна реальність – це лише технологія, а за тим, що люди все більше в неї занурюються, стоїть низка соціальних факторів, зумовлених комплексом змін, що відбуваються в суспільстві. Під впливом сучасних інформаційно-комунікаційних технологій змінюються особистісні схильності і інтереси, ціннісні орієнтації і життєві позиції, настрої і погляди. Нове середовище існування у віртуально-мережевому просторі, розширення сфери комунікацій, зміна інтелектуальних і емоційних ресурсів індивіда здійснюють вплив на процес виникнення нового виду ментальності людини сучасної цивілізації.

Список використаної літератури

1. Берн, Э., 2018. *Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры*, Москва: изд-во «Э», 576 с.
2. Бодріяр, Ж., 2004. *‘Симулякри та симуляція’*, К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 230 с.
3. Бычков, ВВ., 2006. *‘Виртуальная реальность в пространстве эстетического опыта’*, *Вопросы философии*, № 11, С. 47–59
4. Грехнев, ВС., 2006. *‘Информационное общество и образование’*, *Вестник Московского университета, Серия 7: Философия*, № 6, С. 364–365.
5. Кастельс, М., 2007. *‘Интернет-галактика’*, К.: Ваклер, 304 с.
6. Кастельс, М., 2015. *‘Информационная эпоха: экономика, общество и культура’*, Доступно : <http://www.eur.ru/Documents/2005-12-05/35BD6.asp> [Дата обращения 7 Сентября 2018].

7. Моисеева, АП., Мазурина, ОА., Перепелкин, ОА., 2010. 'Виртуализация как социальная трансформация и коммуникация', *Известия Томского политехнического университета*, Т. 316, № 6, С. 141-146.
8. Петренко-Лисак, АО., 2007. 'Соціальні детермінанти кібервіртуального простору автореф. на здоб. наук. ступеня канд. соціологічних наук', К., 13 с.
9. Пивоварська, К., 2012. 'Головні риси культури віртуальних соціальних мереж', *Філософські обрії*, № 28, С. 71-81
10. Финк, Э., 2001. 'Основные феномены человеческого бытия', Доступно: <<http://www.lib.ru/FILOSOF/FINK/fenomeny.txt>> [Дата обращения 11 Сентября 2018].
11. Харламов, НА., 2007. 'Миры и агенты виртуализации общества', *Философские науки*, № 4, С. 149-150.
12. Эйдемман, ИВ., 2007. 'Прорыв в будущее. Социология Интернет – революции', Москва: ОГИ, 384 с.

References

1. Bern, E., 2018. 'Igry, v kotoryye igrayut lyudi. Lyudi, kotoryye igrayut v igry (The games that people play. People, who play games)', Moskva: *izd-vo «E»*, 576 s.
2. Bodriyar, ZH., 2004. 'Symulyakry ta symulyatsiya (Simulacrum and simulation)', K. : *Vyd-vo Solomiyi Pavlychko «Osnovy»*, 230 s.
3. Byichkov, VV., 2006. 'Virtualnaya realnost v prostranstve esteticheskogo opyta', *Voprosy filosofii*, № 11, S. 47-59
4. Grekhnev, VS., 2006. 'Informatsionnoye obshchestvo i obrazovaniye (The information society and education)', *Vestnik Moskovskogo universiteta, Seriya 7: Filosofiya*, № 6, S. 364-365.
5. Kastel's, M., 2007. 'Internet-halaktyka (Internet galaxy)', K. : *Vakler*, 304 s.
6. Kastel's, M., 2015. 'Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kul'tura (The information age: economy, society and culture)', Dostupno: <http://www.eup.ru/Documents/2005-12-05/35BD6.asp> [Data obrashcheniya 7 Sentyabrya 2018].
7. Moiseyeva, AP., Mazurina, OA., Perepelkin, OA., 2010. 'Virtualizatsiya kak sotsial'naya transformatsiya i kommunikatsiya (Virtualization as a social transformation and communication)', *Izvestiya Tomskogo politekhnicheskogo universiteta*, Т. 316, № 6, S. 141-146.
8. Petrenko-Lysak, AO., 2007. 'Sotsial'ni determinanty kibervirtual'noho prostoru avtoref. na zdob. nauk. stupenya kand. sotsiologichnykh nauk (Social determinants of cyber-space space. Author's abstract to bake sciences Degree Candidate of Sociological Sciences)', K., 13 s.
9. Pyvovars'ka, K., 2012. 'Holovni rysy kul'tury virtual'nykh sotsial'nykh merezh (Main features of the culture of virtual social networks)', *Filosofs'ki obriyi*, № 28, S. 71-81.
10. Fink, E., 2001. 'Osnovnyye fenomeny chelovecheskogo bytiya (The main phenomena of human existence)', Dostupno: <<http://www.lib.ru/FILOSOF/FINK/fenomeny.txt>> [Data obrashcheniya 11 Sentyabrya 2018].
11. Kharlamov, NA., 2007. 'Miry i agenty virtualizatsii obshchestva (The worlds and agents of society virtualization)', *Filosofskiye nauki*, № 4, S. 149-150.
12. Eydman, IV., 2007. 'Proryv v budushcheye . Sotsiologiya Internet – revolyutsii (The breakthrough into the future. Sociology of the Internet revolution)', Moskva : *OGI*, 384 s.

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.091.3.011.3-051-025.13:377

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯTHE PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING MODEL OF THE
PROFESSIONAL EDUCATION TRAINING TEACHER

Н.М. Титова

Актуальність теми дослідження. Ведуться постійні пошуки оптимальних педагогічних умов, що на практиці забезпечать ефективне функціонування системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, які спричинені змінами на рівні парадигми педагогічної освіти та концептуальних положень у сфері інженерно-педагогічної освіти, спектру спеціалізацій (профілів) спеціальності 015 “Професійна освіта (за спеціалізаціями)”, термінології у галузі тощо.

Постановка проблеми. Впровадження інформаційних та інноваційних педагогічних технологій, які спрямовані на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, за рахунок її диверсифікації, транспарентності та уніфікації сприятимуть покращенню освітніх послуг закладів вищої освіти і як результат – економічний ефект, який полягатиме у накопиченні та розвитку інтелектуального капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічною основою нашого дослідження є роботи А. Авершина, В. Андрущенко, С. Батишева, І. Бендери, Н. Брюханової, Н. Дем’яненко, Н. Ничкало, О. Коваленко, В. Ледньова, В. Сидоренка, О. Щербак, а також законодавчі та нормативно-правові документи.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є

Urgency of the research. The search for optimal pedagogical conditions, which in practice will ensure the effective functioning of the psychological and pedagogical training system of the professional education teacher training, which are caused by changes at the level of the teacher education paradigm and conceptual provisions in the field of engineering and pedagogical education, In the spectrum of specializations (profiles) of specialty 015 “Professional Education (by specialties)”, terminology in the industry and others, is constantly maintained.

Target setting. The introduction of information and innovative educational technologies, which are aimed at improving the quality of training future specialists, due to its diversification, transparency and unification, will contribute to the improvement of educational services of higher educational institutions and, as a result, the economic effect, which will consist in the accumulation and development of intellectual capital.

Actual scientific researches and issues analysis. The psychological and pedagogical basis of our research is the work of such scientists: A. Aviershyn, V. Andrushchenko, S. Batyshev, I. Bendera, N. Briukhanova, N. Demianenko, N. Nychkalo, O. Kovalenko, V. Liednov, V. Sydorenko, O. Shcherbak, as well as legislative and regulatory documents.

The research objective. The purpose of our research is a scientific

науковий аналіз концептуальних положень інженерно-педагогічної освіти та обґрунтування моделі психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання.

Виклад основного матеріалу. Модель психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання містить такі блоки: цільовий, концептуальний, змістовий, процесуальний і результативний. Центральною ланкою моделі психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання є взаємодія студента і викладача на засадах транспарентності, партисипатії та колаборації. Запропонована технологізація психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання у закладах вищої освіти сприятиме постійному її оновленню і вдосконаленню з метою підвищення якості професійної освіти. Сучасні інформаційні технології навчання проєктують роль педагога професійного навчання у якості тьютора, фасилітатора, коуча, наставника, модератора, вихователя, майстра тощо.

Висновки. Якість психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання – це інтеграційний стержень, основа і принцип системи професійної освіти; один з індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної і культурно-духовної злагоди і відповідності різноманітним потребам особистості, держави, суспільства. Не претендуючи на абсолютну істину і залишаючи поле для дискусії вважаємо представлену модель психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання нового покоління уніфікованою для спеціальності 015 “Професійна освіта” за різними спеціалізаціями у закладах вищої освіти.

analysis of the conceptual provisions of engineering and pedagogical education. And the rationale for the psychological and pedagogical training model of the professional education training teacher.

The statement of basic materials. The psychological and pedagogical training model of the professional education training teacher consists of such blocks as target, conceptual, informative, procedural and efficient. The central element of the psychological and pedagogical training model of the professional education training teacher is the interaction of the student and teacher based on transparency, participatibility and collaboration. The proposed technologization of the psychological and pedagogical training of the professional education training teacher in institutions of higher education will contribute to its constant updating and improvement in order to improve the quality of vocational education. Modern information technologies of training project the role of the professional education training teacher as a tutor, facilitator, coach, mentor, moderator, educator, master, etc.

Conclusions. The quality of the psychological and pedagogical training of the professional education training teacher is an integration core, the basis and principle of the professional education system; one of the indicators of high quality of life, a tool of social and cultural-spiritual harmony and compliance with the diverse needs of the individual, the state, and society. Without claiming to absolute truth and leaving the field for discussion, we consider the presented psychological and pedagogical training model of the professional education training teacher of new generation is unified for the specialty 015 “Professional education” for different specializations in institutions of higher education.

Ключові слова: педагог професійного навчання, психолого-педагогічна підготовка, професійна освіта і навчання, модель психолого-педагогічної підготовки.

Keywords: the professional education training teacher, the psychological and pedagogical training, professional education, the psychological and pedagogical training model.

Актуальність теми даного дослідження. Проблематика психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання на всіх етапах розвитку інженерно-педагогічної освіти і донині залишається досить актуальною. Адже ведуться постійні пошуки оптимальних педагогічних умов, що на практиці забезпечать ефективне функціонування системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання [1, 3], які спричинені змінами на рівні парадигми педагогічної освіти [4] та концептуальних положень у сфері інженерно-педагогічної освіти [5,6], спектру спеціалізацій (профілів) спеціальності 015 “Професійна освіта (за спеціалізаціями)” [7,8], термінології у галузі [2] тощо. Суттєві зміни, що стосуються професійної освіти, передбачено такими процесами, як “перехід до нової особистісно орієнтованої освітньої парадигми, в центрі якої перебуває людина – майбутній фахівець, яка не просто засвоює певну сукупність знань, а пізнає істину. При цьому суб’єкти навчально-виховного процесу – педагог і студенти/учні – мають бути рівноправними. Особливістю навчально-виховного процесу у професійній школі є те, що його мета - підготовка конкурентоспроможного професійно мобільного фахівця, який відповідає жорстким вимогам ринку праці. Отже, рівень професійної компетенції спеціаліста повинен оптимально співвідноситись як з інтересами особистості, так і з кадровим попитом промисловості” [6, с.12-13].

Постановка проблеми. Процес формування змісту психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання здійснюється відповідно до оновлення державних стандартів професійної освіти на засадах компетентнісного підходу та згідно з міжнародним Проектом Європейської Комісії “Гармонізація освітніх структур в Європі” (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING). Згідно Концепції “Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки” одним із шляхів розв’язання проблем у сфері інженерно-педагогічної освіти вважається створення системи забезпечення якості професійно-технічної освіти [5]. Впровадження інформаційних та інноваційних педагогічних технологій в освітній процес спрямовано на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Диверсифікація та транспарентність психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання сприятимуть покращенню освітніх послуг у сфері

професійної освіти і як результат – очікуваний економічний ефект, який полягатиме у накопиченні та розвитку інтелектуального капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічною основою нашого дослідження є роботи А. Авершина, В. Андрущенка, С. Батишева, І. Бендери, Н. Брюханової, Н. Дем'яненко, Н. Ничкало, О. Коваленко, В. Леднєва, В. Сидоренка, О. Щербак. А також такі законодавчі та нормативно-правові документи : Закон України “Про освіту” (2017 р.), Закон України “Про вищу освіту” (2014 р.), Концепція “Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки”, проект “Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010-2020 р.)”, Постанови Кабінету Міністрів України – “Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти” (2015 р.), “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 - 2021 роки” (2012 р.), “Стратегія сталого розвитку “Україна -2020” (2015 р.) та інші.

Дослідження професійної підготовки інженерів-педагогів окремих спеціалізацій (профілів) представили у докторських дисертаційних роботах такі вчені, як І. Бендера (фахівців з механізації сільського господарства); І. Каньковський (інженерів-педагогів автотранспортного профілю); М. Михнюк та А. Литвин (фахівців будівельного профілю); Р. Гуревич (фахівців електро- та радіотехнічного профілів); Р. Горбатюк (фахівців комп'ютерного профілю); Л. Тархан (фахівців швейного профілю); В. Мозговий (фахівців аграрного профілю); О. Марковська (фахівців машинобудівельного профілю) та інші.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є науковий аналіз концептуальних положень інженерно-педагогічної освіти та обґрунтування моделі психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання.

Виклад основного матеріалу. Згідно досліджень Н. Дем'яненко розрізняють такі парадигмальні напрямки розвитку освіти – академічний, професійно орієнтований, професійно-технологічний і гуманітарний, що відрізняються метою, змістом, провідними орієнтирами, теоретичними поглядами на особистість в освітньому просторі [4, с.256-257]. Відповідно на сучасному етапі розвитку освіти провідною є гуманітарна педагогічна парадигма, яка визначає роль викладача як організатора освітнього процесу. “У коло його завдань входить створення умов для актуалізації в іншого суб'єкта учіння інтелектуальних, комунікативних, регуляторно-поведінкових ресурсів і в цілому особистісного потенціалу у справі оволодіння професією” [4, с. 263].

При науковому обґрунтуванні системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання ми спиралися на основні принципи навчання, до яких належить науковість змісту, особистісно-орієнтований підхід, індивідуалізація та диференціація, системний підхід, практична спрямованість навчання, принцип неперервного вдосконалення змісту. Розроблена нами *модель психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання (рис.1)* має такі блоки: цільовий, концептуальний, змістовий, процесуальний і результативний, які між собою пов'язані внутрішніми і зовнішніми зв'язками.

Центральною ланкою моделі психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання є взаємодія студентів і викладача на засадах партисипатії, транспарентності та колаборації, шляхом впровадження диверсифікаційного підходу в освітній процес.

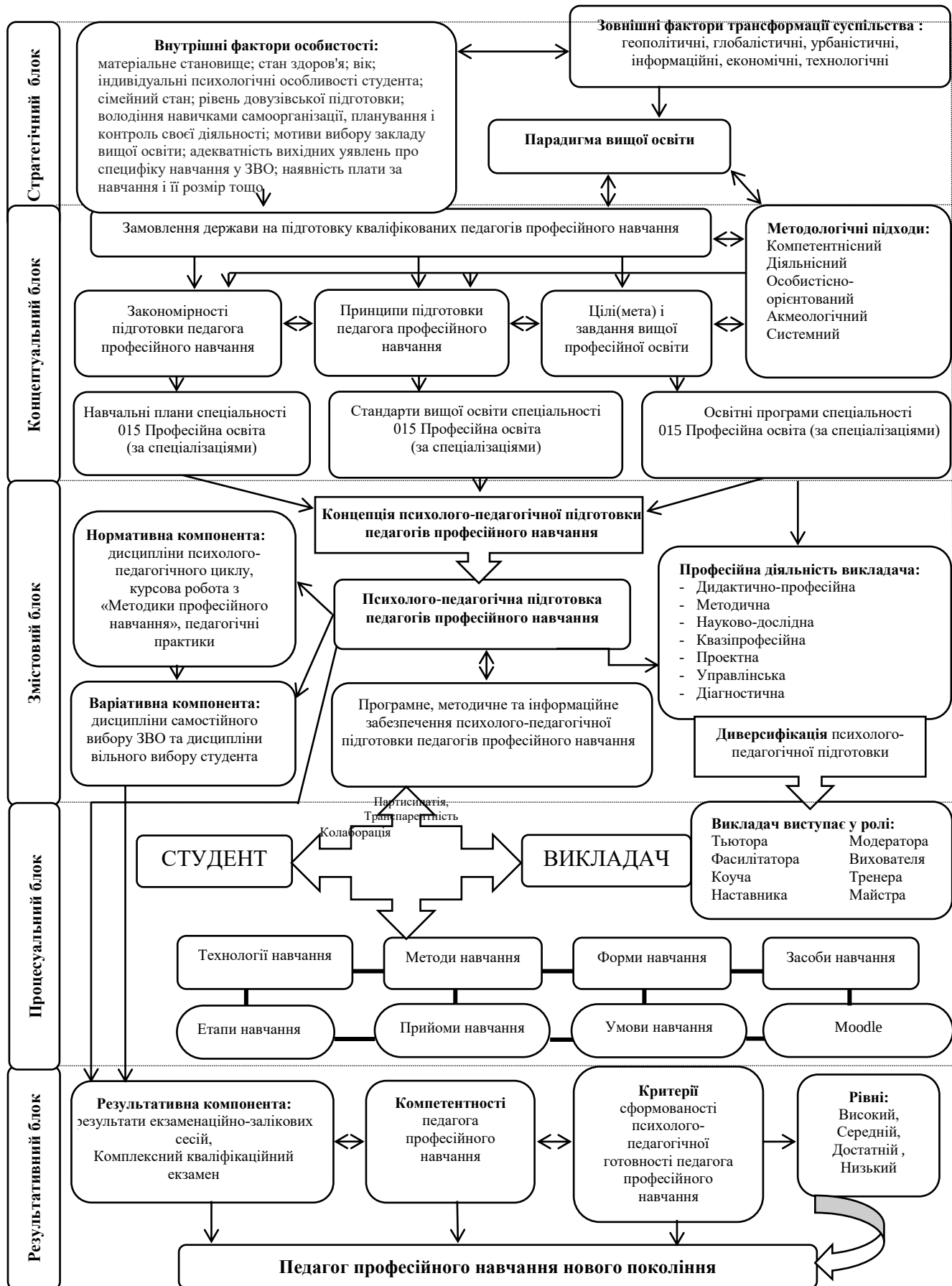

Рис 1. Модель психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання

Транспарентність як інформаційний процес є сукупністю відносин, що виникають навколо доступу, передачі та поширення інформації, отож стосовно психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання вважаємо транспарентність однією з важливих умов забезпечення якості професійної освіти. Саме завдяки розширенню інформаційного простору й засобів комунікації в освітньому середовищі виникає необхідність моніторингу якості освіти з подальшою диверсифікацією підготовки майбутніх фахівців. Особливо гостро це стосується підготовки педагогів професійного навчання, а саме психолого-педагогічної її складової.

Партисипатія у психолого-педагогічній підготовці педагога професійного навчання є важливою дефініцією організації навчального процесу у сучасних закладах вищої освіти. Партисипатія декларується нами як процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентом, що сприяє спільному прийняттю і виконанню рішень, надання можливості кожному студенту бути задіяним на всіх етапах психолого-педагогічної підготовки; відкритого діалогу між суб'єктами освітнього процесу, заснований на паритетних засадах; пошуку згоди, досягнення консенсусу; активної позиції учасників освітнього процесу; опори на вищі мотиви студентів – прагнення до визнання, самовираження, самоактуалізації і т. д.

Партисипатія між викладачем і студентами – це процес взаємозбагачення, адже на боці викладача – знання, досвід, володіння прийомами організації спільної діяльності і обов'язок налагодити зв'язок; а на боці студентів – творчий пошук, прагнення до навчання, великий запас сил і, головне, неперевантажене стереотипами мислення, незапорошеність поглядів.

Колаборація у психолого-педагогічній підготовці педагога професійного навчання це технологія навчання, яка побудована на тісній співпраці, спільній роботі студентів або тісній взаємодії між студентами і викладачем з метою отримання знання через активну спільну діяльність, спрямовану на пошук інформації, виконання поставлених перед ними завдань тощо. Засіб реалізації колаборації у психолого-педагогічній підготовці педагога професійного навчання передбачає досягнення консенсусу, який, на противагу змагальності, реалізується на підставі кооперації членів сформованої групи.

Ефективність зазначених елементів моделі психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання визначається такими психологічними механізмами, як: групова ідентифікація, групова підтримка, посилення інтелектуальної активності і когнітивний дисонанс, зміна звичного соціального статусу і внутрішньої позиції навчаються в

умовах складної групової динаміки.

Диверсифікація психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання у закладах вищої освіти сприятиме постійному її оновленню і вдосконаленню з метою підвищення якості професійної освіти. Сучасні інформаційні технології навчання проєктують роль педагога професійного навчання у якості тьютора, фасилітатора, коуча, наставника, модератора, вихователя, майстра тощо. Саме психолого-педагогічна підготовка педагога професійного навчання, що передбачає формування здатності майбутнього фахівця до засвоєння і оволодіння педагогічними інноваціями, буде вирішальним у майбутніх процесах модернізації системи професійно-технічної (професійної) освіти, а отже і у оновленні змісту освіти, впровадженні сучасних форм і методів навчання тощо.

Висновки. Якість психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання – це інтеграційний стержень, основа і принцип системи професійної освіти; один з індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної і культурно-духовної злагоди і відповідності різноманітним потребам особистості, держави, суспільства. Не претендуючи на абсолютну істину і залишаючи поле для дискусій вважаємо представлену модель психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання нового покоління уніфікованою для спеціальності 015 Професійна освіта за різними спеціалізаціями у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Авершин, АО., 2011. 'Становлення психолого-педагогічної компетентності студентів інженерно-педагогічного вищого навчального закладу', *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*, Випуск 57, Херсон: Видавництво ХДУ, С. 220-223.
2. Бендера, ІМ., 2009. 'Інженерно-педагогічна освіта – термінологічний аспект', *Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць, Українська інженерно-педагогічна академія*, Випуск 24-25, Х., С. 70–77.
3. Брюханов, НО., 2006. 'Аналіз розвитку психолого-педагогічної складової підготовки інженерно-педагогічних кадрів', *Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць, Українська інженерно-педагогічна академія*, Випуск 13, Х., С. 36–47.
4. 'Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки', 2011. Доступно : <<http://osvita.ua/legislation/proftech/8836>> [Дата звернення 11 Вересня 2018].
5. Дем'яненко, НМ., 2006. 'Педагогічна парадигма вищої школи України: генеза й еволюція', *Філософія освіти*, №2 (4), С.256-265.
6. Курлянд, ЗН., 2012. 'Теорія і методика професійної освіти : навчальний посібник', К. : Знання, 390 с.

7. 'Наказ МОН України №705 від 16.07.2010 «Про затвердження Переліку профілів підготовки кадрів у вищих навчальних закладах за напрямом (спеціальністю) «Професійна освіта (за профілем)»', 2010. *Офіційний вісник України* от 20.08.2010, № 61, стаття 2149, код акта 52365/2010, С. 112.
8. 'Наказ МОН України № 292 від 21.03.2016 «Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення», 2016. *Офіційний вісник України* від 10.05.2016, № 34, стаття 1348, код акта 81715/2016, С. 126.

References

1. Avyershyn, AO., 2011. 'Stanovlennya psykholoho-pedahohichnoyi kompetentnosti studentiv inzhenerno-pedahohichnoho vyshchoho navchal'noho zakladu (Formation of psychological and pedagogical competence of students of engineering and pedagogical institution of higher education)', *Zbirnyk naukovykh prats'. Pedahohichni nauky, Vypusk 57*, Kherson: Vydavnytstvo KHDU, S. 220-223.
2. Bendera, IM., 2009. 'Inzhenerno-pedahohichna osvita – terminolohichnyy aspekt (Engineering-pedagogical education – terminological aspect)', *Problemy inzhenerno-pedahohichnoyi osvity : zbirnyk naukovykh prats', Ukrayins'ka inzhenerno-pedahohichna akademiya, Vypusk 24-25*, KH., S. 70–77.
3. Bryukhanov, NO., 2006. 'Analiz rozvytku psykholoho-pedahohichnoyi skladovoyi pidhotovky inzhenerno-pedahohichnykh kadriv (Analysis of the development of the psycho-pedagogical component of the training of engineering and pedagogical personnel)', *Problemy inzhenerno-pedahohichnoyi osvity : zbirnyk naukovykh prats', Ukrayins'ka inzhenerno-pedahohichna akademiya, Vypusk 13*, KH., S. 36–47.
4. 'Kontseptsiya Derzhavnoyi tsil'ovoyi prohramy rozvytku profesiyno-tekhnichnoyi osvity na 2011-2015 roky (The concept of the stage target program for the development of vocational education 2011-2015)', 2011. Dostupno: <<http://osvita.ua/legislation/proftech/8836>> [Data zvernennya 11 Veresnya 2018].
5. Dem'yanenko, NM., 2006. 'Pedahohichna paradyhma vyshchoyi shkoly Ukrayiny: heneza y evolyutsiya (Pedagogical paradigm of higher education in Ukraine: genesis and evolution)', *Filosofiya osvity, №2 (4)*, S.256-265.
6. Kurlyand, ZN., 2012. 'Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity : navchal'nyy posibnyk (The theory and methods of professional education: a manual)', K. : *Znannya*, 390 s.
7. 'Nakaz MON Ukrayiny №705 vid 16.07.2010 «Pro zatverdzhennya Pereliku profiliv pidhotovky kadriv u vyshchykh navchal'nykh zakladakh za napryamom (spetsial'nistyu) «Profesiyna osvita (za profilem)» (Order of the Ministry of education and science of Ukraine No. 705 dated 16.07.2010 “On approval of the list of personnel training profiles in higher educational institutions in the field (professional) “Professional education (by profile)””, 2010. *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny* ot 20.08.2010, № 61, stattya 2149, kod akta 52365/2010, S. 112.
8. 'Nakaz MON Ukrayiny № 292 vid 21.03.2016 «Pro zatverdzhennya Pereliku spetsializatsiy pidhotovky zdobuvachiv vyshchoyi osvity za spetsial'nistyu 015 «Profesiyna osvita (za spetsializatsiyamy)», za yakymy zdiysnyuyet'sya formuvannya ta rozmishchennya derzhavnoho zamovlennya» (Order of the Ministry of education and science of Ukraine No. 292 of March 21, 2016' on approval of the list of specializations for the preparation of higher education

intenders in the specialty 015 'Professional education (in specializations)', under which the State order is formed and placed)', 2016. *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny vid 10.05.2016, № 34, statnya 1348, kod akta 81715/2016, S. 126.*

УДК 378.018.43-021.464:004

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
В ІНФОРМАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

*ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE
EXTRACURRICULAR INDEPENDENT STUDENTS' WORK IN THE
INFORMATION AND TEACHING ENVIRONMENT OF THE HIGHER
PEDAGOGICAL EDUCATION INSTITUTION*

С.М. Яшанов, М.С. Яшанов

Актуальність дослідження.

Глобальна інформатизація суспільства та формування нового інформаційного середовища об'єктивно передбачають масштабне і якісне оновлення системи освіти. Якість сучасної освіти – головний сенс її модернізації, суть якого полягає в досягненні прогнозованих освітніх результатів, досягненні освітніх потреб особистості, що відповідають запитам суспільства.

Постановка проблеми.

Можливості сучасних інформаційно-комунікаційних технологій обумовлюють необхідність комплексного психолого-педагогічного обґрунтування та проектування складових методичної побудови організації самостійної роботи в інформаційно-навчальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теоретичному рівні проблему позааудиторної самостійної роботи студентів у традиційному навчанні різнобічно висвітлюються у працях А. Алексюка, В. Бондаря, В. Козакова, О. Мороза, Л. Спіріна, Л. Сущенко, М. Шкіля, О. Ярошенко та інших.

Окремі аспекти, пов'язані з

Urgency of the research.

The global informatization of society and a new information environment formation objectively provide for a large-scale and qualitative renewal of the education system. The quality of modern education is the main purpose of its modernization, the essence of which is to achieve predictable educational results, educational needs of the individual, which meet the needs of society.

Target setting. The possibilities of modern information and communication technologies necessitate a comprehensive psychological and pedagogical justification and designing components of methodical construction of the organization of independent work in the information-learning environment.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretically, the problem of the extracurricular independent students' work in traditional teaching is variously covered in the works of such scientists as A. Aleksyuk, V. Bondar, V. Kozakov, O. Moroz, L. Spirin, L. Sushchenko, M. Shkil, O. Yaroshenko and others.

Some aspects related to the

позааудиторною самостійною роботою студентів в умовах комп'ютерного навчання, висвітлені у дослідженнях М. Айзенберга, Г. Воробйова, І. Геллера, Н. Гендіної, М. Жалдака, Н. Морзе, Л. Макаренка, Є. Полат, Л. Савенкової, С. Яшанова, L. Allinson, M. Anderson, E. Davis, L. Harasim та інших.

Постановка завдання. Розглянути теоретичні основи формування інформаційно-навчального середовища позааудиторної самостійної роботи студентів, а також педагогічних умов, що забезпечують її ефективне функціонування.

Виклад основного матеріалу. Розглянуто організаційно-методичні засади позааудиторної самостійної роботи студентів в інформаційно-навчальному середовищі закладу вищої педагогічної освіти. Наведено теоретичне обґрунтування складових методичної системи організації самостійної роботи та розглянуто принципи організації самостійної роботи студентів в умовах інформаційно-навчального середовища.

Висновки. Рівень ефективності позааудиторної самостійної роботи студентів може бути підвищений на основі системного застосування інформаційно-навчального середовища, яке містить персоніфікований оновлюваний контент (навчально-методичне забезпечення), що розміщується в електронній бібліотеці локальної мережі закладу вищої педагогічної освіти та в мережі Інтернет.

Ключові слова: інформаційно-навчальне середовище, позааудиторна самостійна робота студентів, організаційно-методичні засади самостійної роботи студентів, педагогічні умови організації самостійної роботи студентів,

extracurricular independent students' work in the context of computer training are highlighted in the studies of such scientists: M. Aizenberh, G. Vorobiov, I. Heller, N. Hendina, M. Zhaldak, N. Morze, L. Makarenko, Ye. Polat, L. Savenkova, S. Yashanov, L. Allinson, M. Anderson, E. Davis, L. Harasim and others.

The research objective. We need to consider the theoretical bases for the formation of an information and educational environment for the extracurricular independent students' work and pedagogical conditions that ensure its effective functioning.

The statement of basic material. The organizational and methodological bases of the extracurricular independent students' work in the information and teaching environment of the higher pedagogical education institution were considered. The theoretical substantiation of the components of the methodical system of organization of independent work was given. And the principles of organization of independent students' work in conditions of information and educational environment were considered.

Conclusions. The level of effectiveness of the extracurricular independent students' work can be increased on the basis of systemic application of the information and educational environment, which contains personalized updated content (educational and methodological support), which is located in the electronic library of the local network of the institution of the higher pedagogical education institution and in the Internet.

Keywords: the information and educational environment, the extracurricular independent students' work, organizational and methodological bases of the independent students' work, pedagogical conditions of organization of independent students' work, e-learning

*електронні засоби навчання.**| tools.*

Актуальність дослідження. Глобальна інформатизація суспільства, формування нового інформаційного середовища, об'єктивно передбачають масштабне і якісне оновлення системи освіти. Якість сучасної освіти - головний сенс її модернізації, суть якого полягає в досягненні прогнозованих освітніх результатів, досягненні освітніх потреб особистості, що відповідають запитам суспільства.

Досягнення освітніх результатів безпосередньо пов'язане з реалізацією навчальної діяльності, яка визначається використанням прогресивних освітніх технологій, методів, організаційних форм і засобів навчання. Однією з важливих умов ефективності цього процесу є перехід до системного використання інформаційно-навчального середовища (ІНС) закладів вищої педагогічної освіти (ЗВПО) на базі електронних засобів навчання (ЕЗН) [1]. Це обумовлено тим, що принципово нові дидактичні можливості ІНС створюють умови для реалізації освітніх технологій, які забезпечують досягнення визначених освітніх результатів [2].

Цей підхід обумовлює розгляд та обґрунтування організаційно-методичних засад і педагогічних умов щодо побудови розвиненої структури ІНС ЗВПО з врахуванням чинників постійного вдосконалення ЕЗН з метою максимального підвищення ефективності процесу навчання, в тому числі і у позааудиторній самостійній роботі студентів (ПСРС).

Постановка проблеми. Відомо, що організація продуктивної ПСРС, що реалізується за допомогою складної людино-машинної системи, якою є ІНС, повинна бути як методологічно, так і методично виправданою і доцільною. Механічне перенесення дидактичних принципів у принципово нові умови навчання не дозволяє реалізувати всі переваги ІНС, значно знижує ефективність навчального процесу і може породити небезпеку формування фахівця без якісного, органічного переходу до саморозвитку особистості, становлення її самостійності [5]. Це положення обумовлює необхідність комплексного психолого-педагогічного обґрунтування та проектування складових методичної побудови організації самостійної роботи в ІНС.

Аналіз досліджень і публікацій. Принциповою відмінністю сучасного підходу до засвоєння змісту освіти є посилення орієнтації на діяльнісну парадигму освіти, яка постулює в якості одного з головних напрямків спрямованість на самоосвіту, самостійний розвиток особистості студента, в тому числі, на основі самостійного освоєння універсальних способів діяльності. Процес самостійного освоєння навчального матеріалу розуміється не тільки як засвоєння системи знань, умінь і навичок, що складають когнітивну і інструментальну основу фахової компетентності

студента, а й як процес саморозвитку особистості.

Отже, якщо пріоритетом нинішньої освіти є здатність молодих людей самостійно вирішувати нові завдання, то результат освіти “вимірюється” досвідом вирішення таких завдань в умовах ПСРС. При цьому, на перший план, поряд із загальною грамотністю, виступає вміння студента, наприклад, швидко знаходити інформаційні ресурси, висувати гіпотези, працювати в проектному режимі, самостійно проявляти ініціативу в прийнятті рішень, прогнозувати ситуацію, знаходити способи вирішення завдань і т.ін.

Такі нові освітні результати можливо досягти в сучасній ІНС, яка має низку сучасних дидактичних характеристик, до числа яких слід віднести - гнучкість, цілісність, відкритість, варіативність, поліфункціональність, інтерактивність, розвинену візуалізацію, оперативний контроль навчальних досягнень, вільний доступ до різноманітних джерел навчальної інформації. Крім того, ІНС дозволяє реалізувати дидактичні можливості інноваційних педагогічних технологій, ефективно організовувати ПСРС та має можливість забезпечувати розвиток їх пізнавальної самостійності за рахунок ЕЗН.

На теоретичному рівні проблему ПСРС у традиційному навчанні різнобічно висвітлюються у працях А. Алексюка, В. Бондаря, В. Козакова, О. Мороза, Л. Спіріна, Л. Сущенко, М. Шкіля, О. Ярошенко та інших

Окремі аспекти, пов'язані з ПСРС в умовах комп'ютерного навчання, висвітлені у дослідженнях М. Айзенберга, Г. Воробйова, І. Геллера, Н. Гендіної, М. Жалдака, Н. Морзе, Л. Макаренко, Є. Полат, Л. Савенкової, С. Яшанова, L. Allinson, M. Anderson, E. Davis, L. Harasim та інших.

Але проблема впливу використання інформаційно-навчального середовища на організацію позааудиторної самостійної роботи студентів залишається на сьогодні маловивченою, наприклад, в аспекті професійної підготовки учителів до оволодіння системними навичками використання ЕЗН в самоосвітній діяльності, що і визначає актуальність її дослідження.

Постановка завдання. Розгляд теоретичних основ формування інформаційно-навчального середовища позааудиторної самостійної роботи студентів, а також педагогічних умов, що забезпечують її ефективне функціонування.

Виклад основного матеріалу. У сучасних дослідженнях, інформаційно-навчальне середовище представляється системно організованою сукупністю інформаційно-технічного та навчально-методичного забезпечення, що нерозривно пов'язане з людиною, як рецепієнтом освітнього простору за допомогою інтеграції інформаційних ресурсів (ІР), електронних засобів навчання (ЕЗН) та комп'ютерних

телекомунікаційних технологій [14]. ІНС являє собою складне поняття, орієнтоване на індивідуально-особистісний аспект навчання, при обов'язковому прагненні, спрямованості свідомості, волі студентів на здобування високих освітніх результатів. Зазвичай сучасні ІНС включають віртуальні бібліотеки, розподілені бази даних, електронні навчально-методичні комплекси з розширеним апаратом для взаємодії навчальних підсистем, що в цілому забезпечує ефективний педагогічний процес.

Відомо, що ІНС будь-якого рівня є складним об'єктом системної природи, який має широкий спектр модальностей з можливістю формувати різноманітні типи локальних середовищ [7]. Цілісність ІНС є синонімом досягнення системного ефекту, під яким розуміється реалізація комплексної мети навчання на рівні безперервної освіти учителів, в контексті широкої світоглядної адаптації індивіда до реалій інформаційного суспільства.

Дослідження вчених [3; 4; 6; 8; 9; 15 – 17] доводять, що ефективність ПСРС значно підвищиться, якщо вона буде здійснюватися в межах спроектованої ІНС, яка володіє поліваріативністю, потенційною невичерпністю з наданням можливості кожному студенту максимально розвинути і реалізувати свої творчі здібності (виступає як засіб значущої багатофакторної детермінації саморозвитку студента). Отже ІНС має розроблятися при теоретичному підході, що включає всебічне психолого-педагогічне обґрунтування структури, змісту навчально-методичного забезпечення, організації керуючих дій, а також якості ЕЗН. Один із варіантів структури позааудиторної самостійної роботи в ІНС представлений на рис. 1.

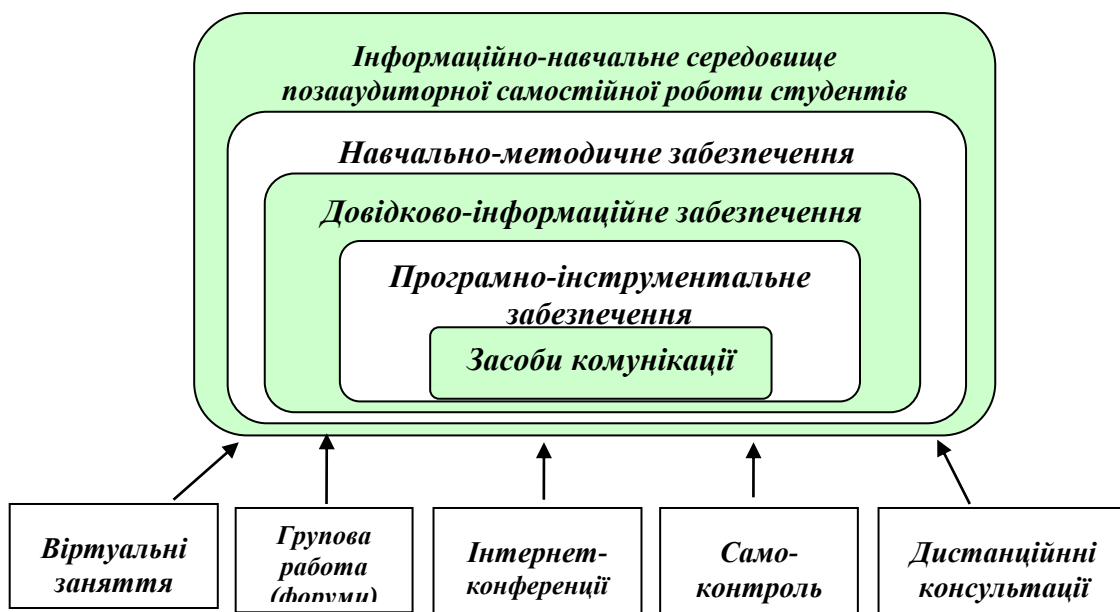

Рис. 1. Структура позааудиторної самостійної роботи в ІНС

Важливо відзначити, що процес ПСРС в наведеній структурі ІНС, зорієнтований на використання ЕЗН дозволяє:

- збільшити можливості вибору засобів, форм і темпу вивчення навчальних дисциплін та забезпечити постійний доступ до різноманітних навчальних повідомлень та інформаційних ресурсів бібліотек;
- дати можливість відвідувати лекції провідних вчених, брати участь у роботі віртуальних семінарів і т.ін.;
- розвивати навчальну ініціативу, здібності та інтереси студентів і створювати установку на безперервну освіту протягом життя;
- підвищити інтерес студентів до предметів, що вивчаються за рахунок наочності, інтерактивної форми подання навчального матеріалу, посилення міжпредметних зв'язків і т.ін.;
- посилити мотивацію самостійного навчання, розвитку критичного мислення, активніше використовувати методи взаємонавчання (обговорення навчальних проблем на форумах, чатах, оперативне отримання підказок).

При системному застосуванні ІНС наведеного вище, в ПСРС охоплюються всі стадії процесу самостійного навчання, оскільки в повному об'ємі реалізуються всі найважливіші організаційні компоненти: суб'єкт-об'єктна взаємодія викладача і студента; контроль всіх етапів навчання; прив'язка до реальної професійної діяльності майбутнього вчителя за рахунок розширення форм, інструментів і методів СРС.

Проектування позааудиторної самостійної роботи студентів в ІНС відбувається на основі дидактичної концепції, яка визначає, яким чином досягаються результати навчання, а саме – добір і структурування змісту, обґрунтування рівнів його освоєння, добір видів навчальної діяльності, методів, організаційних форм і засобів навчання для реалізації педагогічних цілей, конструювання навчальних ситуацій [10 – 13].

У зв'язку з цим проектування ПСРС в межах інформаційно-навчального середовища здійснюється на основі добору необхідних видів навчальної діяльності, спрямованих на досягнення конкретних освітніх результатів, таких як: використання практико-орієнтованих ситуацій, як для постановки проблеми, так і для її безпосереднього вирішення; використання відкритих і закритих навчальних завдань; організація діяльності студентів в ІНС з метою вироблення умінь роботи в умовах невизначеності і т.ін.

Ще раз підкреслимо, що проектуючи ПСРС в ІНС, викладач не просто підбирає методи, технології, засоби навчання, що забезпечують ПСРС, а створює єдиний дидактичний комплекс, тим самим забезпечуючи одну з найважливіших характеристик ІНС - цілісність. Тому від викладача

залежить, по-перше, наскільки вибір навчальних завдань буде педагогічно обґрунтованим, по-друге, вміння визначати, які ще ресурси увійдуть в комплекс, по-третє, які ресурси необхідно залучити на кожному з етапів, щоб забезпечити цілісність ПСРС в ІНС [9]. Ці ресурси повинні бути збудовані методично грамотно, розкривати зміст навчання в тій же логіці, що і базовий підручник, не дублювати, а збагачувати і поглиблювати його.

Спроектоване та реалізоване за такими підходами ІНС являє собою основу мережевої взаємодії і інтерактивного спілкування суб'єктів освітнього процесу, перш за все викладачів і студентів, а також адміністрації освітніх установ. Також ІНС є практичним інструментарієм створення цифрових навчальних матеріалів з забезпеченням вільного і гарантованого доступу студентів до освітніх ресурсів і мережевих освітніх послуг для підтримки самостійної роботи в позааудиторний період.

Необхідно зазначити, що мережева взаємодія учасників процесу позааудиторного навчання, дозволяє забезпечити взаємодію всіх учасників цього процесу на основі добровільної кооперації, самоорганізації і саморозвитку, що дозволяє їм обмінюватися ідеями, професійною інформацією, співпрацювати в ході реалізації спільних проектів, використовуючи при цьому різні способи комунікації [6]. Безперечною перевагою такого підходу є той факт, що вона стає ефективною формою організації неперервної педагогічної освіти в умовах мережевої взаємодії під час самостійної навчальної роботи студентів, здійснює суттєвий вплив на формування вміння майбутнього вчителя проектувати та здійснювати навчальний процес в ІНС.

Методика організації самостійної роботи у наведеному ІНС ґрунтується на сукупності структурно-функціональних компонентів з опорою на внутрішні можливості та резерви розвитку студентів, вимірюванням рівнів навчальної самостійності на різних етапах навчання, формуванням системи джерел навчальної активності (цілі, мотиви), врахуванням вимог до організації і побудови предметних змістів курсів, непрямым управлінням ПСРС з боку викладача, створенням розгалуженої системи контролю і самоконтролю із забезпеченням перенесення набутих знань, умінь і навичок в нові навчальні умови і ситуації.

Насамкінець зауважимо, що ефективна організація позааудиторної самостійної роботи студентів в інформаційно-навчальному середовищі закладу вищої педагогічної освіти можлива за рахунок виконання наступних умов:

1. Ефективність застосування ІНС в ПСРС визначається його науковим рівнем, який закладається при проектуванні, коректністю використання ЕЗН в межах ІНС. Психолого-педагогічний підхід до

проектування ІНС передбачає наукове обґрунтування його структури, змісту, напрямків використання і є складовим компонентом загальної дослідницької стратегії, яка передбачає вирішення питань теорії та технології проектування в комплексі з дослідженням теорії і технології побудови цілісного освітнього середовища, причому якість ІНС залежить від ступеня обґрунтованості при його проектуванні трьох основних складових: цілей, змісту і організаційних принципів.

2. Застосування ІНС забезпечує сприятливі умови для саморозвитку особистості тільки в тому випадку, якщо вона охоплює не окремі дисципліни або форми організації ПСРС, а здійснюється в межах ІНС, яке надає можливість кожному студенту не тільки розвинути вихідний творчий потенціал, а й спонукає потребу в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, допомагає становленню у студента об'єктивної самооцінки, розвитку здатності до саморефлексії і являє собою багатомірну індивідуалізовану цілісність, яка має здатність до самоорганізації та призначена для створення умов, що сприяють розвитку творчих здібностей студентів, а також забезпечує їх самореалізацію і особистісне зростання.

3. Важливою умовою ефективного застосування ІНС в ПСРС є створення умов для цілеспрямованого, теоретично обґрунтованого розвитку інформаційної культури як невід'ємної складової загальної культури особистості студента, що відбиває ступінь підготовленості студента до саморозвитку, самореалізації в умовах інформаційного суспільства, що дозволяє їм свідомо і цілеспрямовано використовувати ІНС в контексті інших освітніх завдань як потужний інструмент і один із чинників, що забезпечують саморозвиток особистості.

Висновок. Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, результати теоретичних напрацювань та практичної роботи у закладах вищої педагогічної освіти дозволяють зробити висновок про те, що рівень ефективності позааудиторної самостійної роботи студентів може бути підвищений на основі системного застосування інформаційно-навчального середовища, яке містить персоніфікований оновлюваний контент (навчально-методичне забезпечення), що розміщується в електронній бібліотеці локальної мережі ЗВПО та в мережі Інтернет.

Список використаних джерел

1. Артюхина, АИ., 2006. 'Образовательная среда высшего учебного заведения как педагогический феномен: Монография', Волгоград : Изд-во ВолГМУ, 237 с.
2. Атанасян, СЛ., 2008. 'Теоретические основы формирования информационной образовательной среды педагогического вуза', Воронеж: Научная книга, 200 с.

3. Батдалова, ЮИ., 2009. 'Психолого–педагогические основы использования дидактической компьютерной среды в самостоятельной работе студентов', *Научный журнал «Информатика и образование»*, №11, М., С. 114-115.
4. Глазунова, ОГ., 2014. 'Інформаційно-комунікаційні технології організації самостійної роботи майбутніх фахівців з інформаційних технологій', *Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць*, Вип. 4(41), К. : НУОУ, С. 35-44.
5. Глазунова, ОГ., 2013. 'Факторы эффективной организации самостоятельной работы студентов высших учебных заведений с использованием технологий e-learning', *Дистанционное и виртуальное обучение*, № 11, Москва : Изд-во СГУ, С. 26-51.
6. Григорьев, ЮВ., 2011. 'Автоматизация самостоятельной учебной деятельности группы студентов', *Творчество молодежи в создании информационных образовательных технологий : Материалы всероссийской научно-практической конференции*, Анапа, М. : ИИО РАО, С. 109-120.
7. Гриншкун, ВВ., 2010. 'Особенности информационной составляющей образовательной среды и тенденции развития среды информатизации образования', *Информационно-предметные среды общего среднего образования, УРАО «Институт содержания и методов обучения»*, М. : Варсон, С. 25-37.
8. Ермолович, ЕВ., 2005. 'Информационно-коммуникационные технологии в управлении самостоятельной учебной деятельностью студентов : [опыт Краснояр. гос. пед. ун-та им. В.П. Астафьева]', *Информатика и образование*, № 2, С. 102-105.
9. Жуков, АЕ., 2004. 'Организация самостоятельной работы студентов в высшей школе : Дидактические средства, технологии, программы', М. : ЮНИТИ-ДАНА, 219 с.
10. Курова, НН., 2006. 'Информационная среда образовательного учреждения. Работа над проектом выпускной работы', *Вопросы Интернет-образования, Электрон, журн.*, №39. Доступно : <http://vio.fio.ru/vio_39/cd_site/Articles/art_3_2.htm> [Дата обращения 23 Августа 2018].
11. Макаренко, ЛЛ., 2013. 'Побудова мережевого інформаційно-навчального середовища вищого навчального закладу (теоретико-методичний аспект)', *Наукова скарбниця освіти Донеччини : науково-методичний журнал*, Вип. № 2(15), С. 27-32.
12. Савенкова, ЛВ., 2008. 'Формування у майбутніх учителів технологій педагогічного університету вмінь і навичок самостійної роботи засобами бібліотечних технологій : [монографія]', К. : Освіта України, 212 с.
13. Чепкий, ВВ., 2003. 'Основи організації та проведення самостійної роботи', Одеса : МО України, ОІСВ, 332 с.
14. Яшанов, СМ., 2010. 'Особенности организации навчального процесу в умовах професійно-орієнтованого інформаційного середовища', *Педагогічний дискурс: зб. наук.праць*, Вип. 7, Хмельницький : ХГПА, С. 245-249.
15. Khairyllina, EI., 2013. 'Professional competences development in terms of self-directing learning', *IGIP International Conference on Engineering Pedagogy*, Kazan: KNRTU, 2013.
16. Yudelso, M., 2006. 'Mining Student Learning Data to Develop High Level Pedagogic Strategy in a Medical ITS', *Papers from the 2006 AAAI Workshop*. Available at : <<http://www.aaai.org/Library/Workshops/ws0605.php>> [Accessed

29 August 2018].

17. Zhuykova, OV., 2013. 'The organization of independent Engineering and Graphic preparation of students individually educational trajectories', *International Symposium on Engineering Education, IGIP, Kazan National Research Technological University*, Kazan P. 156-159.

References

1. Artyukhina, AI., 2006. 'Obrazovatel'naya sreda vysshego uchebnogo zavedeniya kak pedagogicheskiy fenomen: Monografiya (The educational environment of a higher educational institution as a pedagogical phenomenon: a monograph)', Volgograd : *Izd-vo VolGMU*, 237 s.
2. Atanasyan, SL., 2008. 'Teoreticheskiye osnovy formirovaniya informatsionnoy obrazovatel'noy sredy pedagogicheskogo vuza (Theoretical Foundations of the Information Educational Environment of the Pedagogical University)', Voronezh: *Nauchnaya kniga*, 200 s.
3. Batdalova, YUI., 2009. 'Psikhologo–pedagogicheskiye osnovy ispol'zo–vaniya didakticheskoy komp'yuternoy sredy v samostoyatel'noy rabote studentov (Psychological and pedagogical foundations of the use of the didactic computer environment in the independent work of students)', *Nauchnyy zhurnal «Informatika i obrazovaniye»*, №11, M., S. 114-115.
4. Hlazunova, OH., 2014. 'Informatsiynno-komunikatsiyni tekhnolohiyi orhanizatsiyni samostiynoyi roboty maybutnikh fakhivtsiv z informatsiynnykh tekhnolohiy (Information and communication technologies of organization of independent work of future IT specialists)', *Visnyk Natsional'noho universytetu oborony Ukrainy, Zb-k nauk. prats'*, Vyp. 4(41), K. : NUOU, S. 35-44.
5. Glazunova, OG., 2013. 'Faktory effektivnoy organizatsii samostoyatel'noy raboty studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy s ispol'zovaniyem tekhnologiy e-learning (Factors of effective organization of independent work of students of higher education institutions using e-learning technologies)', *Distantсионное i virtual'noye obucheniye*, № 11, Moskva : *Izd-vo SGU*, S. 26-51.
6. Grigor'yev, YUV., 2011. 'Avtomatizatsiya samostoyatel'noy uchebnoy deyatel'nosti gruppy studentov (Automation of the independent learning activity of a group of students)', *Tvorchestvo molodezhi v sozdanii informa–tsionnykh obrazovatel'nykh tekhnologiy : Materialy userossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii*, Anapa, M. : IIO RAO, S. 109-120.
7. Grinshkun, VV., 2010. 'Osobennosti informatsionnoy sostavlyayushchey obrazovatel'noy sredy i tendentsii razvitiya sredy informatizatsii obrazovaniya (Peculiarities of the information component of the educational environment and trends in the development of the environment for the informatization of education)', *Informatsionno-predmetnyye sredy obshchego srednego obrazovaniya*, URAO «Institut sodержaniya i metodov obucheniya», M. : Varson, S. 25-37.
8. Yermolovich, YEV., 2005. 'Informatsionno-kommunikatsionnyye tekhnologii v upravlenii samostoyatel'noy uchebnoy deyatel'nost'yu studentov : [opyt Krasnoyar. gos. ped. un-ta im. V.P. Astaf'yeva] (Information and communication technologies in the management of independent student learning activities: [the experience of Krasnoyarsk. state. ped. University of them. V.P. Astaf'eva])', *Informatika i obrazovaniye*, № 2, S. 102-105.
9. Zhukov, AYe., 2004. 'Organizatsiya samostoyatel'noy raboty studentov v vysshey shkole : Didakticheskiye sredstva, tekhnologii, programmy (Organization of

- independent work of students in higher education: Didactic means, technologies, programs)', M. : YUNITI-DANA, 219 s.
10. Kurova, NN., 2006. 'Informatsionnaya sreda obrazovatel'nogo uchrezhdeniya. Ra-bota nad proyektom vypusknoy raboty (Information environment of the educational institution. Work on the project of the final work)', *Voprosy Internet-obrazovaniya, Elektron, zhurn., №39*. Dostupno: <http://vio.fio.ru/vio_39/cd_site/Articles/art_3_2.htm> [Data obrashcheniya 23 Avgusta 2018].
 11. Makarenko, LL., 2013. 'Pobudova merezhevoho informatsiyno-navchal'noho seredovyscha vyshchoho navchal'noho zakladu (teoretyko-metodychnyy aspekt) (Construction of a network information and educational environment of a higher educational institution (theoretical and methodical aspect))', *Naukova skarbnytsya osvity Donechchyny : naukovo-metodychnyy zhurnal, Vyp. № 2(15)*, S. 27-32.
 12. Savenkova, LV., 2008. 'Formuvannya u maybutnikh uchyteliv tekhnolohiy pedahohichnoho universytetu vmin' i navychok samostiynoyi roboty zasobamy bibliotechnykh tekhnolohiy : [monohrafiya] (Formation of Future Technology Teachers of the Pedagogical University of Skills and Skills of Independent Work by means of Library Technologies: [monograph])', K. : *Osvita Ukrayiny*, 212 s.
 13. Chepkyy, VV., 2003. 'Osnovy orhanizatsiyi ta provedennya samostiynoyi roboty (Fundamentals of organization and conducting independent work)', Odesa : *MO Ukrayiny, OISV*, 332 s.
 14. Yashanov, SM., 2010. 'Osoblyvosti orhanizatsiyi navchal'noho protsesu v umovakh profesiyno-oriyentovanoho informatsiynoho seredovyscha (Peculiarities of the organization of educational process in the conditions of professional-oriented information environment)', *Pedahohichnyy diskurs: zb. nauk.prats', Vyp. 7, Khmel'nyts'kyi : KHHPA*, S. 245-249.
 15. Khairyllina, EI., 2013. 'Professional competences development in terms of self-directing learning', *IGIP International Conference on Engineering Pedagogy*, Kazan: *KNRTU*, 2013.
 16. Yudelson, M., 2006. 'Mining Student Learning Data to Develop High Level Pedagogic Strategy in a Medical ITS', *Papers from the 2006 AAAI Workshop*. Available at : <<http://www.aaai.org/Library/Workshops/ws0605.php>> [Accessed 29 August 2018].
 17. Zhuykova, OV., 2013. 'The organization of independent Engineering and Graphic preparation of students individually educational trajectories', *International Symposium on Engineering Education, IGIP, Kazan National Research Technological University*, Kazan P. 156-159.

УДК 378.091.3:377.011.3-051]:62

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ З ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ

*THE PROFESSIONAL EDUCATION BACHELORS TRAINING CONCEPT IN
TECHNICAL SPECIALIZATIONS IN UNIVERSITIES*

Т.Б. Гуменюк

Актуальність теми дослідження. Розвиток вітчизняної освіти потребує нині докорінних змін, разом з тим, їх прискорене та хаотичне впровадження може завдати неоправної шкоди системі. Тому реформування вищої освіти видається нам занадто повільним але є виправданим.

Постановка проблеми. Одним із завдань для модернізації національної системи освіти за європейським вектором розвитку є Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., яка у 2013 р. визначила одне з основних завдань - розроблення стандартів вищої освіти, узгоджених з Національною рамкою кваліфікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стандартизації як важливого напрямку нормативноправового регулювання розвитку національної системи освіти досліджувалось чи малою кількістю українських учених. Серед них варто відзначити напрацювання дослідників: Л. Ващенко, Д. Дзвінчук, О. Другов, М. Згуровський, Г. Зелінська, В. Кремень, В. Куценко, Т. Лукіна, С. Ніколаєнко, А. Сбруєва, Л. Семів та ін. Окремі аспекти окресленої проблематики знайшли відображення у працях В. Петренко, Н. Ничкало, С. Гончаренко, Б. Гершунський, В. Ледньов, В. Байденко, Н. Селезньова,

Urgency of the research. Today, the development of domestic education needs significant changes, however, their accelerated and chaotic implementation can cause irreparable harm to the system. Therefore, the reform of higher education seems to us too slow, but justified.

Target setting. One of the tasks for the modernization of the national education system for the European development vector is the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period until 2021., which in 2013 defined one of the main tasks - the development of higher education standards, consistent with the National Qualifications Framework.

Actual scientific researches and issues analysis. The issue of standardization as an important area of legal regulation of the development of the national education system has been studied by a large number of Ukrainian scientists. Among them it is worth noting works of such researchers: L. Vashchenko, D. Dzvinchuk, O. Druhov, M. Zghurovskyi, H. Zelinska, V. Kremen, V. Kutsenko, T. Lukina, S. Nikolaienko, A. Sbruieva, L. Semiv and others. Certain aspects of this problematic are reflected in the works of such researchers: V. Petrenko, N. Nychkalo, S. Honcharenko, B. Hershunskyi, V. Liednov, V. Baidenko, N. Seleznova, V. Sokolov and others. Practical contribution to the development of the HES of the specialty

В. Соколов та інших. Практичний внесок до процесу розробки СВО 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) зробили: М. Шеремет, І. Доброскок, Н. Брюханова, О. Щербак, Р. Горбатюк, М. Рябчиков, Т. Гуменюк, Н. Титова та інші.

Постановка завдання.

Окреслення сучасного стану розроблення стандарту вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та розроблення концепції освітньої діяльності за даною спеціальністю з метою подальшого ліцензування та акредитації в університетах.

Виклад основних матеріалів.

У статті виокремленні ключові положення, які є підставою і визначають напрями модернізації системи і змісту вищої освіти та які покладено у процес розробки, затвердження та реалізації стандарту вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Розроблено концепцію освітньої діяльності за відповідною спеціальністю для технічних спеціалізацій, яка включає: код та найменування спеціальності; рівень вищої освіти; орієнтовний перелік спеціалізацій та освітніх програм; загальний обсяг у кредитах ЄКТС та термін навчання; професійні стандарти, на дотримання яких планується спрямувати навчання (в разі наявності); перелік основних компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти; орієнтовний перелік професійних кваліфікацій, які планується надавати; вимоги до рівня освіти осіб,

015 Professional Education (by specializations) was made by: M. Sheremet, I. Dobroskok, N. Briukhanova, O. Shcherbak, R. Hordatiuk, M. Riabchykov, T. Humeniuk, N. Tytova and others.

The research objective.

Determination of the current state of development of the higher education standard of the specialty 015 Professional Education (by specializations) and Development of the educational activities concept in this specialty for the purpose of further licensing and accreditation at universities.

The statement of basic materials. The article highlights the key messages that are the basis and determine the direction of modernization of the system and content of higher education and which are assigned to the process of developing, approving and implementing of the higher education standard of the specialty 015 Professional Education (by specializations).

The educational activities concept in the relevant specialty for technical specializations was developed, which includes: a code and a name of the specialty; the level of higher education; the indicative list of specializations and educational programs; the total amount in credits of ECTS and the term of training; professional standards, for the observance of which is planned to send training (if available); a list of the main competencies that must be mastered by those who receive higher education; indicative list of professional qualifications which is planned to

які можуть розпочати навчання; порядок оцінювання результатів навчання.

Висновки. На даний час створена нормативно-правова база та здійснюються необхідні організаційні заходи щодо розробки та затвердження стандартів вищої освіти в Україні. Та цей процес є досить тривалим, а освітня діяльність в університетах триває і забезпечити її можливо шляхом розробки концепцій освітньої діяльності за спеціальностями. Запропоновано концепцію підготовки бакалаврів професійної освіти за технічними спеціалізаціями за вимогами, що викладені в нині діючих ліцензійних умовах провадження освітньої діяльності закладів освіти.

Ключові слова: стандарт вищої освіти, концепція освітньої діяльності, професійна освіта, технічні спеціалізації.

provide; the educational requirements for persons who can start training; procedure for assessing learning outcomes.

Conclusions. Currently, a legal and regulatory framework has been created and the necessary organizational measures are being taken to develop and approve higher education standards in Ukraine. And this process is quite long, and educational activities in universities are continuing and it can be ensured by developing concepts of educational activities in the specialties. The professional education bachelors training concept in technical specializations according to the requirements set forth in the current licensing conditions for the implementation of educational activities of educational institutions has been proposed.

Keywords: higher education standard, educational activity concept, professional education, technical specializations.

Актуальність теми дослідження. Вітчизняна вища освіта потребує нині докорінних змін, разом з тим, їх прискорене та хаотичне впровадження може завдати непоправної шкоди системі, яка формувалась протягом тривалого часу і до сьогодні залишає в собі особливості радянського періоду. Тож, сьогодні реформування вищої освіти видається нам занадто повільним але виправданим.

Постановка проблеми. Одним із завдань для модернізації національної системи освіти за європейським вектором розвитку є Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., яка у 2013 р. визначила одне з основних завдань - розроблення стандартів вищої освіти, узгоджених з Національною рамкою кваліфікацій [1; 3]. Нові стандарти вищої освіти – це стандарти нового покоління, які базуються на компетентнісному підході та поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу міжнародного Проекту Європейської комісії “Гармонізація освітніх структур в Європі” (TUNING) [7].

Затвердження стандартів вищої освіти в Україні стане кроком до

виконання одразу кількох завдань вищої освіти, передбачених у Програмі діяльності Уряду. Зокрема, однією з цілей є реальна академічна автономія ЗВО, яка, серед іншого, надає вишам можливість самим розробляти освітні та освітньо-наукові програми.

Від прийняття Закону України “Про вищу освіту” [2] до реального втілення його положення щодо стандартів вищої освіти пройшло три роки. У цьому напрямі зроблено реальні кроки, які наблизили розроблення і затвердження стандартів вищої освіти та все ж частина СВО до сьогодні залишаються не затвердженими. Зокрема, на рівні проекту знаходиться стандарт вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стандартизації як важливого напрямку нормативно-правового регулювання розвитку національної системи освіти досліджувалось чи малою кількістю українських учених. Серед них варто відзначити напрацювання дослідників: Л. Ващенко, Д. Дзвінчук, О. Другов, М. Згуровський, Г. Зелінська, В. Кремень, В. Куценко, Т. Лукіна, С. Ніколаєнко, А. Сбруєва, Л. Семів та ін. Окремі аспекти окресленої проблематики знайшли відображення у працях В. Петренко, Н. Ничкало, С. Гончаренко, Б. Гершунський, В. Ледньов, В. Байденко, Н. Селезньова, В. Соколов та інших. Практичний внесок до процесу розробки СВО 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) зробили: М. Шеремет, І. Доброскок, Н. Брюханова, О. Щербак, Р. Горбатюк, М. Рябчиков, Т. Гуменюк, Н. Титова та інші.

Постановка завдання. Окреслення сучасного стану розроблення стандарту вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та розроблення концепції освітньої діяльності за даною спеціальністю з метою подальшого ліцензування та акредитації в університетах.

Виклад основних матеріалів. До ключових положень, які є підставою і визначають напрями модернізації системи і змісту вищої освіти та покладено у процес розробки, затвердження та реалізації стандарту вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), є:

- законодавче упровадження Національної рамки кваліфікацій, приведення рівнів та ступенів освіти у відповідність з кваліфікаційними рівнями НРК [2];
- організація підготовки здобувачів вищої освіти усіх рівнів і ступенів за спеціальностями [6];
- затвердження переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення [9];

- формування та затвердження науково-методичних комісій (підкомісій) МОН як структур, що є відповідальними за розроблення освітніх стандартів [5];
- затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти [4];
- розробка та затвердження Порядку розгляду проектів стандартів вищої освіти та їх затвердження [8].

Безперечно, вище зазначені положення забезпечують розробку стандартів вищої освіти на високому рівні, але також і ускладнюють процес їх затвердження. Саме це сьогодні спричинило ситуацію, що цілий ряд стандартів, а в тому числі і СВО 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) знаходиться на стадії проектів. Та все ж освітня діяльність триває, відбувається постійний процес ліцензування та акредитації спеціалізацій даної спеціальності в університетах, тому виникає потреба представлення концепції освітньої діяльності за спеціальністю 015 Професійна освіта, вимоги до якої викладені в ліцензійних умовах провадження освітньої діяльності закладів освіти [10]. Згідно даного документа концепція освітньої діяльності за відповідною спеціальністю на заявленому рівні вищої освіти/за спеціальністю (програмою, галуззю знань) у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою включає: код та найменування спеціальності; рівень вищої освіти; орієнтовний перелік спеціалізацій та освітніх програм; загальний обсяг у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи та строк навчання; професійні стандарти, на дотримання яких планується спрямувати навчання (в разі наявності); перелік основних компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач вищої/післядипломної освіти; орієнтовний перелік професійних кваліфікацій, які планується надавати; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання; порядок оцінювання результатів навчання.

Отже, на підставі вихідних даних сформульованих і представлених в нормативних документах [1; 2; 3; 9;10]:

КОНЦЕПЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	015 Професійна освіта
Орієнтовний перелік спеціалізацій та освітніх програм:	
015.04 Професійна освіта. Деревообробка,	
015.17 Професійна освіта. Технології виробів легкої промисловості,	
015.21 Професійна освіта. Харчові технології	

Строк навчання	4 роки
Обмеження щодо форм навчання	Без обмежень

ОПП “015.04 Професійна освіта. Деревообробка”

Кваліфікація освітня	Бакалавр професійної освіти з деревообробки
Кваліфікація професійна	Педагог професійного навчання. Технік-технолог
Кваліфікація у дипломі	Бакалавр професійної освіти з деревообробки. Педагог професійного навчання. Технік-технолог

ОПП “015.17 Професійна освіта. Технології виробів легкої промисловості”

Кваліфікація освітня	Бакалавр професійної освіти з технологій виробів легкої промисловості
Кваліфікація професійна	Педагог професійного навчання. Технік-технолог
Кваліфікація у дипломі	Бакалавр професійної освіти з технологій виробів легкої промисловості. Педагог професійного навчання. Технік-технолог

ОПП “015.21 Професійна освіта. Харчові технології”

Кваліфікація освітня	Бакалавр професійної освіти з харчових технологій
Кваліфікація професійна	Педагог професійного навчання. Технік-технолог
Кваліфікація у дипломі	Бакалавр професійної освіти з харчових технологій. Педагог професійного навчання. Технік-технолог

Об’єкти вивчення та діяльності: освітній процес у закладах професійно-технічної (професійної) освіти; виробничий процес у галузі / сфері діяльності за спеціалізацією

Цілі навчання: здійснення освітньої діяльності у процесі підготовки кваліфікованих робітників; забезпечення виробничого процесу на підприємствах, в установах та організаціях галузі / сфери за спеціалізацією.

Теоретичний зміст предметної галузі: основні поняття, концепції, принципи і технології наук про освіту, фундаментальних і прикладних наук галузі / сфері за спеціалізацією та їх використання для пояснення фактів і прогнозування результатів діяльності.

Методи, методики та технології: підготовка фахівців за дуальною системою освіти; методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання й мотивації навчально-

пізнавальної діяльності; методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності; бінарні, інтегровані (універсальні) методи навчання; галузево-орієнтовані методики, методика професійного навчання; навчальні, виховні та розвивальні освітні технології.

Інструменти та обладнання: електронне оснащення та програмне забезпечення навчально-виховного процесу, інформаційно-технічні засоби навчання; сучасне промислове та дослідницьке обладнання предметної галузі за спеціалізацією.

Академічні права випускників: можливість навчання за програмою другого циклу FQ-EHEA, 7рівня EQF-LLL та 7 рівня НРК.

Працевлаштування випускників: професійно-технічні (професійні) та інші заклади освіти; підприємства, установи та організації галузі / сфери діяльності за спеціалізацією.

Професії та професійні назви робіт у галузі освіти:

- 3 Фахівці
- 33 Фахівці в галузі освіти
- 334 Інші фахівці у галузі освіти
- 3340 Інші фахівці у галузі освіти

Професії та професійні назви робіт у галузі / сфері діяльності за спеціалізацією:

- 31 Технічні фахівці в галузі прикладних наук і техніки (за спеціалізацією)
- 32 Фахівці в галузі біології, агрономії (за спеціалізацією)
- 34 Інші фахівці(за спеціалізацією)
- 35 Фахівці в галузі харчової та переробної промисловості (за спеціалізацією)

Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття ступеня бакалавр:

на базі повної загальної середньої освіти з терміном навчання 11 років становить 240 кредитів ЄКТС;

на базі повної загальної середньої освіти з терміном навчання 12 років - 240 кредитів ЄКТС;

на основі ступеня молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 015 Професійна освіта (за відповідною спеціалізацією) - 120 кредитів ЄКТС;

на основі ступеня молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста) інших спеціальностей та спеціалізацій становить - 180 кредитів ЄКТС.

Рекомендоване раціональне співвідношення обсягів навчального часу:

формування загальних компетентностей – 10-15 %;

формування фахових компетентностей – 85-90 %, з яких практична підготовка фахівців може сягати від 30 % до 50 % навчального часу.

Перелік компетентностей випускника:

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в освітній і виробничій галузях професійної діяльності згідно спеціалізації або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів педагогічної науки та фундаментальних і прикладних наук галузі відповідної спеціалізації і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності.

Знання предметної області та розуміння професійної діяльності (засвоєння основ базових знань з професії).

Здатність вчитися самостійно і оволодівати сучасними знаннями, прагнення до професійного самовдосконалення.

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Здатність діяти соціально відповідально та свідомо відповідно до морально-етичних і правових норм.

Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Здатність спілкуватися англійською мовою з метою працювати в міжнародному контексті.

Навички використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

Навички здійснення безпечної діяльності.

Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Навички міжособистісної взаємодії, здатність до критики і самокритики.

Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Здатність працювати в команді, вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Здатність до організації та планування.

Фахові спеціальні компетентності.

Здатність розуміти та застосовувати освітні теорії та методології як основу педагогічної діяльності, системно й критично аналізувати питання освітньої політики.

Здатність діяти соціально відповідально та свідомо, забезпечити формування в учнів/студентів цінностей громадянськості і демократії та відображати їх у власному світогляді.

Здатність створювати сприятливе освітнє середовище, враховуючи різні

ролі учасників навчального процесу.

Знання змісту навчального предмету/навчальних предметів та прагнення до набуття нових знань у відповідній галузі науки.

Здатність реалізовувати різноманітні стратегії, засновані на конкретних критеріях для оцінювання навчальних досягнень.

Здатність ефективно організовувати навчально-виробничий процес, у межах якого аналізувати виробничі ситуації, планувати раціональну організацію технологічного процесу, експлуатувати технічні засоби виробництва, планувати і здійснювати виробничий процес, визначати послідовність виготовлення продукції з мінімальними витратами часу, сировини і матеріалів.

Здатність удосконалювати процес викладання і навчання, оновлювати, створювати та реалізовувати навчальні продукти.

Здатність використовувати технології дистанційного навчання, у тому числі e-learning.

Здатність керувати навчальними/розвивальними проектами, орієнтуючи учнів/студентів на прогрес і досягнення.

Здатність розпізнавати та враховувати різноманітність учнів/студентів у навчально-виховному процесі.

Здатність здійснювати освітній процес для осіб з особливими потребами.

Здатність до ділових комунікацій у професійній сфері з представниками інших професійних груп різного рівня.

Фахові галузеві компетентності.

Здатність визначати потреби в інженерному вирішенні і формулювати інженерну задачу.

Здатність проектувати інженерне рішення.

Здатність використовувати існуючі та розвиваючі технічні методи, технології та інструменти для вирішення інженерної задачі.

Професійна і етична відповідальність інженера.

Вузькогалузеві фахові компетентності визначаються у відповідності до професійних стандартів, а в разі їх відсутності - кваліфікаційних характеристик посад згідно з чинним Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників: Випуски 1 – 87; стандартів вищої освіти підготовки бакалаврів спеціальностей, що відповідають переліку спеціалізацій спеціальності 015 Професійна освіта.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання:

- розуміє загальні принципи буття і пізнання, систему узагальнених поглядів людини на світ і своє місце в ньому; уміє використовувати

загальнонаукові знання і сучасні методи вивчення явищ та процесів для успішної професійної діяльності;

- розуміє державно-політичні, національно-культурні та морально-етичні процеси; володіє навичками формування громадянськості;
- розуміє соціально-економічні процеси та володіє навичками ефективного господарювання; уміє здійснювати професійну діяльність відповідно до правових норм, вимог соціальної та корпоративної безпеки;
- володіє концептуальними знаннями системи “людина - життєве середовище”; уміє організовувати і регулювати життє- та здоров’я зберігаючу діяльність учнів / студентів у навчально-виробничому процесі;
- знає сучасні інформаційні системи та комп’ютерні технології; уміє здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел;
- знає державну та іноземну(і) мови, дотримується продуктивної комунікативної поведінки направленої на створення ділової атмосфери та співробітництво;
- знає і розуміє фундаментальні науки на рівні, необхідному для розуміння явищ та процесів, які мають місце у професійній діяльності;
- уміє виявляти природничо-наукову сутність проблем, які виникають у професійній діяльності, проводити їх якісний та кількісний аналіз;
- знає методологічні основи і категорії педагогіки, закономірності та закони вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку суб’єктів навчання; володіє навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, забезпечення взаємодії заснованої на коректності, вимогливості до себе й учнів;
- розуміє нові педагогічні ідеї та знає різні освітні технології, готовий впроваджувати їх в освітній та соціально-виховний процес; уміє обирати найбільш ефективні і розробляти нові технології і моделі для розв’язання педагогічних проблем;
- має глибокі знання й широку ерудицію в предметній галузі, нестандартне креативне професійне мислення; володіє творчими методиками, технологіями та методами розв’язання різноманітних виробничих завдань галузі;
- уміє вирішувати інженерні задачі у відповідній галузі / сфері діяльності;
- уміє виробляти продукцію відповідній галузі / сфери, дотримуючись технологій та технічних умов виконання, економічних, екологічних та ергономічних умов сучасного виробництва;
- знає сучасні підходи до навчально-виробничого процесу та інноваційні методи навчання і трудового виховання; уміє здійснювати теоретичну і практичну професійну підготовку учнів, забезпечувати

виконання нормативних актів освітньої діяльності, розробляти та удосконалювати зміст і методичне забезпечення навчально-виробничого процесу.

Форми та вимоги до атестації здобувачів вищої освіти: атестація здійснюється у формі комплексного кваліфікаційного екзамену та публічного захисту (демонстрації) кваліфікаційної роботи.

Направленість комплексного кваліфікаційного екзамену на перевірку загальних та фахових компетентностей випускника. Програма екзамену затверджується вищим навчальним закладом

Направленість кваліфікаційної роботи на перевірку фахових галузових компетентностей. Організація виконання та захист кваліфікаційної роботи: робота виконується на протязі останнього року бакалавріату, рецензування роботи проводиться провідними викладачами-науковцями та потенційними роботодавцями, здійснюється перевірка рукопису на плагіат, оприлюднення роботи проводиться через представлення автореферату на офіційному сайті вищого навчального закладу, передбачається публічний захист. Деталізація вимог до кваліфікаційної роботи регламентується внутрішніми документами й положеннями закладу вищої освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. На даний час створена нормативно-правова база та здійснюються необхідні організаційні заходи щодо розробки та затвердження стандартів вищої освіти в Україні. Та цей процес є досить тривалим, а освітня діяльність в університетах триває і забезпечити її можливо шляхом розробки концепцій освітньої діяльності за спеціальностями. Так у статті запропоновано концепцію підготовки бакалаврів професійної освіти за технічними спеціалізаціями за вимогами, що викладені в нині діючих ліцензійних умовах провадження освітньої діяльності закладів освіти.

Список використаних джерел

1. 'Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013', 2013. Доступно : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>> [Дата звернення 25 Серпня 2018].
2. 'Про вищу освіту: Закон України: від 01.07.2014 № 1556-VII', 2014. Доступно: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>> [Дата звернення 13 Вересня 2018].
3. 'Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341', 2011. Доступно : <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>> [Дата звернення 9 Вересня 2018].

4. 'Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 № 600', Доступно : <<http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/metodichni-rekomendacziyi.html>> [Дата звернення 3 Вересня 2018].
5. 'Положення про Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.09.2015 р.', 2015. Доступно : <<http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015-09-17/4402/2-nmon-922.pdf>> [Дата звернення 11 Вересня].
6. 'Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова КМУ від 29.04.2015 № 266', 2015. Доступно : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>> [Дата звернення 5 Вересня 2018].
7. 'Вступне слово до проекту Тьюнінг – гармонізація освітніх структур в Європі', 2016. Доступно : <http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf> [Дата звернення 27 Серпня 2018].
8. 'Порядок розгляду проектів стандартів вищої освіти та їх затвердження: схвалено сектором вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (протокол від 210 22.11.2016 № 9)', 2016. Доступно : <http://mon.gov.ua/content/Освіта/metod_rek/1003201711.pdf> [Дата звернення 26 Серпня 2018].
9. 'Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення: наказ МОН від 21.03.2016 № 292', 2016. Доступно : <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0532-16>> [Дата звернення 5 Вересня 2018].
10. 'Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187: Зміни, що вносяться до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187', 2015. Доступно : <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347-2018-п>> [Дата звернення 12 Вересня 2018].

References

1. 'Pro Natsional'nu stratehiyu rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 roku: Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 25.06.2013 (On the national strategy for the development of education in Ukraine until 2021: order of the President of the Ukraine of 25.06.2013)', 2013. Dostupno : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>> [Data zvernennya 25 Serpnia 2018].
2. 'Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrayiny: vid 01.07.2014 № 1556-VII (On higher education: Law of Ukraine: from 01.07.2014 No. 1556-VII)', 2014. Dostupno: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>> [Data zvernennya 13 Veresnya 2018].
3. 'Pro zatverdzhennya Natsional'noyi ramky kvalifikatsiy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 23 lystopada 2011 r. № 1341 (On approval of the national qualification framework: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated

- November 23, 2011 No. 1341)', 2011. Dostupno : <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>> [Data zvernennya 9 Veresnya 2018].
4. 'Metodychni rekomendatsiyi shchodo rozroblennya standartiv vyshchoyi osvity: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 01.06.2016 № 600 (The methodological recommendations for the development of higher education standards: order of the Ministry of education and science of Ukraine dated June 1, 2016 No. 600)', Dostupno : <<http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/metodichni-rekomendaciyi.html>> [Data zvernennya 3 Veresnya 2018].
 5. 'Polozhennya pro Naukovo-metodychnu radu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 11.09.2015 r. (The regulations on the scientific and methodological council of the Ministry of education and science of Ukraine dated 09.11.2015)', 2015. Dostupno : <<http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015-09-17/4402/2-nmon-922.pdf>> [Data zvernennya 11 Veresnya].
 6. 'Pro zatverdzhennya pereliku haluzey znan' i spetsial'nostey, za yakymy zdiysnyuyet'sya pidhotovka здобувачів вищої освіти: Постанова КМУ від 29.04.2015 № 266 (On approval of the list of fields of knowledge and specialties under which higher education institutions are prepared: Cabinet of Ministers resolution dated April 29, 2015, No. 266)', 2015. Dostupno : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>> [Data zvernennya 5 Veresnya 2018].
 7. 'Vstupne slovo do proektu T'yuninh – harmonizatsiya osvitenikh struktur v Yevropi (The introductory remarks to the tuning project – harmonization of educational structures in Europe)', 2016. Dostupno : <http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf> [Data zvernennya 27 Serpnya 2018].
 8. 'Poryadok roz·hlyadu proektiv standartiv vyshchoyi osvity ta yikh zatverdzhennya: skhvaleno sektorom vyshchoyi osvity Naukovo-metodychnoyi rady Ministerstva osvity i nauky Ukrainy (protokol vid 210 22.11.2016 № 9) (The procedure for consideration of draft standards of higher education and their approval: approved by the higher education sector of the Scientific and methodological council of the Ministry of education and science of Ukraine (minutes of 22.11.2016 No. 9 of November 22, 2016))', 2016. Dostupno : <http://mon.gov.ua/content/Osvita/metod_rek/1003201711.pdf> [Data zvernennya 26 Serpnya 2018].
 9. 'Pro zatverdzhennya Pereliku spetsializatsiy pidhotovky здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізацією)», за yakymy zdiysnyuyet'sya formuvannya ta rozmishchennya derzhavnoho zamovlennya: nakaz MON vid 21.03.2016 № 292 (On approval of the list of specializations for the preparation of higher education specialists in the specialty 015 Professional education (by specialization), under which the formation and placement of a state order is carried out: the order of the Ministry of education and science of Ukraine dated March 21, 2016, No. 292)', 2016. Dostupno : <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0532-16>> [Data zvernennya 5 Veresnya 2018].
 10. 'Pro vnesennya zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnya 2015 r. № 1187: Zminy, shcho vnosyat'sya do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnya 2015 r. № 1187 (On amendments to the decree of the Cabinet of ministers of Ukraine dated December 30, 2015, No. 1187: amendments

to the decree of the Cabinet of ministers of Ukraine dated December 30, 2015, No. 1187)', 2015. Dostupno : <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347-2018-p>> [Data zvernennya 12 Veresnya 2018].

УДК 378.091.3:377.011.3-051]:002.1

АНАЛІЗ СТАНУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА В ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

THE STATUS ANALYSIS OF THE PROFESSIONAL EDUCATION TEACHER TRAINING WITH DOCUMENTATION IN PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

Д. В. Чумаченко

Актуальність теми дослідження. Швидкий розвиток новітніх технологій, поява нових форм і видів людської діяльності зумовлюють потребу постійного оновлення змісту, форм і методів навчання та організації процесу підготовки майбутніх фахівців, а постійне зростання обсягу навчального матеріалу вимагає інтенсифікації навчального процесу. Тому система підготовки педагогів професійного навчання з документознавства має вдосконалюватися відповідно до вимог сучасного суспільства й освітніх інновацій.

Постановка проблеми. Вдосконалення системи підготовки педагогів професійного навчання з документознавства потребує аналізу сучасного стану підготовки майбутніх фахівців спеціальності 015 "Професійна освіта (Документознавство)" з метою обґрунтування існуючих переваг та недоліків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки педагогів професійного навчання досліджували Н. Г. Ничкало, О. І. Щербак, Ю. Д. Бойчук, М. С. Корець, О. А. Барвінський. У наукових працях учених: Ю. І. Палехи, С. В. Дубової, С. Г. Кулешова, Н. М. Кушнарєнко, О. В. Матвієнко, І. П. Прокопенко, М. С. Слободяника, М. Н. Цивіна та

Urgency of the research. The rapid development of the latest technologies, the emergence of new forms and types of human activities predetermine the need for a constant updating of the content, forms and methods of teaching and organization of the educational process, and the constant increase in the required amount of knowledge requires intensification of the educational process. Therefore, the system of the professional education teacher training with documentation should be adapted in accordance with the requirements of modern society and educational innovations.

Target setting. The system improvement of the professional education teacher training with documentation requires an analysis of the current training status of the future specialists of specialty 015 "Professional education" to determine the existing advantages and disadvantages.

Actual scientific researches and issues analysis. The professional education teacher training problems were investigated by N. G. Nychkalo, A. I. Shcherbak, Yu. D. Boychuk, M. S. Korets, O. A. Barvinsky. In the scientific works of such scientists as: Yu. I. Palekhi, S. V. Dubova, S. G. Kuleshova, N. M. Kushnarenko, O. V. Matvienko, I. P. Prokopenko, M. S. Slobo-

інші розглянуті питання професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства.

Постановка завдання. У межах завдань даної статті передбачено здійснення аналізу стану підготовки педагогів професійного навчання з документознавства в педагогічних університетах.

Виклад основного матеріалу. Дослідження представлено в аналітичному огляді та науковому обґрунтуванні стану підготовки педагогів професійного навчання з документознавства в педагогічних університетах.

Висновки. Проведений аналіз стану підготовки педагогів професійного навчання з документознавства в педагогічних університетах дав підстави визначити переваги та недоліки організації навчання студентів спеціальності 015.05 “Професійна освіта (Документознавство)”. Серед найнагальніших нами визначено проблему інтенсифікації навчального процесу, яку передбачено вирішити шляхом пошуку більш ефективних засобів, форм та методів навчання для аудиторної форми навчання.

Ключові слова: документознавство; фахівець з документознавства; педагог професійного навчання; бакалавр професійної освіти.

dyanyk, M. N. Tsivina and others, the issues of the professional training of future specialists in documentation management are considered.

The research objective. The objectives of this article provide for the implementation of the status analysis of the professional education teacher training with documentation in pedagogical universities.

The statement of basic materials. The presentation of the main research material is presented in the analytical review and scientific substantiation of the professional education teacher training status with documentation in pedagogical universities.

Conclusions. The conducted The status analysis of the professional education teacher training with documentation in pedagogical universities gave a reason to determine the advantages and disadvantages of organizing the training of students in the specialty 015.05 “Professional Education (Documentation)”. Among the urgent problems, we identified the problem of the educational process intensification, which is intended to be solved by finding more effective means, forms and methods of training for the auditorial form of training.

Keywords: documentation; specialist in documentation; the professional education teacher; Bachelor of Professional Education.

Актуальність теми. Осмислити й об’єктивно оцінити сучасний стан і особливості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання в умовах інтеграції до європейського освітнього простору можна лише в контексті історичного розвитку.

Постановка проблеми. Вдосконалення системи підготовки педагогів професійного навчання з документознавства потребує аналізу сучасного стану навчання майбутніх фахівців спеціальності 015.05 “Професійна освіта (Документознавство)” з метою обґрунтування існуючих переваг та недоліків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що системного дослідження підготовки педагогів професійного навчання з документознавства не здійснювалося, хоча фрагментарно знаходимо у наукових працях таких українських науковців, як Н. Ничкало, О. Щербак, Ю. Бойчука, О. Дубасенюк, М. Євтуха та ін.

Головні засади концепції нового змісту освіти у професійно-технічних навчальних закладах розкрили у своїх працях А. Беляєва, А. Гуржій, Н. Ничкало, В. Шапкін, М. Шкіль. Дослідженнями закономірностей формування професійних і особистісних якостей фахівця займались В. Андрущенко, А. Дьомін, І. Зязюн та ін., розвитком теорії професійної освіти Р. Гуревич, Н. Ничкало та ін., проблемами підготовки фахівців з документознавства Ю. Палеха, С. Дубова, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, О. Матвієнко, М. Слободяник, М. Цивін та ін.

Дидактичні умови професійної освіти, визначення наукових підходів до проектування навчальних планів і програм, підручників і навчальних посібників для професійних (професійно-технічних) навчальних закладів вивчали С. Батишев, О. Гребенюк, М. Махмутов, Н. Розенберг, Ю. Тюнников, М. Шкодін та ін. Інтеграції змісту та інформатизації професійної освіти присвячені праці В. Бикова, М. Берулави, С. Гончаренка, М. Жалдака, В. Козакова, В. Сумського та ін.

Постановка завдання. Підготовка педагога професійного навчання – це складний, безперервний процес, який вимагає комплексного підходу з метою врахування вимог сучасного суспільства й впровадження освітніх інновацій. Постійне зростання потреб закладів професійної (професійно-технічної) освіти у висококваліфікованих фахівцях професійного навчання, здатних творчо й оперативно вирішувати завдання освітнього процесу сьогодні актуалізує проблему їхньої професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до нової редакції Закону України “Про освіту” прийнятої 5 вересня 2017 року основне завдання професійної (професійно-технічної) освіти полягає у формуванні і розвитку професійних компетентностей особи, необхідних для подальшої професійної діяльності у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар’єрного зростання впродовж життя [1].

Професія педагога професійного навчання вимагає особливої широти педагогічного профілю у поєднанні з інженерними, техніко-технологічними та соціальними функціями. Існування такої професії більш ніж виправдано сьогодні, адже вона поєднує у собі тенденції технічного прогресу і, що надзвичайно важливо, взаємини між людьми.

Технократичний підхід до технологічної революції, розробка часом антигуманних науково-технічних програм привели до розбіжності науково-технічного прогресу з гуманістичними цінностями. Виникла потреба у морально-гуманістичній та соціальній оцінці нової техніки і технології. І роль інженера, робітника і, в першу чергу, тих, хто буде займатися їх підготовкою, в цьому процесі неоціненна. Природно, що професійно-педагогічні кадри, які здійснюють цю підготовку, повинні володіти сформованими спеціальними знаннями, вміннями, навичками, професійно важливими якостями, які задовольняли б таким вимогам.

Майбутній бакалавр професійної освіти повинен отримати таку підготовку, яка б полягала у засвоєнні комплексу необхідних загальнотеоретичних знань, професійних умінь та навичок для успішного виконання професійних функцій, розвитку високого рівня інтелекту, регламентованого загальним стандартом вищої освіти, за яким у студентів освітнього ступеня бакалавр формується цілісне уявлення про майбутню професійну діяльність. Крім того, у ході професійної підготовки майбутні фахівці озброюються способами професійної діяльності та механізмами опанування нею задля успішної адаптації до конкретних, проте мінливих умов праці.

Специфіка професійно-педагогічної діяльності полягає у поєднанні в ній педагогічної та галузевої складових, що вимагає від педагога професійного навчання високого рівня готовності до здійснення теоретичного і практичного навчання учнівської молоді. Згідно з функціональним призначенням педагог професійного навчання має бути підготовленим до навчально-виховної, виробничо-технологічної, науково-дослідної та організаційно-управлінської діяльності у навчальних закладах професійної (професійно-технічної) освіти, навчально-виробничих комбінатах, закладах вищої освіти та наукових установах, які займаються проблемами освіти.

Сучасна практика вищої педагогічної освіти передбачає підготовку майбутніх педагогів професійного навчання за освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень [2].

У нашому дослідженні ми аналізуватимемо підготовку педагогів професійного навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, тому вважаємо за доцільне детальніше розглянути його особливості. Освітній ступінь бакалавра здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання

здобувачем освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Перший (бакалаврський) рівень передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю [2].

Підготовка бакалаврів у педагогічних університетах на базі повної загальної середньої освіти здійснюється протягом чотирьох років. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається закладом вищої освіти.

У нашому дослідженні вважаємо за доречне проаналізувати тимчасовий стандарт вищої освіти освітнього ступеня бакалавр, який розроблений для належної організації процесу підготовки фахівців галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 015.05 “Професійна освіта (Документознавство)”. У цьому документі визначається обсяг освітньої програми, який складає 240 кредитів ЄКТС; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки педагогів професійного навчання; форми атестації та вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Організація навчання студентів спеціальності 015.05 “Професійна освіта (Документознавство)”, їх зарахування до університету та присвоєння їм педагогічної кваліфікації по завершенні навчання регулюється нормативними документами, зокрема Законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту” та галузевими стандартами вищої освіти.

Відповідно до вищезазначеного стандарту після успішного завершення освітньої програми майбутньому педагогу професійного навчання присвоюється професійна кваліфікація “3340 Педагог професійного навчання”, що засвідчує право обіймати посаду викладача у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. В той же час бакалаври отримують додаткову професійну кваліфікацію, залежно від обраної ними спеціалізації:

- “3423 Агент із зайнятості й трудових контрактів”;
- “3436 Помічник керівника” [3, с. 7].

Варто зазначити, що академічними правами випускників даної спеціальності передбачена можливість навчатися за програмою другого циклу для здобуття освітнього ступеня магістр.

Об'єктом вивчення та діяльності майбутнього педагога професійного навчання, фахівця з документознавства визначений навчально-виховний процес в умовах професійної школи. Теоретичним змістом предметної області передбачена реалізація теоретичних і практичних засад випереджаючої освіти через гуманітаризацію та фундаменталізацію змісту

підготовки; впровадження сучасних методологічних підходів в освіті, інновацій та сучасних ефективних освітніх технологій, а також гуманізація освіти з метою формування людини інноваційного типу мислення та культури, запитів особистості, потреб суспільства і держави.

Серед основних методів, методик та технологій, які застосовуються під час підготовки майбутніх фахівців слід виділити поєднання репродуктивного та творчого стилів навчання, емоційно-ціннісний стиль навчання; використання сучасних, інноваційних та інтерактивних педагогічних технологій; здійснення освітнього процесу в активному навчально-дослідницькому та реальному професійному середовищі.

Також стандартом вищої освіти визначений перелік компетентностей випускника, серед яких: інтегральна, загальні, спеціальні фахові та спеціалізовані. Розглянемо детальніше основні з них.

Інтегральна компетентність передбачає здатність майбутнього педагога професійного навчання розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі освіти та у системі інформаційно-комунікаційних послуг або у процесі навчання на другому магістерському рівні, який визначає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов [3, с. 9].

До загальних компетентностей майбутнього бакалавра професійної освіти відносяться: ціннісно-світоглядні (здатність реалізовувати свій особистісний потенціал у суспільно-політичному житті країни; здатність діяти на основі етичних міркувань); соціально-економічні (здатність діяти соціально відповідально та свідомо, здатність ефективно працювати в умовах ринкової економіки); правові (здатність діяти відповідно до норм конституції та законодавства, ефективно використовувати законодавчі акти та нормативно-правові документи; здатність нести відповідальність за прийняті рішення та їх реалізацію); інформаційно-комунікативні (здатність спілкуватися державною та іноземною мовами для результативної професійної діяльності; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій); загальнонаукові (здатність використовувати загальнонаукові та креативні методи пізнання у професійній діяльності; здатність до власного інтелектуального розвитку та навчання впродовж життя) та інші [3, с. 10].

Спеціальними фаховими компетентностями є психолого-педагогічні та предметно-методологічні. До перших відносяться: здатність створювати умови розвитку людини та її освіти; здатність розвивати в учнів/студентів техніку розуміння, мислення, дії, рефлексії; розвивати й коригувати окремі сторони особистості; здатність до рефлексії та осмислення власних та інших систем професійних цінностей; розвитку професійних здібностей та

практичних навичок (педагогічної майстерності); здатність створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів/студентів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного статусу; здатність співпрацювати з освітньою, науковою та професійною спільнотою на місцевому, регіональному, національному і більш широкому глобальному рівнях; знання психології як учіння про сутність людини і закономірності її розвитку; володіння прийомами саморегуляції, педагогічним тактом в будь-яких педагогічних ситуаціях; володіння ерудицією і широким світоглядом, сформованістю гуманістичних цінностей особистості педагога [3, с. 11].

Предметно-методологічні компетентності передбачають знання змісту навчального предмету та прагнення до набуття нових знань, орієнтація в сучасних дослідженнях у відповідній галузі науки; здатність встановлювати міждисциплінарні зв'язки всередині дисципліни та з іншими; володіння системою методологічних знань про структуру знань, про методи наукового пізнання та здатність застосовувати їх у професійній діяльності; здатність забезпечувати виконання нормативних актів щодо організації навчально-виховного процесу, розробляти та удосконалювати зміст та навчально-методичне забезпечення професійної підготовки учнів / студентів; здатність здійснювати моніторинг навчального процесу з метою поліпшення методики організації навчання; здатність підтримувати зв'язки з підприємствами, організаціями та установами з питань практичної підготовки та працевлаштування [3, с. 12].

В свою чергу спеціалізацією “Документознавство” визначений перелік спеціалізованих компетентностей випускника відповідно до їх додаткової кваліфікації, серед яких:

- Кадрово-ділові;
- організаційно-управлінські;
- інформаційно-аналітичні.

Кадрово-ділові передбачають: знання, вміння та навички щодо комплексного оволодіння сучасними системами управління документообігом та системами інформаційно-документаційного забезпечення управлінської діяльності організацій різних галузей і форм власності, враховуючи усі кадрово-ділові операції, процеси та функції; здатність до оптимізації документообігу, впроваджуючи системи електронного документообігу тощо [3, с. 12].

Організаційно-управлінські у свою чергу включають: знання та вміння організаційно-управлінської праці на рівні підрозділу, організації, органу управління; здатність формувати гнучкий стиль керівництва, виконувати управлінські операції планування та звітування, здійснювати

контроль за якістю інформаційно-документаційного забезпечення управління; сприяння високому рівню виконання співробітниками своїх службових обов'язків, трудової та виробничої дисципліни тощо [3, с. 12].

Інформаційно-аналітичні: знання й уміння у галузі теоретичних основ інформатики й практичного використання комп'ютерних технологій; здатність володіти навичками роботи з комп'ютером на рівні користувача, застосовувати інформаційні технології для вирішення практичних завдань в інформаційно-документаційній галузі; здатність проводити інформаційний моніторинг на базі ресурсів Інтернет за конкретними запитами, аналітико-синтетичне перероблення документів та інформації, готувати відповідні аналітичні огляди та реферати; здатність застосовувати уміння й навички щодо формування інформаційних ресурсів установи, в тому числі з використанням засобів комп'ютерних та Інтернет-технологій (електронних продуктів: баз даних, електронних архівів, електронних послуг) тощо [3, с. 13].

Згідно освітніх програм навчальні заняття можуть проводитися у наступних формах: лекції; семінари; виконання курсових робіт; індивідуальна робота; самостійна робота; консультації та ін. Контактна робота студентів з викладачем може бути як аудиторного, так і позааудиторною (із застосуванням дистанційних освітніх технологій). Вона містить у собі заняття лекційного типу, практичні, лабораторні, семінари, консультації, індивідуальну роботу студентів з викладачем, а також іспити проміжної атестації студентів і підсумкової атестації студентів.

Аналіз навчального плану спеціальності 015.05 “Професійна освіта (Документознавство)” показав, що загальний обсяг навчального часу, виділеного на вивчення фахових дисциплін складає 12,5%, тобто лише 30 кредитів ЄКТС, що призводить до зменшення частки аудиторного часу. Тому виникає протиріччя між великим обсягом навчального матеріалу професійно-орієнтованих дисциплін та обмеженим часом, виділеним на їх аудиторне вивчення.

Виконання завдань, які входять до самостійної роботи вимагає глибокого володіння матеріалом, отриманим під час поточних занять, розвиває вміння самостійного дослідження проблем, пошуку та аналізу спеціальної і загальнометодологічної літератури, вміння викладати та відстоювати власну точку зору. Розширення традиційних способів самостійної роботи студентів за рахунок інноваційних технологій у навчанні збільшує спектр можливостей використання сучасних технічних засобів і комп'ютерної техніки. Саме новітні інформаційні технології відкривають студентам доступ до “нетрадиційних джерел інформації, надають широкі можливості для розвитку творчого потенціалу, дозволяють

реалізувати нові форми і методи навчання” [4].

Разом із тим комп’ютерні технології можна застосовувати для організації самостійної роботи студентів із закріплення навчального матеріалу, вивченого на лекціях та практичних заняттях. Саме тоді майбутній педагог зможе оволодіти необхідними знаннями та уміннями, що допоможуть йому у подальшому стати висококваліфікованим фахівцем, здатним ефективно діяти у технізованому суспільстві [5, с. 304].

Це актуалізує проблему організації віддаленої інтенсивної самостійної діяльності студентів при вивченні фахових дисциплін та вимагає вивчення і розробки інноваційних засобів навчання майбутніх фахівців.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, проведений аналіз стану підготовки педагогів професійного навчання з документознавства дав підстави визначити переваги та недоліки організації навчання студентів спеціальності 015.05 “Професійна освіта (Документознавство)”. Серед найнагальніших нами визначено проблему інтенсифікації навчального процесу, шляхом пошуку більш ефективних засобів, форм та методів навчання для аудиторної форми навчання.

Список використаних джерел

1. ‘Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р., № 2145-VIII’, 2017. *Відомості Верховної Ради, № 38-39, ст.380.*
2. ‘Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р., № 1556-VII’, 2014. *Відомості Верховної Ради, № 37-38, ст. 2004.*
3. Жижко, ТА., Гуменюк, ТБ., Титова, НМ., Субіна, ОО., 2017. ‘Освітньо-професійний комплекс: 015 Професійна освіта. Документознавство’, К. : *Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 192 с.
4. Пасмор, Н., 2005. ‘Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів: монографія’, К. : *Кондор*, 104 с.
5. Чумаченко, ДВ., 2016. ‘Особливості організації самостійної роботи при вивченні електронного діловодства майбутніми педагогами професійного навчання’, *Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності : теорії та інновації*, Одеса, 527 с.

References

1. ‘Pro osvitu : Zakon Ukrayiny vid 5 veresnya 2017 r., № 2145-VIII (On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017, No. 2145-VIII)’, 2017. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady, № 38-39, st.380.*
2. ‘Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrayiny vid 1 lypnya 2014 r., № 1556-VII (On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014, No. 1556-VII)’, 2014. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady, № 37-38, st. 2004.*
3. Zhyzhko, TA., Humenyuk, TB., Tytova, NM., Subina, OO., 2017. ‘Osvitn'o-profesiynyy kompleks: 015 Profesiyna osvita. Dokumentoznavstvo (Educational

- and professional complex: 015 Professional education. Documentation)', K. : Vydavnytstvo Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova, 192 s.
4. Pasmor, N., 2005. 'Bibliotechno-informatsiye zabezpechennya samostiynoyi roboty studentiv: monohrafiya (Library and information support of students' independent work: a monograph)', K. : Kondor, 104 s.
 5. Chumachenko, DV., 2016. 'Osoblyvosti orhanizatsiyi samostiynoyi roboty pry vyvchenni elektronnoho dilovodstva maybutnimy pedahohamy profesiynoho navchannya (Peculiarities of the organization of independent work in the stude of electronic case studies by future educators of vocational training)', *Aktual'ni pytannya dokumentoznavstva ta informatsiynoyi diyal'nosti : teoriyi ta innovatsiyi*, Odesa, 527 s.

УДК 378.091.3.011.3-051:004

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО- ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

THE FORMATION OF THE FUTURE TEACHER METHODOICAL READINESS
TO WORK IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION AND
EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

А. М. Білан

Актуальність дослідження.

Модернізація вітчизняної освіти, формування нової моделі школи зумовлюють потребу в розвитку професійної компетентності вчителя, що відповідає сучасним викликам часу.

Постановка проблеми. Аналіз практики професійної діяльності вчителів показує, що навіть високий рівень предметно-методичної підготовки педагогічних кадрів не забезпечує очікуваного суспільством результату. Для реалізації нових цілей і змісту освіти, вчителя необхідно цілеспрямовано готувати до роботи в інформаційно-освітньому середовищі

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В роботах В. Ю. Бикова, Л. П. Величка, О. Г. Глазунової, Р. С. Гуревича, Ю. О. Жука, Л. Л. Макаренка, О. В. Шестопал, С. М. Яшанов та інші проведено аналіз основних компонентів професійної діяльності

Urgency of the research.

Modernization of the national education and the formation of a new model of the school stipulate the need for the development of the teacher's professional competence, which will be consistent with the modern challenges of the time.

Target setting. Analysis of the teachers professional activity practice shows, that even a high level of subject-methodological preparation of pedagogical cadres does not provide the result expected by society. To implement new goals and content of education, teachers need to be purposefully prepared for work in the information and educational environment.

Actual scientific researches and issues analysis. In the studies of such scientists as V. Yu. Bykov, O. G. Hlazunova, R. S. Hurevych, Yu. O. Zhuk, L. L. Makarenko, O. V. Shestopal, S. M. Yashanov and others the analysis of the main components of the professional

вчителя і показано, що ефективність цього процесу може бути підвищена при системному використанні комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання.

Постановка завдання.

Обґрунтувати напрямки розвитку методичної підготовки вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в інформаційно-освітньому середовищі, заснованого на використанні комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання.

Виклад основного матеріалу.

Розглядаються теоретичні та практичні підходи до розв'язання проблеми формування методичної готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах інформаційно-освітнього середовища закладу освіти. Обґрунтовуються напрямки розвитку методичної підготовки вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС.

Висновки. Наведені вище положення показують, що орієнтація на досягнення якісної освіти неможлива без готовності педагогів до використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання та їх застосування для якісного вдосконалення навчального процесу і отримання нових освітніх результатів.

Ключові слова: інформаційно-освітнє середовище закладу освіти, методична готовність, проектування та реалізація навчального процесу, комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання.

activity of the teacher was conducted. And it is shown that the effectiveness of this process can be improved by systemic use of computer-based means of education.

The research objective. We should substantiate the development areas of the teacher's methodological preparation for the planning and implementation of the educational process in the information and educational environment, which is based on the use of computer-based means of education.

The statement of basic material. The theoretical and practical approaches to solving the problem of forming the methodical readiness of the future teacher for work in the conditions of the information and educational environment of the educational institution are considered. The development areas of the teacher's methodological preparation for the planning and implementation of the educational process in the information and educational environment are substantiated.

Conclusions. The above statements show that the orientation toward achieving quality education is impossible without the teachers' readiness to use computer-based means of education and their application for qualitative improvement of the educational process and obtaining new educational results.

Keywords: the information and educational environment of the educational institution, the methodical readiness, the planning and implementation of the educational process, computer-based means of education.

Актуальність дослідження. Модернізація вітчизняної освіти, формування нової моделі школи зумовлюють потребу в розвитку професійної компетентності вчителя, що відповідає сучасним викликам часу. Учитель був, і є ключовою фігурою освітнього процесу, а рівень його

професійної підготовки і особистісні якості залишаються пріоритетними факторами успіху модернізації освіти, результативності використання нових технологій і засобів навчання. Однією з найважливіших умов ефективності діяльності вчителя стає його здатність до швидкої адаптації, до постійно змінюючихся умов навколишнього світу, що передбачає багато в чому іншу (за змістом і спрямованістю) готовність вчителя до професійної діяльності [6].

Постановка проблеми. Аналіз практики професійної діяльності вчителів показує, що навіть високий рівень предметно-методичної підготовки педагогічних кадрів не забезпечує очікуваного суспільством результату [10]. Для реалізації нових цілей і змісту освіти, вчителя необхідно цілеспрямовано готувати до роботи в інформаційно-освітньому середовищі (ІОС).

Багато років методична робота вчителя була обмежена рамками типової навчальної програми, логікою побудови підручника, послідовністю викладу в ньому навчального матеріалу, жорсткими методичними рекомендаціями, готовим набором навчальних завдань і т.ін. Інакше кажучи, методична діяльність вчителя зводилась, як правило, до вирішення часткових методичних питань в межах нормативної бази і єдиного уніфікованого середовища навчального процесу.

При такому підході, методична підготовка педагогів недостатньо враховує пріоритетні завдання підготовки вчителя до роботи в ІОС і продовжує орієнтувати його на використання традиційних педагогічних технологій в навчанні учнів. Тим самим фактично не змінюється курс на підготовку вчителя до повсюдного використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання (КОЗН) для підвищення ефективності традиційного навчального процесу, спрямованого, як правило, на досягнення освітніх результатів багато в чому вже не затребуваних сучасним суспільством. Все це визначає необхідність суттєвого перегляду вимог до методичної підготовки майбутнього вчителя на основі зміни змісту компонентів його професійної діяльності в ІОС, заснованої на використанні КОЗН.

Загалом, на нашу думку, недостатній рівень методичної підготовки вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС на базі КОЗН обумовлений наступними чинниками:

- орієнтація методичної підготовки вчителя на використання КОЗН в ході традиційного навчального процесу, а не навчального процесу, побудованого з орієнтацією на дидактичні можливості ІОС, внаслідок чого істотно знижується ефективність такої підготовки;
- досвід, накопичений у цій галузі, ще не став надбанням масового

вчителя, а тому, в процесі освоєння нових методичних підходів, потрібен розвиток комунікативних форм діяльності, спрямованих, зокрема, на оцінювання, узагальнення, поширення та впровадження у практику передового досвіду та обґрунтованих інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки вченими педагогічної галузі створені концептуальні підходи та психолого-педагогічні основи розробки та функціонування ІОС, що значною мірою дозволяє підвищити показники ефективності навчання при роботі в ІОС. В роботах В. Ю. Бикова, Л. П. Величка, О. Г. Глазунової, Р. С. Гуревича та ін. проведено аналіз основних компонентів професійної діяльності вчителя і показано, що ефективність цього процесу може бути підвищена при системному використанні КОЗН в межах ІОС. У цих дослідженнях формуються різні підходи до розуміння сутності, структури і складу компонентів ІОС, їх функцій. Але ще цілий ряд фундаментальних методичних проблем, пов'язаних з підготовкою вчителя до проектування навчального процесу в ІОС і формування методичної готовності майбутнього вчителя, залишається за межами інтересу дослідників.

Зважаючи на це особливу значущість для підготовки вчителя до роботи в ІОС мають роботи, що відображають діяльнісний і задачний підходи до побудови навчального процесу (В. В. Давидов, Є. І. Машбіц, Д. Б. Ельконін), а також процес створення проблемних ситуацій в ході навчальної діяльності (Л. П. Величко, А. М. Матюшкін, А. В. Брушлинский, С. М. Яшанов та ін.).

Проведені дослідження (В. Ю. Биков, Л. П. Величко, О. Г. Глазунова, Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук, С. М. Іванова, О. Л. Коношевський, Л. Л. Макаренко, О. В. Шестопа, С. М. Яшанов) переконливо показують, що використання КОЗН в межах традиційної системи навчання не може змінити сам процес (а, звідси і його результати) за цільовим призначенням і сприяти переходу до сучасних видів навчальної діяльності. Отже, суть проблеми методичної підготовки вчителя до ефективної роботи в ІОС полягає в тому, щоб на основі аналізу впливу цього середовища на зміну змісту його професійної діяльності, цільових установок такої діяльності, навчити вчителя, перш за все, проектувати і реалізовувати навчальний процес, заснований на принципово нових дидактичних можливостях ІОС.

Аналіз досліджень [1-12] дає підстави стверджувати про невідповідність дидактичного потенціалу КОЗН, та ІОС, побудованих на їх основі, і готовності вчителів ефективно використовувати цей потенціал, в силу їх недостатньої методичної підготовки.

Постановка завдання. Науково обґрунтувати напрямки розвитку

методичної підготовки вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС, заснованого на використанні КОЗН.

Виклад основного матеріалу. Аналіз існуючих визначень ІОС дозволяє нам зробити висновок, що ІОС – це сукупність (система) інформаційної, технічної та навчально-методичної підсистем, які цілеспрямовано забезпечують і оптимізують навчальний процес і орієнтують його учасників на отримання нових освітніх результатів [9].

Запити сучасного суспільства на якісні результати освіти, різноманіття освітніх систем, право вчителя на вибір методів і засобів навчання і, нарешті, значні дидактичні можливості ІОС на базі КОЗН ставлять перед майбутнім учителем завдання самостійного проектування та реалізації навчального процесу, що відповідає його методичним потребам, спрямованим на досягнення сучасних освітніх результатів [11]. Цей підхід дозволяє розглядати процес формування методичної готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах ІОС закладу освіти як ключовий у підготовці до самостійної професійної діяльності.

Методична готовність вчителів до ефективної роботи в ІОС має два аспекти: 1) готовність до оперування КОЗН; 2) готовність їх застосування для вдосконалення навчального процесу і досягнення визначених освітніх результатів [4].

Аналіз практики підготовки вчителів в педагогічних ЗВО та системі професійної освіти показує, що перша складова реалізується, в цілому, задовільно, а її методичні основи були предметом дослідження ряду наукових робіт В. Ю. Бикова, Л. П. Величко, О. Г. Глазунової, Р. С. Гуревича, Ю. О. Жука, Л. Л. Макаренко, С. М. Яшанова і інших.

Сутність другого компонента готовності полягає в розумінні того, що педагогічна ефективність використання КОЗН визначається не прагненням підвищити ефективність традиційного навчального процесу, а тим, що вони повинні змінити сам навчальний процес, створити умови для досягнення принципово нових освітніх результатів [2]. Це обумовлює пріоритетне місце методичної готовності майбутнього вчителя в числі інших компонентів його професійної діяльності. Але саме неготовність учителя до реалізації методично виваженого навчального процесу в ІОС, заснованого на використанні КОЗН, є сьогодні найбільш слабкою ланкою в методичній підготовці педагога.

Багато дослідників освітньої галузі [2; 4-7; 9; 11; 12] вважають, що ефективність методичної підготовки вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС буде підвищена за наступних умов:

1. Методичну діяльність вчителя слід будувати на основі діяльнісного підходу, який передбачає: визначення освітніх результатів;

добір видів навчальної діяльності, що відповідають запланованим освітнім результатам; конструювання нетипових навчальних ситуацій і навчальних завдань; добір засобів навчання для реалізації відповідних видів навчальної діяльності [11].

2. Методична система підготовки вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС буде будуватися з урахуванням його нової ролі (навігатора ефективної роботи зі знаннями) і зміни характеру взаємодії учасників навчального процесу [1].

3. Розвиток методичної підготовки вчителя з освоєння КОЗН буде проходити в контексті перспективних напрямків його професійної діяльності, зокрема, проектування та реалізації навчального процесу в умовах переходу до навчання в ІОС [8].

4. Пріоритетним орієнтиром в розробці змісту та організаційних форм методичної підготовки педагогів стануть сучасні види професійної діяльності вчителя, які орієнтовані на отримання визначених освітніх результатів і відповідають запитам реалізації навчального процесу в ІОС [3].

5. Методична підготовка вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС носитиме варіативний характер і проходитиме в умовах модульної системи професійної підготовки з урахуванням рівня підготовки та індивідуальних професійних потреб педагогів [12].

Специфіка методичної діяльності вчителя в умовах роботи в ІОС визначається, зокрема тим, що саме середовище має гнучку структуру і набір засобів навчання, що змінюється в залежності від застосовуваних учителем освітніх технологій [7]. ІОС, потенційно наявне в розпорядженні вчителя, можна розглядати як своєрідний конструктор, з елементів якого він повинен створювати її варіанти, що найбільш адекватно задовольняють потреби поставлених навчальних завдань для кожного фрагмента змісту навчального матеріалу, що освоюється [5]. Методична майстерність вчителя, в цьому випадку, визначається вмінням формувати різні версії середовища в залежності від особливостей змісту і освітніх завдань під час освоєння конкретного навчального матеріалу.

При такому підході, ефективна підготовка вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС, заснованого на використанні КОЗН найбільш доцільна в умовах фахової підготовки, а використання мережевої взаємодії учасників процесу навчання забезпечує процес безперервності методичної підготовки вчителів, будучи організаційною формою підготовки вчителя до сучасних видів професійної діяльності. Тому методична підготовка вчителів до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС в умовах мережевої взаємодії, орієнтованої на

підготовку педагогів до реалізації сучасних видів професійної діяльності повинна будуватися за умови, що зміст методичної підготовки педагогів формується з урахуванням модульності, варіативності, спрямованості на досягнення нових результатів професійної діяльності, які забезпечуються навчанням майбутніх педагогів роботі з педагогічними інструментами ІОС, заснованими на використанні КОЗН. При цьому, формування методичної готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах ІОС відбувається на основі цілеспрямованого використання методу навчального проектування в колективно-розподіленій діяльності педагогів в умовах мережевої взаємодії.

Важливо відзначити, що робота майбутнього вчителя в ІОС надає можливість освоїти низку ефективних методів навчання, які він зможе реалізувати в самостійній діяльності. До таких методів можна віднести навчання на основі інформаційних ресурсів, асоціативний метод, методи, засновані на використанні штучного інтелекту, метод прецеденту, навчальне комп'ютерне моделювання, навчання за допомогою телеконференцій і інші. Зважаючи на те, що у цьому випадку, студенти виступають в ролі суб'єкта діяльності, на відміну від традиційного навчального середовища, де вони виконували роль об'єкта, майбутній педагог стає реальним носієм сучасного педагогічного мислення і принципів педагогіки співробітництва, рефлексуючим професіоналом, здатним до проектування та реалізації процесу навчання в сучасному ІОС.

Таким чином, зміна характеру взаємодії учасників навчального процесу в ІОС багато в чому змінює роль вчителя і, відповідно, зміст його професійної діяльності. У навчальному процесі в межах ІОС професійна діяльність педагога змінюється за низкою компонентів - гностичним, організаційним, проектувальним, експертним, рефлексивним і т.ін. Підкреслимо, що навчальний процес в ІОС будується як інтегрована система з багатьох складових, які відповідають урочній, дослідницькій діяльності, вимірюванню, контролю і оцінюванню результатів навчання. Причому, найважливішою якістю навчального процесу в такому середовищі на базі застосування КОЗН, є його цілісність і взаємозв'язок всіх компонентів.

Необхідно підкреслити, що методичний компонент професійної діяльності вчителя набуває особливої важливості в умовах введення нових освітніх стандартів, які орієнтують сучасну освіту на досягнення не тільки предметних, а й метапредметних і особистісних освітніх результатів. А такі результати, можуть бути найбільш ефективно сформовані на основі відповідної, тобто спрямованої на їх досягнення, навчальної діяльності, яка може бути реалізована тільки в новому навчальному середовищі.

Зазначимо, що ефективна реалізація процесу методичної підготовки в ІОС, стала можливою за рахунок використання сучасних дидактичних можливостей ІОС на базі КОЗН, яких раніше не було в арсеналі вчителя, а сьогодні, вони забезпечують гнучкість, адаптивність, варіативність середовища, його трансформації з однієї “версії” в іншу, зручні налаштування призначені для виконання різних навчальних завдань і т.ін.

Підсумовуючи зауважимо, що ефективна реалізація підходу, орієнтованого на методичну підготовку вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС, передбачає виконання наступних умов:

- навчальний процес повинен вибудуватись таким чином, щоб студент відкривав для себе особистісно значущий сенс у формуванні методичних компетентностей, необхідних йому для роботи в ІОС;
- навчальний процес повинен здійснюватися в діяльній формі і на основі диференційованого підходу до студентів із створенням умов для побудови індивідуальної траєкторії навчання відповідно до професійних потреб майбутніх педагогів;
- навчальний процес повинен забезпечувати умови для самостійності і ініціативної активності студентів, можливості продемонструвати наявний досвід роботи з сучасними педагогічними інструментами, спрямованості на актуалізацію різноманітних рефлексивних процедур;
- навчальний процес повинен бути зорієнтований на мережеву взаємодію учасників процесу навчання з різними методичними та інформаційними ресурсами, необхідними для ефективної методичної підготовки вчителя до проектування та реалізації навчального процесу в ІОС.

Висновки. Діюча система методичної підготовки вчителя до роботи в ІОС, не забезпечує його методичним арсеналом для ефективної побудови навчального процесу в такому середовищі тому, що орієнтована на використання КОЗН в межах сформованої методики викладання предмета, яка “працює” на реалізацію традиційних цілей навчання.

Сутність розв’язування проблеми методичної підготовки вчителя до ефективної роботи в ІОС, полягає в тому, щоб змінити цільові установки і зміст методичної діяльності вчителя в умовах роботи в ІОС. Наведені вище положення показують, що орієнтація на досягнення якісної освіти неможлива без готовності педагогів до використання КОЗН та їх застосування для якісного вдосконалення навчального процесу і отримання нових освітніх результатів (особистісних, предметних і метапредметних).

Зважаючи на це, потрібно реалізовувати структуру, компоненти та зміст методичної підготовки вчителя в ІОС на основі модульного підходу із широким застосуванням КОЗН, в умовах якого можлива індивідуальна траєкторія навчання студента, коли педагог самостійно визначає цілі, форми, засоби та час професійного зростання. На наш погляд, такий підхід здатний змінити структуру і форму подання навчального матеріалу, надати навчальному процесу велику гнучкість і адаптивність в частині формування методичної готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах інформаційно-освітнього середовища закладу освіти.

Список використаних джерел

1. Биков, ВЮ., 2005. 'Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем', *Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. наук. праць, Інститут засобів навчання АПН України*, К. : Атака, С. 5-15.
2. Величко, ЛП., 2006. 'Сучасне освітнє середовище та його вплив на вивчення природничих дисциплін', *Наукові записки, Серія : Педагогічні науки*, Вип. 66., Ч. 1., С. 23-27.
3. Глазунова, ОГ., 2012. 'Проектування інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу', *Електронні засоби та дистанційні технології для навчання протягом життя: тези доповідей VIII Міжнародної науково-методичної конференції, м.Суми, 15-16 листопада 2012 р.*, Суми : Сумський державний університет, С. 31-33.
4. Жук, ЮО., 2005. 'Організація навчальної діяльності у комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі', *Інформаційне забезпечення навчального процесу: інноваційні засоби і технології: Колективна монографія*, К. : Атіка, С. 195-204.
5. Биков, ВЮ., Жук, ЮО., ред., 2004. 'Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору: Зб. наук. праць', *Інститут засобів навчання АПН України*, К. : Атіка, 240 с.
6. Зенкина, СВ., 2007. 'Информационно-коммуникационная среда, ориентированная на новые образовательные результаты', М. : Просвещение, 78 с.
7. Лямин, АВ., Разыграева, ВА., 2011. 'Результаты экспериментальных исследований влияния интеллектуальной нагрузки на функциональное состояние студента в информационно-образовательной среде', *Открытое образование*, № 1, С. 21-33.
8. Макаренко, ЛЛ., 2013. 'Побудова мережевого інформаційно-навчального середовища вищого навчального закладу (теоретико-методичний аспект)', *Наукова скарбниця освіти Донеччини : науково-методичний журнал*, Вип. № 2(15), С. 27-32.
9. Гуревич, РС., ред., 2011. 'Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ : монографія', Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 348 с.
10. Биков, ВЮ., ред., 2007. 'Формування інформаційного освітнього простору в процесі модернізації середньої загальної освіти : світові тенденції : монографія', К. : «Педагогічна думка», 292 с.
11. Яшанов, СМ., 2010. 'Особенности организации навчального процесу в умовах професійно-орієнтованого інформаційного середовища', *Педагогічний*

дискурс: зб. наук. праць, Вип. 7, Хмельницький : ХГПА, С. 245-249.

12. Яшанов, СМ., 2012. 'Проблеми формування та перспективи розвитку інформаційно-освітнього середовища закладів педагогічної освіти', Інформатика та інформаційні технології, Науково-методичний журнал : №2, С. 16-23.

References

1. Bykov, VYU., 2005. 'Teoretyko-metodolohichni zasady modelyuvannya navchal'noho seredovyscha suchasnykh pedahohichnykh system (Theoretical and methodological principles of modeling the educational environment of modern pedagogical systems)', *Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannya: Zb. nauk. prats'*, Instytut zasobiv navchannya APN Ukrayiny, K. : Ataka, S. 5-15.
2. Velychko, LP., 2006. 'Suchasne osvitnye seredovyshe ta yoho vplyv na vyvchennya pryrodnych ykh dystsyplin (Modern educational environment and its influence on the study of natural sciences)', *Naukovi zapysky, Seriya : Pedahohichni nauky, Vyp. 66., CH. 1.*, S. 23-27.
3. Hlazunova, OH., 2012. 'Proektuvannya informatsiyno-osvitn'oho seredovyscha vyshchoho navchal'noho zakladu (Designing the Information and Educational Environment of a Higher Educational Institution)', *Elektronni zasoby ta dystantsiyni tekhnolohiyi dlya navchannya protyahom zhyttya: tezy dopovidey VIII Mizhnarodnoyi naukovo-metodychnoyi konferentsiyi, m. Sumy, 15-16 lystopada 2012 r.*, Sumy : Sums'ky derzhavnyy universytet, S. 31-33.
4. Zhuk, YUO., 2005. 'Orhanizatsiya navchal'noyi diyal'nosti u komp'yuterno-oriyentovanomu navchal'nomu seredovyschi (Organization of educational activity in a computer-oriented learning environment)', *Informatsiyni zabezpechennya navchal'noho protsesu: innovatsiyni zasoby i tekhnolohiyi: Kolektyvna monohrafiya*, K. : Atika, S. 195-204.
5. Bykov, VYU., Zhuk, YUO., red., 2004. 'Zasoby i tekhnolohiyi yedynoho informatsiynoho osvitn'oho prostoru: Zb. nauk. prats' (Tools and Technologies of the Single Information Educational Space: Collection of Scientific Works)', *Instytut zasobiv navchannya APN Ukrayiny*, K. : Atika, 240 s.
6. Zenkina, SV., 2007. 'Informatsionno-kommunikatsionnaya sreda, oriyentirovannaya na novyye obrazovatel'nyye rezul'taty (Information and communication environment oriented to new educational results)', M. : Prosveshcheniye, 78 s.
7. Lyamin, AV., Razygrayeva, VA., 2011. 'Rezul'taty eksperimental'nykh issledovaniy vliyaniya intellektual'noy nagruzki na funktsional'noye sostoyaniye studenta v informatsionno-obrazovatel'noy srede (Results of experimental studies of the influence of intellectual load on a student's functional state in the information and educational environment)', *Otkrytoye obrazovaniye*, № 1, S. 21-33.
8. Makarenko, LL., 2013. 'Pobudova merezhevoho informatsiyno-navchal'noho seredovyscha vyshchoho navchal'noho zakladu (teoretyko-metodychnyy aspekt) (Construction of a network information and educational environment of a higher educational institution (theoretical and methodical aspect))', *Naukova skarbnytsya osvity Donechchyny : naukovo-metodychnyy zhurnal*, Vyp. № 2(15), S. 27-32.
9. Hurevych, RS., red., 2011. 'Osvitnye seredovyshe dlya pidhotovky maybutnikh

- pedahohiv zasobamy IKT : monohrafiya (Educational environment for the training of future teachers by means of ICT: a monograph)', Vinnytsya : FOP Rohal's'ka I. O., 348 s.
10. Bykov, VYU., red., 2007. 'Formuvannya informatsiynoho osvith'oho prostoru v protsesi modernizatsiyi seredn'oyi zahal'noyi osvity : svitovi tendentsiyi : monohrafiya (Formation of informational educational space in the process of modernization of secondary education: world trends: monograph)', K. : «*Pedahohichna dumka*», 292 s.
 11. Yashanov, SM., 2010. 'Osoblyvosti orhanizatsiyi navchal'noho protsesu v umovakh profesiyno-oriyentovanoho informatsiynoho seredovyshcha (Peculiarities of organization of educational process in the conditions of professional-oriented informational environment)', *Pedahohichnyy dyskurs: zb. nauk. prats'*, Vyp. 7, Khmel'nyts'kyy : KHHPA, S. 245-249.
 12. Yashanov, SM., 2012. 'Problemy formuvannya ta perspektyvy rozvytku informatsiyno-osvith'oho seredovyshcha zakladiv pedahohichnoyi osvity (Problems of formation and prospects of development of the informational and educational environment of institutions of pedagogical education)', *Informatyka ta informatsiyini tekhnolohiyi, Naukovo-metodychnyy zhurnal* : №2, S. 16-23.

ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ

УДК 378.1; 437.6

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІPRECONDITIONS AND FACTORS OF THE TRANSFORMATION OF HIGHER
PEDAGOGICAL EDUCATION IN THE SLOVAK REPUBLIC

Т. В. Ключкович

Актуальність теми.

Трансформаційні процеси в Словаччині в кін. XX – поч. XXI ст. охопили всі рівні суспільної системи, в т.ч. сферу вищої освіти. Словацька Республіка пройшла складним шляхом реформ, результати яких дозволяють говорити про функціонування в країні системи вищої освіти європейського рівня. Водночас процес європейської модернізації вищої освіти та оптимізації системи управління освітою в Словаччині ще не завершений і потребує подальшого концептуального, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Постановка проблеми.

Трансформаційний шлях словацької вищої освіти був доволі непростий, позначений успіхами та труднощами, що обумовлено комплексом передумов і чинників міжнародного та внутрішньодержавного розвитку. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, досвід Словаччини є важливим для осмислення у вітчизняному реформному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив актуальність проблеми модернізації вищої освіти в Словаччині, ключові аспекти якої відображено в публікаціях М. Валіци, Б. Касачової, Б. Косової, Ш. Порубського, А. Петрасової, І. Павлова.

Постановка завдання. В статті висвітлюються ключові

Urgency of the research.

Transformational processes in Slovakia in the con. XX - early. XXI century. covered all levels of the social system, incl. higher education. The Slovak Republic has gone through a complex way of reforms, the results of which allow us to talk about the functioning of the European level higher education system in the country. At the same time, the process of European modernization of education and the optimization of the education management system in Slovakia is not yet completed and requires further conceptual, personnel, financial and material and technical support.

Target setting.

The transformational path of higher education in Slovakia was rather difficult, marked by successes and difficulties, which is due to a set of prerequisites and factors of international and intrastate development. Taking into account Ukraine's European integration aspirations, the experience of Slovakia is important for understanding in the domestic reform context.

Actual scientific researches and issues analysis showed the urgency of the problem of higher education modernization in Slovakia, the key aspects of which are reflected in the publications of such scientists as M. Valitsa, B. Kasachova, B. Kosova, Sh. Porubskiyi, A. Petrasova, I. Pavlov.

The research objective. The article highlights the key prerequisites

передумови та чинники, що обумовлювали трансформацію вищої педагогічної освіти Словаччини та її інтеграцію в європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу. Після зміни моделі суспільного устрою в 1989 р. розвиток Словаччини був орієнтований на постсоціалістичну модернізацію та інтеграцію системи вищої освіти у європейський освітній простір. З-поміж найбільш значимих об'єктивних передумов і чинників макрорівня, які мали вплив на різних етапах реформування, виокремлено: розпад "соціалістичного табору" та інтенсифікацію євроінтеграційних процесів, розпад Чехословаччини та створення самостійної Словацької Республіки (1993 р.), підтримка європейською спільнотою освітніх перетворень у Словаччині та її вступ в ЄС (2004 р.). Освітня політика була також залежною від внутрішньо-політичної, соціально-економічної та соціально-демографічної кон'юнктури розвитку словацького суспільства в кін. XX – на поч. XXI ст. Підкреслено, що важливою внутрішньою передумовою реформування словацької педагогічної освіти була необхідність подолання кризи вчительської професії. Встановлено, що важливим чинником перетворень у системі вищої освіти був вплив європейської спільноти та євроінтеграційні прагнення Словаччини.

Висновки. Трансформаційні процеси у словацькій вищій школі та педагогічній освіті зокрема, були зумовлені впливом комплексу передумов, чинників та інституціолізованих суб'єктів. Вплив цих детермінант по-різному позначався на освітній політиці держави, її реформеному потенціалі, інтенсивності перетворень у сфері вищої освіти на різних етапах

and factors that determined the transformation of higher pedagogical education in Slovakia and its integration into the European educational space.

The statement of basic materials. After changing the model of social organization in 1989, the development of Slovakia was focused on the post-socialist modernization and integration of the higher education system into the European educational space. Among the most significant objective prerequisites and factors of the macro level, which influenced the different stages of the reform, it was highlighted: the collapse of the "socialist camp" and the intensification of integration processes, the collapse of Czechoslovakia and the creation of an independent Slovak Republic (1993), European Community support for educational change in Slovakia and its accession to the EU (2004). The educational policy was also dependent on the internal political, socio-economic and socio-demographic conjuncture of the development of the Slovak society. XX - early. XXI century. It was emphasized that an important internal prerequisite for reforming Slovak pedagogical education was the need to overcome the crisis in the teaching profession. It has been established that an important factor in the transformation in the higher education system was the influence of the European community and the Euro-integration aspirations of Slovakia.

Conclusions. Transformational processes in Slovak higher school and pedagogical education in particular, were caused by the influence of a complex of prerequisites, factors and institutionalized subjects. The influence of these determinants had a different impact on the educational policy of the state, its reform potential, the intensity of transformations in the field of higher education at various stages of the

трансформації та інтеграції Словаччини у ЄПВО. На сучасному етапі модернізація системи вищої педагогічної освіти за європейськими стандартами сприяє якісній підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів в Словаччині.

Ключові слова: Словацька Республіка, трансформація, система вищої педагогічної освіти, реформування вищої освіти, європейський освітній простір.

transformation and integration of Slovakia into the EHEA. At the present stage, the modernization of the system of higher pedagogical education according to European standards contributes to the quality training of qualified pedagogical personnel in Slovakia.

Keywords: Slovak Republic, transformation, the system of higher pedagogic education, reforming the higher education, European educational space.

Актуальність теми. Трансформаційні процеси в Словаччині в кін. ХХ – поч. ХХІ ст. охопили всі рівні суспільної системи, в т.ч. сферу вищої освіти. Словацька Республіка (далі СР) пройшла складним шляхом реформ, результати яких дозволяють говорити про функціонування в країні системи вищої освіти європейського рівня. Водночас процес європейської модернізації вищої педагогічної освіти та оптимізації системи управління освітою СР ще не завершений і потребує подальшого концептуального, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Постановка проблеми. Трансформаційний шлях словацької вищої освіти був доволі непростий, позначений успіхами та труднощами, що обумовлено комплексом передумов і чинників міжнародного та внутрішньодержавного розвитку. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, досвід Словаччини є важливим для осмислення у вітчизняному реформному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив актуальність проблеми модернізації вищої освіти в Словаччині, ключові аспекти якої відображено в публікаціях М. Валіци, Б. Касачової, Б. Косової, Ш. Порубського, А. Петрасової, І. Павлова. Більшість вчених концентрується на дослідженні окремих аспектів розвитку словацької системи вищої освіти, як-от: крос-національний порівняльний аналіз її елементів, впровадження Болонського процесу, європеїзація педагогічної освіти, практична підготовка педагогів, професійний розвиток вчителів, криза вчительської професії та ін. Тоді як бракує, на наш погляд, узагальнюючих історико-педагогічних досліджень розвитку системи вищої освіти Словаччини з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, а також окресленням тенденцій розвитку на сучасному етапі.

Постановка завдання. Стаття націлена на висвітлення основних передумов і чинників, що обумовлювали трансформацію вищої

педагогічної освіти Словаччини та її рух до європейського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Процес реформування словацької системи вищої освіти розпочався відразу після зміни моделі суспільного устрою в 1989 р. і пройшов в своєму розвитку ряд етапів: **I-й етап (1990 – 1998 рр.) – постсоціалістична модернізація системи вищої освіти та проголошення курсу на європейську інтеграцію; II-й етап (1999 – 2004 рр.) – концептуальне й нормативне забезпечення інтеграції в Європейський простір вищої освіти (далі ЄПВО); III-й етап (з 2004/2005 рр.) – впровадження стандартів Болонського процесу в навчальний процес словацьких ЗВО.** Тільки в контексті підписання Словаччиною Болонської декларації (1999 р.) і успішної реалізації євроінтеграційного курсу (2004 р.) розпочалися структурні реформи в сфері вищої педагогічної освіти [1, с. 13].

Серед найбільш значущих об'єктивних передумов і чинників макрорівня, які мали вплив на різних етапах трансформації системи вищої освіти Словаччини, варто виокремити: розпад “соціалістичного табору” та дезінтеграційні процеси на постсоціалістичному просторі, що супроводжувалися, зокрема, демонтажем ідеологічних освітніх структур “старого режиму”; комплекс радикальних реформ, направлених на розбудову парламентської демократії, ринкової економіки, правової держави, децентралізацію державного управління; одночасно був взятий курс на плюралізм, конкуренцію і децентралізацію у словацькій вищій освіті; розпад Чехословаччини та створення в 1993 р. самостійної Словацької Республіки, що зумовило необхідність розробки національної стратегії розвитку вищої освіти; посилення регіональної співпраці, координації реформ у сфері вищої освіти між країнами Вишеградської групи, що ставило спільні та відмінні цілі на різних етапах розвитку; інтенсифікація євроінтеграційних процесів на постсоціалістичному просторі та підтримка Європейською спільнотою освітніх перетворень; підписання Словаччиною Болонської декларації в 1999 р. і вступ до Європейського Союзу в 2004 р., що пришвидшило перетворення у сфері вищої педагогічної освіти.

Державна освітня політика та інтенсивність реформ у вищій школі є залежними від внутрішньополітичної, регіональної, соціально-економічної, соціально-демографічної кон'юнктури розвитку словацького суспільства, яка в 1990-х рр. була досить нестабільною. Об'єктивна тенденція зростання кількості ЗВО, факультетів, студентів у 1990-х рр. наражалася на обмежені економічні, матеріально-технічні, кадрові можливості словацького суспільства задовольнити потреби вищої школи та

запити випускників вишів щодо працевлаштування. В процесі освітніх перетворень на початку 1990-х рр. Словаччина, як й інші країни Вишеградської групи, зіткнулася з такими гальмуючими чинниками як: політична нестабільність, відсутність згоди між реформаторами, слабкі результати реформування в інших сферах (особливо економічній), брак необхідних ресурсів (насамперед фінансових), – які стояли на заваді формуванню якісно нової системи вищої освіти [5, с. 12].

В таких умовах міжнародний суспільно-політичний контекст був надзвичайно важливим для стратегії та темпів освітніх перетворень. Складність модернізаційного шляху Словаччини, як й інших постсоціалістичних країн Вишеградської групи, полягала в необхідності швидкого досягнення комплексу ключових цілей системних перетворень і успішної реалізації євроінтеграційної стратегії. У даному контексті варто наголосити на визначальному впливі Європейської спільноти на процес суспільних трансформацій у Словаччині, яка підтримувала прагнення словацького суспільства. Інтенсивність модернізаційних процесів у рамках формування ЄПВО у кін. ХХ – поч. ХХІ ст. значно прискорили реформування національної системи освіти Словаччини.

У процесі реалізації євроінтеграційної стратегії Міністерство освіти СР відповідно реагувало на ті процеси та рішення, які приймалися на загальноєвропейському рівні, ухвалюючи відповідні концептуальні документи, адаптовані до національної вищої освіти (напр. “Національна програма виховання і освіти в Словацькій Республіці на найближчі 15-20 років” (проект “Milenium”), “Концепція подальшого розвитку вищої освіти в Словаччині на 21 століття”, “Концепція навчання впродовж життя”). Рамкові умови для реалізації змін у сфері вищої освіти забезпечувалися ухваленням національних законодавчих актів (напр., Закон “Про вищі школи” 2002 р.).

Важливим чинником подальших змін у системі університетської підготовки вчителів були стратегічні зміни на рівні початкової та середньої школи (регіональної освіти), які нормативно передбачені в новому Законі “Про виховання і освіту” (2008 р.), в Законі “Про педагогічних працівників та” (2009 р.), в адаптованій до міжнародної класифікації ISCED 97 Державній освітній програмі (2008 р.) і курикулярній реформі освіти в цілому. Адже носієм цих змін були, передусім, вчителі, які повинні створювати та реалізовувати навчальні програми, перманентно вносити інновації в навчальний процес. Ініціативи педагогічної спільноти в 1990-х рр. були тим динамічним фактором, що впливав на розробку концептуальних, нормативних документів у сфері освітніх реформ. Зміна функцій вчителя потребувала внесення корективів у процес їх професійної

підготовки, щоб вони були здатними реагувати на актуальні виклики суспільства. З огляду на дану обставину, виникла потреба системно вирішувати проблеми педагогічної освіти у словацьких вишах.

У словацькому контексті варто наголосити на такій важливій передумові та детермінанті освітніх перетворень як криза вчительської професії, пік загострення якої припав на сер. 1990-х рр., але кінцево вона не подолана і нині, попри позитивні тенденції останнього десятиліття. Кризу професії вчителя в Словаччині можна окреслити комплексом внутрішніх і зовнішніх проявів.

З-поміж зовнішніх проявів кризи можна виокремити наступні: недостатня глибина і динаміка освітніх реформ; брак педагогів у закладах освіти, недостатня їх кваліфікованість, недоліки кадрової політики в сфері педагогічної освіти та діяльності; фемінізація і старіння вікового складу вчителів; низька заробітна плата; відсутність прогресивної кар'єрної системи професійного зростання; слабка соціально-статусна привабливість професії вчителя; невідповідність педагогів високим суспільним вимогам в умовах науково-технічного та соціального прогресу [3, с. 9-10].

У контексті значних темпів і результативності загальнонаціональних перетворень, насамперед у державно-управлінській та економічній сферах, де Словаччина почала демонструвати успіхи вже в кінці 1990-х рр., у сфері вищої освіти фіксувалося значне відставання темпів реформування.

Однією з причин слабких результатів реформування дослідники називають недостатньо якісну кадрову політику в сфері педагогічної освіти та діяльності, як на рівні центральних відомств, так і освітніх закладів регіонального рівня [6, с. 28]. В 1990-х рр. словацькій освіті бракувало кваліфікованих педагогічних кадрів, фіксувалося їх нерівномірне співвідношення у регіональному розрізі. Ріст кількості ЗВО у постсоціалістичний період зумовив потребу кваліфікованих викладачів. Вказану проблемну ситуацію в університетах частково вирішували, приймаючи на роботу педагогів, що мали досвід викладання в закладах нижчого рівня, або запрошуючи викладачів із-за кордону.

Слід відзначити і слабку соціально-статусну привабливість професії вчителя, що фіксується у зниженні інтересу до здобуття педагогічної професії, відмови від подальшої вчительської діяльності, особливо у молодому віці. Довгий час у Словаччині була відсутня прогресивна кар'єрна система з визначеним порядком і стимулюванням професійного зростання. У даному аспекті позитивні зрушення відбулися в 2009 р. з прийняттям Закону "Про педагогічних працівників та професійних співробітників...", відповідно до якого поступово вибудовується система кар'єрного зростання та професійного розвитку педагогів.

Криза вчительської професії в Словаччині має т.зв. “внутрішньо-мотиваційні” прояви, з-поміж яких варто виокремити: розчарованість державною освітньою політикою і пасивний опір змінам з боку вчительського середовища; невідповідність педагогів до сучасних вимог індивідуалізації освіти; небажання і нездатність педагогів адекватно сприйняти суспільні зміни та відповідно адаптуватися до них, професійно розвиватись; недооцінка вчителями престижності своєї професії та ін.

Безнадійність і пасивний опір змінам з боку вчителів загострилися через те, що проголошені в середині 1990-х рр. освітні реформи в Словаччині не були належним чином впроваджені, і навіть навпаки – досить часто педагогічні інновації наражалися на різноманітні бюрократичні перепони. Інноваційний ентузіазм словацьких вчителів, який розвивався в пер. пол. 1990-х рр. під впливом міжнародних проектів, у 2000-х рр. був значно послаблений.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в словацькій вищій школі: диверсифікація навчальних програм, урізноманітнення форм навчання, поширення прогресивних концепцій навчання, впровадження інформаційних і комунікаційних технологій, трансформація соціальної структури студентства, зміна умов праці, – висувають все нові і нові вимоги до компетенцій і професійної діяльності викладачів [2, с. 43]. Недостатня підготовленість педагогів до сучасних вимог індивідуалізації освіти зумовлена складністю вирішення індивідуальних проблем учнів у навчанні в умовах підвищення їх соціальної та соціокультурної неоднорідності.

У контексті з'ясування основних передумов і чинників впливу на процес євроінтеграції та модернізації вищої освіти СР важливим, на наш погляд, є окреслення кола зацікавлених організацій та інституціоналізованих суб'єктів впливу як національного, так і європейського рівня.

Ключовим суб'єктом, що визначає зміст і напрямки реформування вищої освіти є Уряд СР через профільне Міністерство освіти, науки, досліджень і спорту (далі МОНДССР). Відповідно до § 102 Закону “Про вищі школи” МОНДССР створює умови для розвитку вищих навчальних закладів та вищої освіти; відповідає за оновлення та вдосконалення нормативної бази у сфері вищої освіти; щорічно готує, актуалізує та публікує довгострокову стратегію розвитку освітньої, дослідницької та інших видів діяльності ВНЗ; готує та публікує щорічний звіт про сучасний стан вищої освіти [7, с. 1501].

Окрім МОНДССР до окреслення ключових проблем, розробки стратегії реформування та впровадження Болонського процесу в сфері вищої педагогічної освіти залучено широке коло інституцій та організацій,

які мають функції та досвід у сфері освітньої, науково-дослідницької, науково-методичної, контролюючої діяльності. Насамперед, варто виокремити наступні інституції та організації:

- словацькі університети (педагогічні факультети), що безпосередньо займаються підготовкою педагогічних кадрів певного кваліфікаційного рівня, мають відповідний досвід, своє бачення проблем і перспектив розвитку педагогічної освіти. Законодавчо (§ 107 Закону “Про вищі школи”) передбачено систему інституційного представництва вищих навчальних закладів, яку утворюють три основні організації: Рада вищих шкіл, яка є вищим органом самоврядування словацьких ВНЗ; Студентська рада вищих шкіл, яка є вищим органом представництва студентів; Словацька ректорська конференція, яка є координуючим органом і складається з ректорів словацьких ЗВО [7, с. 1503-1504];

- акредитаційні установи: Акредитаційна комісія, Акредитаційна комісія для подальшої освіти, Акредитаційна рада з безперервного навчання педагогічних працівників і фахівців, – що здійснюють консультуючі, координуючі, контролюючі, акредитаційні функції в сфері вищої освіти та наукових досліджень в СР;

- центри подальшої освіти, які є автономними консультаційними та освітніми структурами при словацьких вишах. Їх місія полягає в тому, щоб забезпечити комплексність і системність у подальшій освіті педагогів;

- Державний педагогічний інститут, основні напрямки діяльності якого включають: підготовку пропозицій щодо реформування змісту освіти та виховання, професійно-методичне керівництво навчальними установами, підготовку педагогічної документації в сфері освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

- Інститут інформації та прогнозування в галузі освіти, який з 2014 р. увійшов до складу Центру науково-технічної інформації. Серед основних завдань цієї інституції варто виокремити: збір і обробка інформації в освітній і науковій галузі; координація діяльності міждисциплінарних науково-дослідних центрів і функціонування інфраструктури національних закладів з наукових досліджень, інновацій і освіти;

- Методично-педагогічний центр, який має свої представництва (центри) в Братиславі, Трнаві, Нітрі, Банській-Бистриці, Комарно, Тренчині, Жиліні, Пряшеві, Кошице. Методично-педагогічні центри в регіонах здійснюють методичну, освітню, атестаційну, дослідницьку, видавничу діяльність, зокрема реалізують проекти та акредитовані освітні програми, спрямовані на підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

- Державний інститут професійної освіти, діяльність якого націлена

на методичне, педагогічно-дидактичне забезпечення сфери професійної і шкільної освіти, реалізацію освітніх проектів, розробку державних освітніх програм, професійний розвиток педагогів у контексті неперервної освіти;

– професійні об'єднання педагогів: Союз учительських факультетів СР, Асоціація деканів педагогічних факультетів СР і ЧР, Ініціатива викладачів вишів, Ініціатива словацьких вчителів, – чий вплив на освітню політику може бути доволі відчутним і резонансним;

– платформа неурядових організацій розвитку, що об'єднує зо три десятки словацьких неурядових організацій, більшість з яких реалізує проекти в галузі глобальної освіти, гуманітарного розвитку та міжнародної співпраці, а також взаємодіє з державно-владними структурами з цих питань.

Окрім зазначених організацій, на реформену політику в галузі вищої освіти і підготовки вчителів впливають й інші професійні асоціації, громадські об'єднання. В кін. 1990-х рр. долучення недержавних організацій до осмислення основних проблем, розробки пропозицій створювало необхідний динамічний реформений дискурс, що стимулював зміни у вищій освіті.

Якщо глянути на процес реформування вищої освіти в СР з позицій його головних суб'єктів, то слід зазначити, що освітні реформи перебувають у площині напружених взаємовідносин між трьома групами суб'єктів освітнього процесу: державою і політичними партіями, які впливають на процес формування, реалізацію та інтенсивність освітньої політики; педагогічними працівниками, вчителями як безпосередніми учасниками, втілювачами освітніх реформ; громадськістю, яка посередництвом громадської думки створює відповідний соціальний контекст трансформаційного процесу [4, с. 37].

Важливим чинником перетворень у системі вищої освіти Словаччини є вплив європейської спільноти. Процес створення ЄПВО багато в чому визначив напрями реформування національних освітніх систем держав, що в нього інтегрувалися. У контексті інтеграції словацької вищої освіти в ЄПВО до національних суб'єктів реформування додалися також не менш важливі міжнародні суб'єкти – ЄС та міжнародні інституції в сфері вищої освіти. Ключове значення мають колективні суб'єкти, що входять до складу Групи супроводу Болонського процесу: Європейська комісія, яка є найвпливовішим суб'єктом Болонського процесу; представники міністерств, відповідальних за вищу освіту країн-учасниць Болонського процесу; Європейська асоціація університетів, метою якої є підтримка університетів на європейському рівні та оцінка їх діяльності; Європейський

студентський союз, що представляє інтереси студентів на міжнародному рівні; Європейська організація забезпечення якості вищої освіти, яка є долученою до управління процесом забезпечення якості вищої освіти в рамках ЄПВО; Європейська асоціація закладів вищої освіти, яка декларує своєю метою захист інтересів суб'єктів вищої професійної освіти та неперервне підвищення її значення в європейських державах.

Світові процеси глобалізації, підсилені технологічними змінами, ставлять жорсткі вимоги до вищої освіти, а також до якості професійної підготовки вчителів (навчальних планів і програм, викладачів, інституцій), неминуче створюючи появу інституцій, міжнародно встановлених стандартів і міжнародних документів на відповідність кваліфікації.

В контексті розвитку європейського співробітництва в педагогічній сфері важливе комунікаційне, організуюче та координуюче значення відіграють інституційні суб'єкти, міжнародні організації та мережі, серед яких варто виокремити: Європейську асоціацію вчителів, Європейську асоціацію педагогічної освіти, Інформаційну мережу з освіти в Європі – EURUDICE, Європейську мережу політики у галузі педагогічної освіти, Освітній Інтернаціонал та ін. Мета їх діяльності полягає в об'єднанні зусиль державних діячів, педагогів різних країн, в т.ч. Словаччини, у вирішенні питань щодо формування єдиної стратегії професійної підготовки учителів. Вказані організації проводять різні наукові заходи, зустрічі, конференції, на яких обговорюються проблеми професійної підготовки педагогів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, трансформаційні процеси на рівні словацької вищої школи і педагогічної освіти зокрема були зумовлені впливом комплексу передумов, чинників та інституціолізованих суб'єктів (міжнародного та національного масштабу), а також необхідністю подолання кризи вчительської професії, яка загострилася в 1990-х рр. Вплив цих детермінант по-різному позначався на освітній політиці держави, її реформеному потенціалі, інтенсивності перетворень у сфері вищої освіти на різних етапах трансформації та інтеграції Словаччини у ЄПВО. На сучасному етапі **модернізація системи вищої педагогічної освіти за європейськими стандартами сприяє якісній підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів в Словаччині.**

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в порівняльному аналізі чинників, напрямів та змісту трансформаційних процесів у системі вищої педагогічної освіти Словаччини та України.

Список використаних джерел

1. Ключкович, ТВ., 2017. 'Інтеграція системи вищої педагогічної освіти Словацької Республіки у європейський освітній простір. Автореф. дис. ... канд.

- пед. наук: 13.00.01', *Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка*, Дрогобич, 20 с.
2. Danek J., 2009. 'Proces celoživotného vzdelávania učiteľov vysokých škôl', *Aktuální otázky vysokoškolské přípravy pedagogických pracovníků*, Ústí nad Labem, s. 38-44.
 3. Kosová, B., Kasáčová, B., Petrova, G., 2012. 'Vysokoškolské vzdelávanie učiteľov : vývoj, analýza, perspektívy', Banská Bystrica : *PF UMB*, 143 s.
 4. Kosová, B., Porubský, Š., 2011. 'Slovenská cesta transformácie edukačného systému po roku 1989 na príklade primárneho vzdelávania a prípravy jeho učiteľov', *Pedagogická orientace*, №21, s. 35-50.
 5. 'Reformy školství ve střední a východní Evropě: průběh a výsledky 1996', Praha : *Ústav pro informace ve vzdělávání*, 142 s.
 6. Valica, M., Pavlov, I., 2007. 'Kríza učiteľskej profesie a jej koncepčné a legislatívne riešenie na Slovensku', *Orbis Scholae*, №3, s. 27-41.
 7. 'Zákon č. 131 o vysokých školách a o změně a doplnění některých zákonů 2002', *Zbierka zákonů*, 58, s. 1462-1514.

References:

1. Klyuchkovych, TV., 2017. 'Intehratsiia systemy vyshchoi pedahohichnoi osvity Slovatskoi Respubliky u yevropeyskyi osvityni prostir. Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 (Integration of the Higher Pedagogic Education System of the Slovak Republic into the European Educational Space. Author's abstract. Dis ... Cand. ped. sciences: 13.00.01)', *Drohobyts. derzh. ped. un-t im. Ivana Franka*, Drohobych, 20 s.
2. Danek J., 2009. 'Proces celozivotneho vzdelavania ucitelov vysokych skol (The process of lifelong leasing of college teachers)', *Aktuální otázky vysokoskolske pripravy pedagogických pracovníků*, Ústí nad Labem, s. 38-44.
3. Kosova, B., Kasacova, B., Petrova, G., 2012. 'Vysokoskolske vzdelavanie ucitelov : vyvoj, analyza, perspektivy (University Teacher Education: Development, Analysis, Perspectives)', Banská Bystrica : *PF UMB*, 143 s.
4. Kosova, B., Porubsky, S., 2011. 'Slovenska cesta transformacie edukacneho systemu po roku 1989 na priklade primarneho vzdelavania a pripravy jeho ucitelov (The transformation of the educational system in Slovakia after 1989 on the example of primary education and primary teacher education)', *Pedagogicka orientace*, №21, s. 35-50.
5. 'Reformy skolstvi ve stredni a vychodni Evrope: prubeh a vysledky 1996 (Educational reforms in central and eastern Europe: the course and consequences)', Praha : *Ustav pro informace ve vzdelavani*, 142 s.
6. Valica, M., Pavlov, I., 2007. 'Krizu ucitelskej profesie a jej koncepcne a legislativne riesenie na Slovensku (The crisis of the teaching profession and its conceptual and legislative solution in Slovakia)', *Orbis Scholae*, №3, s. 27-41.
8. 'Zakon c. 131 o vysokych skolach a o zmene a doplneni niektorych zakonov 2002 (Law No. 131 on Higher Education and on Changes and Supplements to Some Laws)', *Zbierka zakonov*, 2002, №58, s. 1462-1514.

УДК 1:37.013.42(477)

**ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ
ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ****PHILOSOPHY OF EDUCATION: SOCIO-PHILOSOPHICAL PROBLEMS AND
TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN UKRAINIAN SCHOOL
EDUCATION****О. І. Парфьонова**

Актуальність дослідження полягає в тому, що у статті аналізується безумовна необхідність філософського осмислення процесу освіти, оскільки саме школа формує світогляд людини, саме школа є тією інституцією, яка закладає фундамент певних ціннісних орієнтирів і векторів подальшого дорослого життя.

Постановка проблеми: проаналізувати поняття філософії освіти, її основні критерії та тенденції в українському освітньому дискурсі, простежити актуальні проблеми та окреслити перспективи розвитку української освіти на найближче майбутнє, виходячи з національних потреб і можливостей та враховуючи моніторингові звіти світових організацій про проблеми у системі загальної середньої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти аксіологічного аналізу філософії освіти представлено в працях багатьох дослідників, серед яких: В. Андрущенко, В. Бех, В. Дейнека, В. Кремін, Т. Кучер, Л. Насонова, В. Огнев'юк та ін.

Постановка завдання: простежити різні погляди та підходи до визначення філософії освіти, а також проблеми, пов'язані зі спадковістю системи освіти України, необхідність її долучення до міжнародних систем оцінювання якості знань і їх моніторингу.

Urgency of the research is that the article analyzes the unconditional necessity of philosophical comprehension of the process of education, because, exactly, the school forms personal worldview, namely, the school is the institution that lays the foundation of certain values and other vectors of adult life.

Target setting: to analyze the concept of the philosophy of education, its main criteria and trends in the Ukrainian educational discourse, to trace the actual problems and to outline the prospects for the development of ukrainian education in the near future, based on national needs and opportunities, and taking into account monitoring reports of world organizations on problems in the system of general secondary education in Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. The important aspects of the education philosophy axiological analysis are presented in the works of many researchers, among them: V. Andrushchenko, V. Beh, V. Daineka, V. Kremin, T. Kucher, L. Nasonova, V. Ognevyuk and others.

The research objective. To trace the different views and approaches to the definition of the education philosophy, as well as problems related to the heredity of the educational system of Ukraine, and the necessity for its integration into international systems for assessing the quality of knowledge and monitoring them.

Виклад основного матеріалу. Отже, ціннісне підґрунтя філософії освіти впливає з визначення дуальності філософії як системи світогляду через призму педагогіки та освіти, а проблеми, пов'язані з кризовими явищами системи, є актуальними для філософії освіти і становлять об'єкт досліджень і дискусій широкого кола фахівців, а саме у питаннях управління системою, ефективного менеджменту, усвідомлення того, що об'єктом купівлі-продажу є не сама освіта, як процес здобуття знань, а освітня послуга, до якої належить комплекс матеріальних і нематеріальних ресурсів, необхідних для процесу навчання; відмова від багатьох традицій радянської доби і впровадження ідей освіти та підходів виховання сучасних дітей як покоління іншого, нового майбутнього; взаємозв'язок педагогіки й інших галузей науки.

Ключові слова: філософія освіти, українська освіта, загальна середня освіта

The statement of basic materials. Consequently, the value basis of the education philosophy derives from the definition of the duality of philosophy as a system of worldview through the prism of pedagogy and education, and the problems associated with the crisis phenomena of the system, are relevant to the education philosophy and constitute the object of research and discussion of a wide range of specialists, namely in the management of the system, effective management, the awareness that the object of sale is not education itself, as a process of obtaining knowledge, and educational service, which belongs to the complex of material and intangible resources, it is necessary them for the learning process; the abandonment of many traditions of the Soviet era and the introduction of ideas of education and approaches to the upbringing of modern children as a generation of another, a new future; the relationship of pedagogy and other branches of science.

Keywords: philosophy of education, ukrainian education, general secondary education

Актуальність теми дослідження: початок реформи загальної середньої освіти заплановано на вересень 2018 року. Українське громадянське суспільство очікує від цієї реформи не тільки оновлення змісту підручників і поліпшення матеріально-технічної бази освітніх закладів, а насамперед зміни самої філософії освіти. “Сьогодні у нас дві проблеми в навчанні. Перша – це перевантаженість предметами. [...] І друга проблема – те, що ми даємо суто навчальний матеріал. Випускник нашої української школи не вміє застосувати здобуті знання у житті”, – Л. Гриневич наводить цитату одного з директорів шкіл, як приклад низької ефективності засвоєння навичок [1]. Отже актуальність теми дослідження зумовлена змінами та реформою шкільництва, зміною філософії освіти, оскільки 2018 рік є роком початку реформи “Нова українська школа”.

Постановка теми дослідження. Тема дослідження пов'язана з реформуванням системи шкільництва та актуальності та нагальності вирішення такої проблеми як відсутність національної освітньої статистики, якісних та численних моніторингових досліджень на місцевому

та загальнодержавному рівні, які б, в свою чергу, дозволяли виявляти проблеми та кризові явища, з метою своєчасного реагування та локалізації проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Такі відомі науковці, філософи сучасної української педагогічної думки як В. Андрущенко, В. Бех, В. Кремінь не один рік займаються вивченням питання філософії освіти та ведуть дискусії про сучасне розуміння проблем освіти. У навчальному посібнику “Філософія освіти” В. Андрущенко зазначив: “Філософія освіти – міждисциплінарна царина знання. Вона використовує підходи і знання всіх рефлексивних дисциплін – методології”, аксіології”, історії”, культурології”, власне філософії”; і її інтерес – педагогіка і освіта, тому все запозичене з інших дисциплін філософія освіти використовує для вибудови моделі подолання кризи освіти, для обговорення найзагальніших проблем педагогічної діяльності, проектування шляхів побудови нової педагогічної науки” [2, с.23]. Ведучи мову про філософію освіти, В. Бех зауважує: “Філософія освіти повинна відповісти, перш за все, на глибинне питання про природу явища менеджменту освіти. Досліджуючи природу влади, управління, управління соціальними процесами і менеджменту освіти, треба визнати, що вони мають однакову природу” [2, с.271].

У дослідженні “Філософія: мислителі, ідеї, концепції” В. Кремінь серед іншого наголосив: “Відносність власних знань про світ та про саму себе — найважливіший мотив культурного розвитку особистості, ознака її духовної зрілості. Саме в цьому полягає особливість філософії як спонукального мотиву до мислення. Вчитися — це перш за все мислити, перетворюватися на творчу людину, яка керується внутрішньою потребою пізнати навколишній світ і себе. Як вчення про мислення філософія вчить вміння не дивитися, а бачити. Адже пошук істини — це розкриття внутрішнього світу людини, випробування, напруга інтелектуальних і моральних сил. Тому бачить той, хто може побачити” [3, с.20].

На дуальність філософії освіти, яка полягає у поєднанні філософської дисципліни та освітньої практики зацентрували увагу укладачі Британської енциклопедії, про що зазначив доктор філософських наук, професор, ректор університету ім. Б. Гринченко В. Огнев'юк у своїй статті “Філософія освіти та її місце в структурі наукових досліджень феномену освіти”. Ця подвійна спрямованість розглядає предмет як основні філософські проблеми (наприклад, природу знань), так і більш конкретні питання, що виникають у навчальній практиці (наприклад, доречність стандартизованого тестування). Вирішуючи численні проблеми, філософія

освіти прагне до концептуальної ясності, аргументації та інформаційної оцінки.

Грунтовний аналіз основних надбань вітчизняних і зарубіжних філософів освіти дозволив В. Огнев'юку виокремити кілька принципових положень, а саме:

- “філософія освіти є закономірним явищем в науці яка адекватно реагує на зміни суспільного статусу освіти в умовах глобальної конкуренції” та переходу до моделі сталого людського розвитку яка ґрунтується на концепції суспільства знань та парадигмі освіти упродовж життя;
- філософія освіти, як наукова галузь теоретико-методологічного спрямування підійшла до більш чіткого окреслення свого предметно-наукового поля, спираючись на раціональні методи, вона прагне створити цілісну картину сфери освіти та відносин людини у ній, виробити систему знань про фундаментальні засади її розвитку;
- філософія освіти, перебуваючи у тісній взаємодії з педагогікою, психологією та іншими галузями науки має зосередитися на всебічному осмисленні освітніх ідей;
- філософія освіти, хоч і здійснює найбільш сутнісні теоретичні узагальнення у сфері освіти, але зважаючи на багатоманітність та специфіку проблем, всебічне й комплексне дослідження освіти має забезпечуватися інтегрованими зусиллями різних галузей наук, що об'єднуюватимуться науковим напрямом освітології” [4].

Відповідно до звіту Світового банку “Skills, not just Diploma” [5], складеному за результатами аналізу систем освіти у країнах Європи та Центральної Азії (ЄЦА), які виходять з рецесії, та у пострадянських країнах, в українській системі освіти описані очевидні проблеми, пов'язаних із засвоєнням навичок, якістю та актуальністю освіти. У вказаному звіті наголошується, що міністерство освіти різними способами обмежує та стримує ефективне управління секторами освіти і навчання. Три найважливіші та взаємопов'язані перешкоди на шляху до покращення якості та релевантності освіти у звіті вказано:

- відсутність систематичних і систематизованих даних про проблеми ефективності засвоєння навичок (ідеться про те, скільки учні навчаються чи працевлаштовані вони після закінчення навчального закладу);
- усе ще зарегульована система фінансування школи, відсутність реальної фінансової автономії закладу освіти, тому що вся система побудована на фінансуванні розпорядника коштів (управління

освіти), а не закладу освіти, з відсутністю навіть мінімального впливу керівника школи на прийняття рішення щодо пріоритетності закупівлі тих чи інших речей;

- не ефективне використання фінансових ресурсів, зокрема утримання великого штату працівників і закладів у мережі, які у зв'язку із переміщенням осіб і демографічною кризою на сьогоднішній день напівпорожні.

У згаданому вище звіті серед іншого рекомендовано наявні міжнародні критерії, які дозволяють аналізувати інформацію про компетентність учня до 15 років (зазвичай, закінчення середньої школи), запровадити в Україні, навіть попри те, що вік до 15 років не є репрезентативним для оцінювання осіб, які виходять на ринок праці. У будь-якому разі такі аналітичні дані мали б лягти в основу при прийнятті рішень щодо державної освітньої політики. [5, с.20-21]

Сьогодні Україна вперше за роки своєї незалежності у рамках децентралізації та комплексної перебудови системи управління галузями звернула увагу на зарегульованість системи загальної середньої освіти. За останні роки при зменшенні кількості шкіл і учнів, ресурсна база не змінилась, а фінанси, пройшовши кілька державних посередників, не використовуються ефективно й не спрямовуються туди, де дійсно їх потребують. Централізована система управління закладами освіти призвела до того, що замість того, щоб вимірювати якість освіти, вимірюється вартість утримання закладу освіти із розрахунку на одного учня, вчителя, будівлі, та абсолютно не приділяється увага якісним показникам навчання. Україна відстає у цій системі, щоб оцінити, наскільки освіта учнів чи студенти є конкурентною під час працевлаштування. З цього погляду наша країна не має чітких критеріїв, що робить її освітню політику надзвичайно складною. Муніципальна освітня аналітика мала б, наприклад, надати інформацію центральному органу про необхідність розвитку професійно-технічної освіти для задоволення потреб сучасного ринку праці.

Варто зауважити, що у Києві, у вересні 2016 року, Рішенням №20/1024 Київської міської ради [6], було створено комунальне неприбуткове підприємство “Освітня агенція міста Києва”. Відповідно до даних на сайті організації [7] метою її діяльності є “створення системи освітнього моніторингу в м. Києві, отримання об'єктивної інформації про стан і перспективи розвитку освітньої галузі столиці для прийняття ефективних управлінських рішень та вироблення стратегії освітньої політики на рівні міста, району, навчального закладу, з метою підвищення якості системи освіти в столиці. Основними завданнями агенції є: моніторинг

результативності регіональних проектів і програм, організаційно-технологічна підготовка здійснення моніторингу за напрямками: психологічні, психолого-педагогічні, соціальні дослідження серед вихованців ЗДО, учнів НЗ, студентів ЗВО комунальної власності територіальної громади м. Києва, вчителів, керівників, батьків; оцінювання якості освітнього середовища на різних рівнях, тощо”.

Серед числених досліджень, які були зроблені агенцією, варт звернути увагу на таке, як “Що не так з батьківськими зборами” [8], оскільки за результатами цього дослідження Департамент освіти, маючи аналітичні дані, провів пілотування нового формату батьківських зборів, яке має індивідуальний характер спілкування батьків і вчителів-предметників. Таким чином, дослідження на місцевому рівні мають велике значення у розумінні проблем конкретного регіону та вирішенні атипових проблем у розвитку шкільництва, або співставленні типових проблем для вироблення цілісної державної освітньої політики на рівні центрального органу виконавчої влади.

Нарешті, у травні 2018 року Україна вперше долучилась до дослідження, яке проводиться раз на три роки та спрямоване на оцінювання системи освіти в різних країнах світу. На офіційному сайті Міністерства освіти та науки України зазначено, що це Програма міжнародного оцінювання учнів PISA – Program for International Student Assessment, започаткована Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [9]. На офіційному сайті PISA в Україні, повідомляється, що в тестуванні, проведеному в окремих навчальних закладах освіти, взяли участь понад 90% учнів/студентів від загальної кількості відібраних учасників. Тестування тривало 2 години (120 хвилин) з невеликою перервою після перших 60-ти. По завершенню тестування його учасники впродовж 35 хвилин відповідали на запитання анкети. Крім учнів/студентів, було проанкетовано й керівників тих закладів освіти, де проводилося тестування. Це один із важливих складників дослідження, адже інформація з анкет допоможе простежити зв'язок між тим, як учні виконують завдання PISA, і різними чинниками, які можуть впливати на успішність (наприклад, міграційні процеси в державі, гендерна політика, соціально-економічне становище учнів/студентів, їхнє ставлення до закладу освіти, використання вчителями різних освітніх практик тощо). Дані анкетування допоможуть реалізувати ще одне, окрім оцінювання читацької, математичної та природничо-наукової грамотності учасників, важливе завдання – вивчення чинників ефективності навчання для вдосконалення освітніх практик. За результатами проведеного тестування PISA-2018 в Україні Інститут освітньої аналітики має підготувати звіт й

оприлюднити його у грудні 2019 року. За результатами цього звіту Україна має отримати відповідь на питання про “навчальні досягнення”. У програмі передбачається вивчення сформованості учнівських компетентностей, важливо, що дослідження не зосереджується на програмовому матеріалі. PISA аналізує готовність учнів застосовувати знання та уміння у ключових предметних галузях, а також аналізувати, міркувати. У програмі також передбачається вивчення мотивів навчання. Звіт програми дозволить приймати політичні рішення в галузі освіти та формувати ефективну освітню політику центральним органом у системі, вивчити наскільки школи України здатні підготувати підлітків до життя в суспільстві [10].

У статті “Депрофесіоналізація громадян — майбутнє країни?” аналітичного тижневика “Дзеркало тижня” №38, 2012 рік аналітик Ірина Кіріченко зауважила: “Розбалансованість ринку праці значною мірою викликана відсутністю системної взаємодії між зацікавленими сторонами: органами державного управління, системою професійної освіти, роботодавцями та працівниками. Система вищої та професійної освіти у своїй діяльності орієнтується на ринок освітніх послуг, запит населення щодо освітніх послуг без урахування вимог ринку праці. Спільними для українських ринку освіти та ринку праці є відсутність аналізу і прогнозу про кількість та кваліфікацію необхідних економіці працівників, відсутність гнучкої системи визначення кваліфікації, а також слабкий зв'язок ЗВО із потенційними роботодавцями для своїх випускників” [11].

Інститут освітньої аналітики у своєму звіті за 2017 рік за редакцією С. Л. Лондара зазначив, що за Індексом глобальної конкурентоздатності 2016-2017 (The Global Competitiveness Index), Україна посіла 85-те місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79-ту позицію) у зв'язку з високими кількісними показниками науковців та інженерів, які супроводжуються надзвичайно низькими показниками залучення фахівців до роботи за спеціальністю. Про наявність проблеми свідчить, зокрема статистика за 2015 рік, де із загальної кількості зареєстрованих безробітних випускників ЗВО майже 40% становили ті, хто здобув освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, кожен четвертий — спеціаліста, 18% — магістра та майже 19% — бакалавра [12, с. 23].

На Інститут освітньої аналітики покладаються великі сподівання щодо виміру якісних і кількісних показників загальної середньої освіти, оскільки задекларованою метою його створення є: аналіз якісних і кількісних галузевих даних; нормативно-правове, організаційне, науково-методичне, інформаційне забезпечення навчального процесу; збір статистичної

інформації про стан системи освіти; створення баз даних та інформаційно-аналітичних довідників у галузі освіти; моніторинг якісних і кількісних показників рівня і стану освітніх процесів – це саме те, чого зараз не вистачає для прийняття виважених управлінських рішень реформування галузі.

У 2017 році в Україні було представлено дослідження “Огляди ОЕСР (Організація економічного співробітництва і розвитку) на тему доброчесності в освіті: Україна 2017” [13]. Представлення результатів цього дослідження відбулося напередодні прийняття Закону України “Про освіту”, який фактично дав старт масштабним змінам у системі загальної середньої освіти. У згаданому вище огляді важливим є дослідження незалежними міжнародними фахівцями порушень доброчесності у школах нашої країни.

Список використаних джерел

1. ‘Серпнева нарада. Про навчальний рік і нову українську школу’, 2016, Освітній портал: педагогічна преса. Доступно : <<http://pedpresa.ua/166254-serpneva-narada-pro-navchalnyj-rik-i-novu-ukrayinsku-shkolu.html>> [Дата звернення 15 Вересня 2018].
2. Андрущенко, В., Передборська, І., ред., 2009. ‘Філософія освіти : Навчальний посібник’, К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 329 с.
3. Ільїн, ВВ., Кремень, ВГ., 2005. ‘Філософія : мислителі, ідеї, концепції : Підручник’, К. : Книга, 528 с.
4. Огнев’юк, В., 2012. ‘Філософія освіти та її місце в структурі наукових досліджень феномену освіти’, Освітологія, Вип. 1, С. 69-75.
5. ‘Skills, Not Just Diplomas : Managing Education for Results in Eastern Europe and Central Asia’, 2012, World Bank, Available at : <<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2368>> [Accessed 28 August 2018].
6. ‘Про зміну найменування комунального підприємства виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації) "Центр науково-освітніх інновацій та моніторингу" на комунальне некомерційне підприємство виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)’, 2016, Освітня агенція міста Києва, Рішення Київської міської ради №20/1024 від 22.09.2016 Київської міської ради, Ліга Закон. Доступно : <http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MR160977.html> [Дата звернення 9 Вересня 2018].
7. ‘КНП «Освітня агенція міста Києва»’, 2007. [online] (Останнє оновлення 30 Травня 2018) Доступно : <<https://monitoring.in.ua>> [Дата звернення 10 Вересня 2018].
8. ‘Аналітична довідка за результатами дослідження «Що не так з батьківськими зборами»’, 2017, Освітня агенція міста Києва. Доступно : <<https://monitoring.in.ua/up/files/portfolio/000224.pdf>> [Дата звернення 3 Вересня 2018].
9. Міністерство освіти і науки України, 2017. Педагогам та батькам. Pisa 2018 [online] (Останнє оновлення 18 Квітня 2018) Доступно: <<https://mon.gov.ua/ua/tag/pisa>> [Дата звернення 5 Вересня 2018].

10. Український центр оцінювання якості освіти, 2018. Про Pisa [online] (Останнє оновлення 23 Квітня 2018) Доступно: <<http://pisa.testportal.gov.ua/about-pisa>> [Дата звернення 6 Вересня 2018].
11. Кіріченко, І., 2012. 'Депрофесіоналізація громадян — майбутнє країни?', Дзеркало тижня, №38. Доступно : <https://dt.ua/SOCIETY/deprofesionalizatsiya_gromadyan__maybutne_krayini.html> [Дата звернення 11 Вересня 2018].
12. Лондар, СЛ., 2017. 'Інформаційно-аналітичне забезпечення освітньої реформи в Україні: монографія', І Міжнародна науково-практична конференція ДНУ «Інститут освітньої аналітики», К., 2017. Доступно : <<http://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf>> [Дата звернення 27 Серпня 2018].
13. 'Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017', 2017, Інститут розвитку освіти. Доступно : <<http://iro.org.ua/ua/main/research/25>> [Дата звернення 29 Серпня 2018].

References

1. 'Serpneva narada. Pro navchal'nyy rik i novu ukrayins'ku shkolu (August Meeting. About the school year and the new Ukrainian school)', 2016, Osvitniy portal: pedahohichna presa. Dostupno : <<http://pedpresa.ua/166254-serpneva-narada-pro-navchalnyj-rik-i-novu-ukrayinsku-shkolu.html>> [Data zvernennya 15 Veresnya 2018].
2. Andrushchenko, V., Peredbors'ka, I., red., 2009. 'Filosofiya osvity : Navchal'nyy posibnyk (Philosophy of Education : a manual)', K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 329 s.
3. Il'yin, VV., Kremen', VH., 2005. 'Filosofiya : myslyteli, ideyi, kontseptsiiyi : Pidruchnyk (Philosophy: thinkers, ideas, concepts : a manual)', K. : Knyha, 528 s.
4. Ohnev'yuk, V., 2012. 'Filosofiya osvity ta yiyi mistse v strukturi naukovykh doslidzhen' fenomenu osvity (Philosophy of education and its place in the structure of scientific research of the phenomenon of education)', Osvitolohiya, Vyp. 1, S. 69-75.
5. 'Skills, Not Just Diplomas : Managing Education for Results in Eastern Europe and Central Asia', 2012, World Bank, Available at : <<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2368>> [Accessed 28 August 2018].
6. 'Pro zminu naymenuvannya komunal'noho pidpryyemstva vykonavchoho orhanu Kyivrady (Kyiv's'koyi mis'koyi derzhavnoyi administratsiyi) "Tsentr naukovykh innovatsiy ta monitorynhu" na komunal'ne nekomertsyine pidpryyemstvo vykonavchoho orhanu Kyiv's'koyi mis'koyi rady (Kyiv's'koyi mis'koyi derzhavnoyi administratsiyi) (On the change of the name of the communal enterprise of the executive body of the city council (Kyiv city state administration) "Center for Scientific and Educational Innovation and Monitoring" on the communal nonprofit enterprise of the executive body of the Kiev city council (Kyiv city state administration))', 2016, Osvitnya ahentsiya mista Kyieva, Rishennya Kyiv's'koyi mis'koyi rady №20/1024 vid 22.09.2016 Kyiv's'koyi mis'koyi rady, Liha Zakon. Dostupno : <http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MR160977.html> [Data zvernennya 9 Veresnya 2018].

7. KNP «Osvitnya ahentsiya mista Kyieva» (National Educational Agency of Kyiv City), 2007. [online] (Ostannye onovlennya 30 Travnaya 2018) Dostupno : <<https://monitoring.in.ua>> [Data zvernennya 10 Veresnya 2018].
8. 'Analitychna dovidka za rezul'tatamy doslidzhennya «Shcho ne tak z bat'kivs'kymy zboramy» (An analytical inquiry based on the results of the study "What's wrong with parenting")', 2017, Osvitnya ahentsiya mista Kyieva. Dostupno : <<https://monitoring.in.ua/up/files/portfolio/000224.pdf>> [Data zvernennya 3 Veresnya 2018].
9. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2017. Pedahoham ta bat'kam. Pisa 2018 (For teachers and parents. Pisa 2018) [online] (Ostannye onovlennya 18 Kvitnya 2018) Dostupno: <<https://mon.gov.ua/ua/tag/pisa>> [Data zvernennya 5 Veresnya 2018].
10. Ukrayins'kyi tsentr otsynyuvannya yakosti osvity, 2018. Pro Pisa (About Pisa) [online] (Ostannye onovlennya 23 Kvitnya 2018) Dostupno: <<http://pisa.testportal.gov.ua/about-pisa>> [Data zvernennya 6 Veresnya 2018].
11. Kirichenko, I., 2012. 'Deprofesionalizatsiya hromadyan — maybutnye krayiny? (Is there a deprofessionalization of citizens of the country's future?)', Dzerkalo tyzhnya, №38. Dostupno : <https://dt.ua/SOCIETY/deprofesionalizatsiya_gromadyan__maybutne_krayini.html> [Data zvernennya 11 Veresnya 2018].
12. Londar, SL., 2017. 'Informatsiyno-analitchne zabezpechennya osvitn'oyi reformy v Ukraini: monohrafiya (Information and analytical support of educational reform in Ukraine: a monograph)', I Mizhnarodnanaukovo-praktychna konferentsiya DNU «Instytut osvitn'oyi analityky», K., 2017. Dostupno : <<http://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf>> [Data zvernennya 27 Serpnya 2018].
13. 'Ohlyady OESR na temu dobrochesnosti v osvitii: Ukrainy 2017 (OECD surveys on integrity in education: Ukraine 2017)', 2017, Instytut rozvytku osvity. Dostupno : <<http://iro.org.ua/ua/main/research/25>> [Data zvernennya 29 Serpnya 2018].

РЕЛІГІЄЗНАВЧІ СТУДІЇ

УДК 2-1/-9:37:027.7:378:37.01/.09

**ФОРМИ ОТРИМАННЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ
РОЗВИТОК В ПЕРСПЕКТИВІ ТРАНСФОРМАЦІЙ
БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОГО**

*FORMS OF THEOLOGICAL EDUCATION AND THEIR DEVELOPMENT IN
THE PERSPECTIVE OF TRANSFORMATIONS OF THE THEOLOGICAL
EDUCATION OF THE FUTURE*

В.Л. Хромець

Актуальність дослідження.

Актуальність теми дослідження пов'язана з появою нових можливостей і відкриттям нових перспектив для світських закладів вищої освіти та духовних закладів вищої освіти у сфері богослов'я та богословської освіти, зокрема.

Постановка проблеми.

Проблематика розвитку богословської освіти в Україні пов'язана з рядом історичних аспектів та трансформаційними особливостями. Невизнання та дискримінація закладів вищої духовної освіти та відповідно розвиток богослов'я в радянські часи наклали свій відбиток на дані процеси та інституції. Також, певна дискримінація була притаманна в даних процесах вже і в часи Незалежної України. Розгляд даної теми пов'язаний з науковими дослідженнями в даній сфері та з практикою нормотворчості щодо діяльності релігійних організацій та закладів вищої духовної освіти, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню богословської освіти та її розвитку присвячують свої роботи такі вітчизняні вчені: Р.П. Соловій – особливості ресурсного забезпечення богословської освіти. С.В. Санніков – інституалізація богословської освіти в Незалежній Україні. Т.М. Дятлик – особливості

Urgency of the research.

The relevance of the research topic is related to the emergence of new opportunities and the opening of new perspectives for secular institutions of higher education and theological institutions of higher education in the field of theology and theological education, in particular.

Target setting.

The problem of the development of theological education in Ukraine is connected with a number of historical aspects and transformational peculiarities. The failure to recognize and discriminate institutions of higher education and, consequently, the development of theology during the Soviet era had an impact on these processes and institutions. Also, certain discrimination was inherent in these processes already and during the Independent Ukraine. The consideration of this topic is related to scientific research in this field and the practice of rulemaking on the activities of religious organizations and higher education institutions, in particular.

Actual scientific researches and issues analysis.

The following domestic scientists devote their attention to the question of theological education and its development: R. Soloviy - features of the resource of theological education. S. Sannikov - the institutionalization of theological education in the Independent Ukraine.

трансформацій богословської освіти в Україні та світі.

Постановка завдання.

Завданням даної статті є представлення авторського бачення форм отримання богословської освіти в Україні в майбутньому в контексті законодавчих трансформацій.

Виклад основного матеріалу.

Виклад основного матеріалу поділяється на дві частини: перша частина дослідження присвячена: особливостям та формам неформальної богословської освіти в Україні. Друга частина дослідження присвячена формальній богословській освіті та її формам.

Висновки. Отже, аналіз тенденцій та форм реалізації богословської освіти дозволяє стверджувати, що богословська освіта в короткостроковій та середньостроковій перспективі матиме подальший розвиток, який був спричинений та стимулюється зміною до українського освітнього законодавства. Форми богословської освіти представлені в даному дослідженні є авторським баченням та акумулюють теоретичний та практичний досвід в контексті преломлення богословської освіти крізь призму сучасних тенденцій, зокрема, трансформацій в освітньому законодавстві та законодавстві щодо діяльності релігійних організацій.

Сучасне законодавство виправляє ситуацію дискримінації вищих закладів духовної освіти в частині визнання всіх дипломів усіх рівнів освіти даних закладів та створює позитивне поле для подальшого розвитку закладів вищої духовної освіти та можливості для реалізації своїх функцій та місії. В той же, час в статті представлені і виклики, які стоять перед вищими закладами духовної освіти для того, щоб залишатись в тренді власної професійної та практичної діяльності. Розвиток та особливості

T. Gytalnik - peculiarities of the transformation of theological education in Ukraine and in the world.

The research objectives. The purpose of this article is to present the author's vision of the forms of obtaining theological education in Ukraine in the future in the context of legislative transformations.

The statement of basic materials. The presentation of the main material is divided into two parts: the first part of the study is devoted to: the peculiarities and forms of informal theological education in Ukraine. The second part of the study is devoted to the formal theological education and its forms

Conclusions. Consequently, an analysis of the trends and forms of the theological education implementation suggests that theological education in the short and medium term will be further developed, which was induced and stimulated by the change to the Ukrainian educational legislation. The forms of theological education presented in this study are author's vision and accumulate theoretical and practical experience in the context of the refraction of theological education through the prism of modern trends, in particular, the transformations in educational legislation and legislation on the activities of religious organizations.

Modern legislation remedies the situation of discrimination of higher institutions of spiritual education in terms of recognition of all diplomas of all levels of education of these institutions and creates a positive field for the further development of institutions of higher education and the ability to carry out their functions and mission. At the same time, the article presents the challenges faced by higher educational institutions in order to remain in the trend of their own professional and practical

функціонування закладів вищої духовної освіти в сучасній Україні і будуть предметом подальших досліджень.

Ключові слова: форми, богословська освіта, заклад вищої освіти, заклад вищої духовної освіти.

activities. The development and peculiarities of functioning of institutions of higher education in modern Ukraine will be the subject of further research.

Keywords: forms, theological education, institution of higher education, institution of higher spiritual education.

Особливості трансформаційних процесів на сучасному етапі державотворчого та гуманітарного розвитку дають можливість здійснювати нові види освітньої, наукової та гуманітарної діяльності. Дані зміни стали можливими в контексті зміни законодавства, зокрема, освітнього законодавства, а саме Закону України “Про вищу освіту”, та зміни ряду нормативно-правових актів щодо діяльності закладів вищої духовної освіти.

Актуальність теми. Актуальність теми дослідження пов’язана з появою нових можливостей і відкриттям нових перспектив для світських закладів вищої освіти та духовних закладів вищої освіти у сфері богослов’я та богословської освіти, зокрема.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблематика розвитку богословської освіти в Україні пов’язана з рядом історичних аспектів та трансформаційними особливостями. Невизнання та дискримінація закладів вищої духовної освіти та відповідно розвиток богослов’я в радянські часи наклали свій відбиток на дані процеси та інституції. Також, певна дискримінація була притаманна в даних процесах вже і в часи Незалежної України. Розгляд даної теми пов’язаний з науковими дослідженнями в даній сфері та з практикою нормотворчості щодо діяльності релігійних організацій та закладів вищої духовної освіти, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню богословської освіти та її розвитку присвячують свої роботи такі вітчизняні вчені:

Р. П. Соловій – особливості ресурсного забезпечення богословської освіти;
С. В. Санніков – інституалізація богословської освіти в Незалежній Україні;
Т. М. Дятлик – особливості трансформацій богословської освіти в Україні та світі.

Постановка завдання. Завданням даної статті є представлення авторського бачення форм отримання богословської освіти в Україні в майбутньому в контексті законодавчих трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день тенденції в богословській освіті є позитивними та наявний певний успіх та зростаюча динаміка, але варто орієнтуватись на сучасні тенденції та тренди, оскільки ситуація в богословській освіті поряд з успіхами має певні проблемні аспекти, які пов'язані зі зменшенням бажаних навчатись у закладах вищої духовної освіти різних конфесій. Тому, важливим аспектом, є вивчення проблем та представлення нових сучасних форм отримання богословської освіти, які будуть контекстуалізовані в сучасну ситуацію в богословській освіті. Окремо також слід зупинитися на розвитку можливих форм отримання богословської освіти

1. Неформальна богословська освіта.
 - 1.1. Цикли лекцій.
 - 1.2. Школи.
 - 1.3. Наукові заходи (конференції, семінари, кругли столи тощо).
 - 1.4. Відкриті лекції.
2. Формальна богословська освіта.
 - 2.1. Ступеневе навчання (бакалаврат, магістратура, аспірантура, докторантура).
 - 2.2. Елективне навчання (друга спеціальність, спеціалізація, окремі дисципліни).
 - 2.3. Підвищення кваліфікації.
 - 2.4. Сертифікатні програми

Неформальна богословська освіта – це та, яка не передбачає отримання по результатам навчання формального документу суворої звітності. Таке навчання може передбачати отримання сертифікату про участь, або взагалі без отримання будь-якого документу. Але, внаслідок, такого навчання особа отримує знання, вміння та здобуває певні компетентності. Неформальна освіта може бути реалізована у багатьох формах.

Перша форма – це організовані цикли лекцій, які об'єднують, як правило, однією тематикою, і які послідовно в окремих лекціях розкривають один, або кілька лекторів. Як правило, це передбачає вільне відвідування, і не передбачає системи підсумкового контролю. Ця форма неформальної освіти має також офлайн та онлайн прояви. Офлайн відкриті лекції будуть інтенсифікуватися оскільки підвищується академічна мобільність викладача, та науковців між закордонними закладами вищої освіти, у тому числі, по програмі Еразумс+ і власне, ця мобільність передбачає часто те, що закордонний лектор погоджується прочитати цикл лекцій за провідною темою свого дослідження. Або це українські лектори, які хочуть поділитися перед більш широкою

аудиторією своїми наробками [4]. Також, зростає пропозиція на відкриті масові онлайн-курси і ця сфера досить активно розвивається, але є досить мало пропозицій, які стосуються богословської освіти. Але є перші спроби запису циклів лекцій з богословської проблематики. Тут слід згадати цикли лекцій від провідних богословів та молодих вчених, які були створені Відкритим православним університетом [2]. Але наразі ця пропозиція є досить незначною, і слід очікувати, що пропозиція відкритих онлайн курсів з богослов'я буде збільшуватися і тут ми будемо рухатися в загальноосвітньому тренді.

Друга форма – це проведення шкіл з богословської проблематики. Піонером у цьому процесі є Український католицький університет [3], який провів низку богословських шкіл. Влітку 2017 року була проведена секція теології, релігієзнавства та історії релігії Малої академії наук України, літня школа присвячена протестантизму [1], на якій розкривалися історичні та богословські виміри розвитку протестантської традиції. Також, проводиться досить багато організованих релігійними та парарелігійними організаціями літніх освітніх заходів, які по формату нагадують літню школу. Розвиток літніх шкіл буде поступово диференціюватися на просвітницькі та академічні, останні будуть здебільшого організовуватися закладами вищої освіти, які будуть, використовуючи можливості нового освітнього законодавства, пропонувати перезарахунок кредитів отриманих на школі в індивідуальний навчальний план за умови вступу в той заклад, який організовує школу.

Третій формат неформальної богословської освіти – це наукові заходи. Цей формат досить поширений і ймовірно не буде спостерігатися збільшення наукових заходів, скоріш за все головна увага буде направлена на пошук нових форматів проведення цих заходів, щоб теоретичний і практичний рівень посилювався. Ми спостерігаємо тенденцію до того, що організатори наукових заходів, які борються за підвищення якості заходів, вони орієнтовані на те, щоб досягти реальної участі заявлених учасників з одного боку, та збільшення кількості часу на виступ кожного з учасників з іншого боку. Все більше наукових заходів присвячується вузькій проблемі для того, щоб сфокусувати учасників навколо спільного предмету обговорення. В наукових заходах спостерігається прагнення побудувати роботу навколо спеціально запрошених доповідачів, які є кращими фахівцями в темі наукового заходу, і які задають тон такому заходу. Тому такі заходи стають також вагомим внеском у підвищенні богословської освіченості учасників цих заходів.

Четвертий формат – це відкриті лекції – це коли запрошений лектор читає лекцію на провідну тему своїх досліджень. Цей формат передбачає,

що лектор задає загальне тло за певною темою, а після цього відбувається сесія питання-відповіді та обговорення. Формат відкритої лекції передбачає те, що вона організовується поза навчальним процесом і передбачає, що на неї може завітати будь-який бажаючий. Ця досить поширена форма, яка і далі буде розвиватися і досягне свого піку в найближчий час. Оскільки, до України є певний інтерес і серед центрів богословської освіти, підвищується прагнення до запрошення ключових богословів в тій чи іншій сфері богословського знання. Зрозуміло, що навантаження на один заклад вищої освіти по кількості відкритих лекцій не може бути дуже щільним. Досвід показує, що одна відкрита лекція на місяць вже вимагає багато організаційних зусиль. Оскільки формат заходу вимагає залучення і вільне відвідування не лише осіб, які спеціально займаються богослов'ям, але і усіх зацікавлених. І коли відкритих лекцій занадто багато тоді це втомлює аудиторію, оскільки, в значній мірі це в основі ті ж самі люди, які мають інтерес до богословської освіти, і в певному регіоні це обмежене коло людей.

Ми перерахували основні форми неформальної освіти, звісно ці форми в певний спосіб можуть бути комбіновані. Наприклад, коли в рамках конференції може бути відкрита лекція; коли в рамках школи можуть бути доповіді учасників подібно як є на конференції; цикли відкритих лекцій можуть бути частиною формального навчання для певної академічної групи, але ці лекції дозволено відвідувати й іншим особам, і вони для них стають відкритими, а для студентів передбачають опції формального навчання – проміжний і підсумковий контроль.

Формальне богословське навчання на противагу неформальному передбачає оцінку результатів навчання та отримання по результатах часткового, або повного циклу навчання документу суворої звітності – академічну довідку, сертифікат, свідоцтво, або диплом.

Першою формою є ступеневе навчання, яке передбачає послідовне отримання освіти послідовно від бакалавра до доктора наук. Ступенева форма навчання на богословських освітніх програмах також отримала суттєвий імпульс свого розвитку зі змінами освітнього законодавства. За старим законодавством, вступати на магістерський рівень могла особа, яка мала в різні часи, або диплом бакалавра філософії, або бакалавра богослов'я, за новим законодавством з'явився так званий перехресний вступ, коли людина маючи попередній диплом не менше бакалавра, за будь-якою спеціальністю склавши додатковий екзамен, могла вступити на другий (магістерський) рівень вищої освіти по спеціальності 041 Богослов'я. Це можливість підвищила інтерес до магістерських програм світських закладів вищої освіти. Також, підвищенню інтересу до

богословських програм в світських закладах вищої освіти сприяла іще одна новація нового освітнього законодавства – можливість вступу для продовження навчання осіб, які мають дипломи духовних (конфесійних) закладів вищої освіти. Але на бакалаврські програми з богослов'я світських закладів вищої освіти фактично відсутній попит. Тому, ми спостерігаємо наступні тенденції, на бакалаврські програми з богослов'я зацікавлені особи здебільшого вступають до духовних (конфесійних закладів вищої освіти) до магістерських програм є інтерес тих, хто має небогословські дипломи, але які з тих чи інших причин хочуть отримати богословську освіту, високий інтерес до аспірантури є серед тих, хто вже працює на наукових чи науково-педагогічних посадах, або має таке прагнення. В докторантурі вступають здебільшого ті, хто вже є діючим науковим чи науково-педагогічним працівником світського чи конфесійного закладу вищої освіти. В найближчий час збережеться тенденція низького інтересу до бакалаврських програм, оскільки, досить сильний вплив на абітурієнтів мають їх батьки, а вони не довіряють богословській освіті в світському закладі вищої освіти, але конфесійні заклади вищої освіти будуть зберігати лідерство навчання на бакалаврських програмах. Прагнення до навчання в магістратурі, аспірантурі та докторантурі в світських закладах вищої освіти будуть відзначатись стабільним попитом, оскільки, державний диплом магістра дозволяє працевлаштуватися не в церковних структурах, і це буде мотивом вступу для людей, які будуть мати диплом про попередню освіту конфесійного закладу вищої освіти не визнану державою (державне визнання дипломів закладів вищої духовної освіти буде тривати до 1 вересня 2018 року, але нормою закону про освіту дозволено визнавати для продовження навчання дипломів закладів вищої духовної освіти безстроково), а також інтерес осіб, які вже працюють в певній сфері і їм потрібний профільний диплом і для осіб, які просто задовольняють свій світоглядний запит. На магістерські освітньо-наукові програми будуть вступати особи, які хочуть реалізуватися в сфері академічного богослов'я і ті, які будуть прагнути вступити до аспірантури. В аспірантуру та докторантуру будуть вступати здебільшого особи, які працюють в світських закладах вищої освіти на кафедрах богослов'я та особи, які працюють в конфесійних закладах вищої освіти, які в найближчій перспективі планують йти на процедуру ліцензування та акредитації.

Другою формою – це є елективне навчання. Ця форма богословської освіти в Україні фактично повністю відсутня у зв'язку з тим, що вибіркова частина індивідуального плану студента українських закладів вищої освіти до сих пір не відрегульована, і коли це станеться можна прогнозувати попит на богословську освіту в кількох форматах, в який може бути

організована вибіркова частина навчального плану небогословських спеціальностей. Богословська освіта може бути реалізована у формі другої спеціальності поряд з дотичною до богослов'я спеціальностями. Коли навчальний план розподіляється між першою і другою спеціальністю приблизно навіпіл на обов'язкові 120 навчальних кредитів нормативної частини, в якій має бути реалізований державний стандарт з першою спеціальністю і 120 навчальних кредитів варіативної складової навчального плану віддається другій спеціальності. Наприклад, коли перша спеціальність релігієзнавство другою може бути богослов'я, досить серйозні перетини філософії та богослов'я, і тому, може бути поєднання цих двох спеціальностей. Друга можливість реалізація богословської освіти – це спеціалізація. Коли формується блок дисциплін за рахунок варіативної частини навчального плану об'єднаних певною тематикою. І тут можуть бути найрізноманітніші варіанти, які залежать від спроможності забезпечити певні дисципліни кафедрою, яка пропонує спеціалізацію. Наприклад, ці спеціалізації можуть бути за розділами богословської науки: спеціалізації з біблістики, патрології, християнської антропології, або за предметом розгляду – соціальне богослов'я, політичне богослов'я, за методами – філософське богослов'я. Третім варіантом, найпростішим, – це богословська освіта, яка реалізується через вибір окремих дисциплін за рахунок варіативної частини навчального плану. Так, студенту може бути запропонований окремий курс за тією самою логікою, як і зі спеціалізаціями, тобто курс з біблістики, патрології, соціального богослов'я тощо. На нашу думку, ця форма богословської освіти є досить перспективна і матиме в найближчий час свій розвиток, імовірно все почнеться від пропозиції окремих курсів, далі до спеціалізації і ймовірно в середньостроковій перспективі буде реалізовано також формат другої спеціальності.

Третя форма – це підвищення кваліфікації. Кожен науково-педагогічний працівник не рідше як раз на 5 років має проходити підвищення кваліфікації. Підвищення кваліфікації важливим є для проходження ліцензування та акредитації. Часто підвищення кваліфікації відбувається досить формально, але якщо буде підвищуватися усвідомлення важливості проходження підвищення кваліфікації для професіонального росту, з одного боку, і наявності якісної пропозиції курсів підвищення кваліфікації з іншого боку, ця форма богословської освіти може мати свій розвиток.

Четверта форма – це сертифікатні програми, які досить подібні до курсів підвищення кваліфікації, або циклу відкритих лекцій. Сертифікатні програми вони орієнтовані на задоволення потреб осіб в систематичному

навчанні, як правило, за певною досить вузькою тематикою, в якій особа може отримати набір певних компетентностей. Але це не вимагає у закладу вищої освіти, як з підвищенням кваліфікації, і на відміну циклу відкритих лекцій передбачається перевірка результатів навчання з виставленням оцінки і отримання сертифікату, який верифікований закладом вищої освіти, який його видає (як правило це номер наказу про відрахування у зв'язку з успішним завершенням навчання). Дана форма богословського навчання має динаміку росту і в найближчий час буде спостерігатися збільшення пропозиції подібних програм. Оскільки, з одного боку, не потрібно проходити складну процедуру вступу, яка на ступеневі форми навчання орієнтована, а з іншого навчання відбувається за чіткою логікою і має перевірку результатів навчання з отриманням документу, який демонструє перелік дисциплін та прогрес у навчанні, який виявляється у виставлених оцінках.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, аналіз тенденцій та форм реалізації богословської освіти дозволяє стверджувати, що богословська освіта в короткостроковій та середньостроковій перспективі матиме подальший розвиток, який був спричинений та стимулюється зміною до українського освітнього законодавства. Форми богословської освіти представлені в даному дослідженні є авторським баченням та акумулюють теоретичний та практичний досвід в контексті преломлення богословської освіти крізь призму сучасних тенденцій, зокрема, трансформацій в освітньому законодавстві та законодавстві щодо діяльності релігійних організацій. Сучасне законодавство виправляє ситуацію дискримінації вищих закладів духовної освіти в частині визнання всіх дипломів усіх рівнів освіти даних закладів та створює позитивне поле для подальшого розвитку закладів вищої духовної освіти та можливості для реалізації своїх функцій та місії. В той же, час в статті представлені і виклики, які стоять перед вищими закладами духовної освіти для того, щоб залишатись в тренді власної професійної та практичної діяльності. Розвиток та особливості функціонування закладів вищої духовної освіти в сучасній Україні і будуть предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. '17 учнів-дослідників релігії вивчали протестантизм в організованій Малою академією наук профільній школі: новини', Доступно : <<https://r500.ua/17-uchniv-doslidnikiv-religiyi-vivchali-protestantizm-v-organizovanij-maloyu-akademiyeu-nauk-profilnij-shkoli-foto/>> [Дата звернення 07 Березня 2018].
2. 'Викладачі і курси «Премудрості-online» : новини'. Доступно : <<http://orthodoxy.org.ua/data/vikladachi-i-kursi-premudrosti-online.html>> [Дата звернення 01 Березня 2018].

3. 'Літня богословська школа в Свято-Успенській Унівській лаврі : Новини'. Доступно : <<http://theologia.ucu.edu.ua/akademichni-programy/dodatkovy-programy/100-litnja-bogoslovska-shkola-v-svjatouspenskij-univskij-lavri>> [Дата звернення 05 Червня 2018].
4. 'Цикл лекцій про штучний інтелект: події'. Доступно : <<https://ucu.edu.ua/events/tsykl-lektsij-pro-shtuchnyj-intelekt/>> [Дата звернення 01 Серпня 2018].

References

1. '17 uchniv-doslidnykiv relihiyi vyvchaly protestantyzm v orhanizovaniy Maloyu akademiyeu nauk profil'niy shkoli : novyny (17 religious scholars studied Protestantism in the organized Minor Academy of Sciences specialized school: news)', Dostupno : <<https://r500.ua/17-uchniv-doslidnykiv-relihiyi-vivchali-protestantizm-v-organizovanij-maloyu-akademiyeu-nauk-profilnij-shkoli-foto/>> [Data zvernennya 07 Bereznya 2018].
2. 'Vykladachi i kursy «Premudrosti-online» : novyny (Teachers and courses' Wisdom-online ': news)'. Dostupno : <<http://orthodoxy.org.ua/data/vikladachi-i-kursi-premudrosti-online.html>> [Data zvernennya 01 Bereznya 2018].
3. 'Litnya bohoslovs'ka shkola v Svyato-Uspens'kiy Univ'skiy lavri : Novyny (Summer School of Theology in the Holy Assumption Univ Lavra: News)'. Dostupno : <<http://theologia.ucu.edu.ua/akademichni-programy/dodatkovy-programy/100-litnja-bogoslovska-shkola-v-svjatouspenskij-univskij-lavri>> [Data zvernennya 05 Chervnya 2018].
4. 'Tsykl lektsiy pro shtuchnyy intelekt: podiyi (A cycle of lectures on artificial intelligence: events)'. Dostupno : <<https://ucu.edu.ua/events/tsykl-lektsij-pro-shtuchnyj-intelekt/>> [Data zvernennya 01 Serpnia 2018].

Відомості про авторів

- Білан А.М.** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : yashanov@npu.edu.ua
- Гуменюк Т.Б.** кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри промислової інженерії та сервісу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : Gumenyuktb@ukr.net
ORCID : 0000-0003-2826-8079
- Кивлюк О.П.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : panyolga@ukr.net
ORCID : 0000-0002-7900-9299
- Крючкович Т.В.** кандидат педагогічних наук, викладач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
E-mail : tetyana.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua
ORCID : 0000-0003-3702-1086
- Мордоус І.О.** кандидат педагогічних наук, доцент, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : i.a.mordous@gmail.com
ORCID : 0000-0003-1659-001X
- Парфьонова О.І.** аспірант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : AP9662212 @gmail.com
- Петінова О.Б.** доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна)
E-mail : oksanapnpu@gmail.com
ORCID : 0000-0002-1871-1201
- Титова Н.М.** кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач

- кафедри теорії та методики професійної підготовки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : titnat2008@ukr.net
ORCID : 0000-0002-9415-4427
- Хромець В.Л.** кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : v.l.khromets@gmail.com
ORCID : 0000-0003-0724-4625
- Чумаченко Д.В.** аспірант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: d.v.chumachenko@npu.edu.ua
ORCID : 0000-0002-1491-7077
- Яшанов С.М.** доктор педагогічних наук , професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : yashanov@npu.edu.ua
- Яшанов М.С.** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : yashanov@npu.edu.ua

Authors***Bilan Andrii***

PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Information Systems and Technologies, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : yashanov@npu.edu.ua

Humeniuk Tetiana

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Industrial Engineering and Service, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : Gumenyuktb@ ukr.net

ORCID : 0000-0003-2826-8079

Kyvliuk Olga

Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of the Department of Methodology of Science International Education, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : panyolga@ukr.net

ORCID : 0000-0002-7900-9299

Klyuchkovych Tetyana

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer, Department of General Pedagogics and Pedagogy of the Higher School, State University "Uzhhorod National University"

(Uzhhorod, Ukraine)

E-mail : tetyana.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua

ORCID : 0000-0003-3702-1086

Mordous Irina

PhD in Pedagogy, Associate Professor, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : i.a.mordous@gmail.com

ORCID : 0000-0003-1659-001X

Parfonova Olena

Postgraduate, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : AP9662212 @gmail.com

Petinova Oksana

Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Philosophy, Sociology and Management of Socio-cultural Activities Department, State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky"

- (Odessa, Ukraine)
E-mail : oksanapnpu@gmail.com
ORCID : 0000-0002-1871-1201
- Tytova Nataliya** *PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Vocational Training, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail : titnat2008@ukr.net
ORCID : 0000-0002-9415-4427
- Khromets Vitaliy** *Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Cultural Engineering, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail : v.l.khromets@gmail.com
ORCID : 0000-0003-0724-4625
- Chumachenko Daria** *Postgraduate, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail : d.v.chumachenko@npu.edu.ua
ORCID : 0000-0002-1491-7077
- Yashanov Serhii** *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Information Systems and Technologies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail : yashanov@npu.edu.ua
- Yashanov Maksim** *PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Information Systems and Technologies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail : yashanov@npu.edu.ua

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ РУКОПISУ ДО НАУКОВОГО ВИДАННЯ «ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ»

1. Мова написання рукопису статті: українська, російська, англійська, німецька, французька, польська.
2. Рукопис статті подається до редакції у формі: файлу рукопису, який надсилається на електронну адресу редакції **ediscourse@ukr.net** у форматі **“Автор- Назвастатті.doc”**.
3. Рукопис статті, підписаний авторами, супроводжується:
 - **зовнішньою рецензією** (для авторів без вченого ступеня) із зазначенням наукового ступеня рецензента, вченого звання, посади, місця роботи (без скорочень), завіреною печаткою;
 - якщо рукопис публікується іноземною мовою, **стаття супроводжується перекладом** завіреним фахівцем з іноземної мови (бюро перекладів, або викладачем ЗВО іноземної мови);
 - **розширеною анотацією** (двома мовами, одна з яких англійська) в залежності від мови написання рукопису статті (додаток 2);
 - **відомостями про автора (авторів)** (додатку 1).
4. Рукопис статті не має містити заборонених до друку матеріалів, оскільки журнал є відкритим джерелом інформації. Авторський текст не має бути опублікованим раніше та не бути перекладом раніше опублікованої статті. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність автор (автори) статті та рецензенти.
5. Форма подання статті:
 - обсяг рукопису – 20-24 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків), включаючи рисунки та таблиці;
 - кількість співавторів – не більше чотирьох, як виняток до п’яти;
 - стаття повинна бути підготовлена за допомогою **редактора Microsoft Word for Windows®** (версії 97, 2000, XP, 2003, 2007) або сумісного редактора;
 - рукопис повинен мати наскрізну нумерацію сторінок із вільним розміщенням нумерації в листі;
 - **формат аркуша** – А4 (210×297), орієнтація сторінки – «**книжна**»; **поля: ліворуч** – 2,5 см; **праворуч** – 2 см; **зверху** – 2 см; **знизу** – 2 см; **інтервал між рядками** – 1,5 пт.; інтервал між абзацами «**до**», «**після**» – 0 пт; відступи «**праворуч**», «**ліворуч**» – 0 пт; відступ першої строчки – 1,27 см;
 - рисунки, фотографії, графіки слід **вставляти** в текст статті **як об’єкт**. Положення об’єкта – «**в тексті**»;
 - рисунки, створені у вбудованому у *Microsoft Word* редакторі рисунків, слід подавати як згруповані об’єкти;
 - рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.
 - Текст рукопису має бути побудований за загальноприйнятою схемою:
 - **індекс УДК** у верхньому лівому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.);
 - **ініціали та прізвища авторів** у верхньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.). Порядок подання: **ім’я, по батькові, прізвище**;
 - **науковий ступінь, вчене звання** (Time New Roman, 12 пт.);
 - **електронна пошта автора**;
 - **порожній рядок**;

- **назва статті** – великими літерами, по центру, українською (або регіональною мовою) та англійською мовами (Time New Roman, 14 пт., **жирний**). Назва статті
 - подається без використання вузькоспеціалізованих скорочень, крапка в кінці назви не ставиться;
 - *порожній рядок*;
 - **анотація** (Time New Roman, 12 пт., *курсив*) (додаток 2);
 - *порожній рядок*;
 - **ключові слова** (3-10 слів) українською, або регіональною мовою та англійською мовами (Time New Roman, 12 пт., *курсив*);
 - **Основний текст статті повинен містити наступні рубрики:**
 - **актуальність теми** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями (Time New Roman, 14 пт.);
 - **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка завдання** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів (Time New Roman, 14 пт.);
 - **висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок** у даному напрямку (Time New Roman, 14 пт.).
 - *порожній рядок*;
 - **Список використаних джерел** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру)
 - **References** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру);
 - **надійшла** стаття до редакції у нижньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.) у форматі (ДД.ММ.РРРР);
 - **бібліографічний опис для цитування** (Time New Roman, 12 пт.) (додаток 3).
1. **Літературні джерела**, що цитуються, повинні бути пронумеровані. Посилання на джерело подається у квадратних дужках, наприклад: "... відомо з [4]. ..." або "... розглянуто у [4, с. 203] ...". Список літератури наводиться наприкінці статті у алфавітному порядку на мові оригіналу, відповідно до **Harvard Referencing style** (гуманітарні науки та суспільні науки) – (http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/16051/22/Harvard_Referencing_style.PDF).
 2. Список літератури транслітерується латинськими літерами (**References**). Якщо наукова праця написана мовою, що використовує кириличний алфавіт, то її бібліографічний опис необхідно транслітерувати латинськими літерами. Після назви праці латинськими літерами зазначається переклад англійською мовою у дужках.
 3. Автор (автори) може бути ознайомлений з коректурою статті. Зміна верстки автором, за виключенням виправлення помилок, не допускається. Виправлену та підписану коректуру слід повернути до редакції протягом двох днів після її отримання.
 4. Рішення про можливість публікації статті приймає редколегія та незалежні рецензенти.
 5. Робота, що не відповідає вищезазначеним вимогам, буде повернена відповідальним секретарем редколегії.

Додаток 1

Відомості про автора (авторів)

	Українською мовою	Англійською мовою
Прізвище, ім'я, по батькові		
Науковий ступінь		
Учене звання		
Посада		
Кафедра		
Місце роботи (вищий навчальний заклад, кафедра без скорочень)		
Сфера наукових інтересів		
Джерело фінансування, напр., «Виконано за грантом назва, №..., НДР №...» або інше.		
Адреса надсилання видання		
Електронна адреса		
Номер мобільного телефону		
ID (у системі наукової ідентифікації)	Якщо є, або ж зареєструватися	
- ORCID (http://orcid.org/)	Обов'язково	
Назва статті		

Додаток 2

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ АНОТАЦІЇ

Актуальність теми дослідження.
Постановка проблеми.
Аналіз останніх досліджень і публікацій.
Постановка завдання. Виклад основного матеріалу. Висновки.
Ключові слова:

Urgency of the research.
Target setting.
Actual scientific researches and issues analysis.
The research objective.
The statement of basic materials.
Conclusions.
Keywords:

Додаток 3

Бібліографічний опис для цитування:

Петренко, ТГ & Бойко, ВВ 2017, 'Вплив соціуму на девіантну поведінку дітей та молоді', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, № 1 (1). с. 15-21.

Наукове видання

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Випуск 7 (8) : гуманітарні науки, 2018

Scientific edition

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Volume 7 (8) : humanities science, 2018

Шеф-редактор: В. П. Андрущенко
Головний редактор: О. П. Кивлюк
Відповідальний редактор: І. О. Мордоус

Співзасновники:
ПП «Видавництво «Гілея»
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Підписано до друку 30 серпня 2018 р.
Формат 60х84/8. Ум.друк.арк. 7,6. Наклад 300 пр. Зам. № 2

Друк:
ФОП Корзун Д.Ю.
21027, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
тел.: (0432) 69-67-69, 603-000
(096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: tvory2009@gmail.com
<http://www.tvoru.com.ua>